

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU

STOWARZYSZENIE
ŚRODKOWOPOMORSKA
GRUPA DZIAŁANIA 2014 - 2020

Koszalin maj 2023 r.

SPÓJNE OGNIWO KRAJOWEGO I UNIJNEGO
WZROSTU,
SKUPIAJĄCE SIĘ NA EFEKTYWNYM WYKORZYSTANIU
FUNDUSZY EUROPEJSKICH
W RAMACH INSTRUMENTU RLKS
OBJĘTEGO PROW 2014 - 2020

SPIS TREŚCI

Rozdział I CHARAKTERYSTYKA LGD.....	3
Rozdział II PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	8
Rozdział III DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI	3
Rozdział IV ANALIZA SWOT	32
Rozdział V CELE I WSKAŹNIKI.....	34
Rozdział VI. SPOSÓB OCENY I WYBORU OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	47
Rozdział VII. PLAN DZIAŁANIA	54
Rozdział VIII. BUDŻET LSR.....	54
Rozdział IX. PLAN KOMUNIKACJI	56
Rozdział X ZINTEGROWANIE	57
Rozdział XI MONITORING I EWALUACJA	61
Rozdział XII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	61
Wykaz wykorzystanej literatury:	62
Załącznik nr 1 do LSR – Procedura aktualizacji LSR	63
Załącznik nr 2 do LSR – Procedura dokonywania ewaluacji i monitoringu	63
Załącznik nr 3 do LSR - Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu	66
Załącznik nr 4 do LSR - Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia tj. realizację operacji w ramach LSR, wdrażanie projektów współpracy, koszty bieżące i aktywizację, a w przypadku LSR współfinansowanych z EFRROW dodatkowo „Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020”	69
Załącznik nr 5 do LSR – Plan komunikacji	70

Lokalna Strategia Rozwoju została przygotowana w ramach poddziałania „Wsparcie przygotowawcze”, działanie Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Rozdział I. CHARAKTERYSTYKA LGD.

1. FORMA PRAWNA I NAZWA STOWARZYSZENIA.

Forma Prawna:

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Środkowopomorska Grupa Działania jest stowarzyszeniem „specjalnym”, partnerstwem trójsektorowym, w którego skład wchodzi instytucje publiczne, lokalni partnerzy sektora społecznego, gospodarczego oraz mieszkańcy. Nadzór nad LGD sprawuje Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego. Stowarzyszenie Środkowopomorska Grupa Działania zostało utworzone i działa na podstawie przepisów ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o Stowarzyszeniach (Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855, z późn. zm.) oraz w oparciu o przepisy Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U.2015 poz. 378) i Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Nazwa:

Stowarzyszenie Środkowopomorska Grupa Działania (nazwa skrócona SŚGD).

2. OBSZAR.

Obszar objęty działaniem SŚGD obejmuje północno-wschodni fragment województwa zachodniopomorskiego o łącznej powierzchni **3 046 km²**. W skład SŚGD wchodzi 15 gmin zamieszkałych przez **130.853 osoby** (wg stanu na 31.12.2013 r.).

Mapa 1. Obszar SŚGD.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 1. Liczba ludności na obszarze poszczególnych gmin należących do SŚGD.

Gmina	Liczba ludności	Powierzchnia (w km ²)
Będzino	8.555	166
Biesiekierz	6.420	117
Bobolice	9.583	368
Darłowo - miasto	14.229	20
Darłowo - gmina	8.030	269
Malechowo	6.585	227
Manowo	6.870	187
Mielno	5.056	62
Polanów	9.080	393
Postomino	7.079	227
Sianów	13.758	227

Sławno - miasto	12.898	16
Sławno - gmina	9.034	284
Świeszyno	6.659	133
Tychowo	7.017	350
RAZEM	130.853 osób	3.046 km²

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

3. POTENCJAŁ LGD.

3.1 Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD .

Stowarzyszenie Środkowopomorska Grupa Działania, zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym 8 lipca 2015 r. pod numerem KRS 0000566246 powstało w celu działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, w szczególności opracowania i realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju. Inicjatorem powstania LGD SŚGD był **Zarząd Fundacji „Środkowopomorska Grupa Działania”, która razem z m.in. 15 samorządami terytorialnymi:** Polanów, Sianów, Manowo, Świeszyno, Będzino, Biesiekierz, Mielno, Tychowo, Bobolice, Malechowo, Darłowo – miasto, Darłowo – gmina, Sławno – miasto, Sławno – gmina oraz Postomino **weszła w skład komitetu założycielskiego. Stowarzyszenie specjalne SŚGD stało się tym samym następcą LGD Fundacji „Środkowopomorska Grupa Działania”,** powiększając obszar dotychczasowej działalności o 5 nowych jednostek samorządu terytorialnego. Gmina Biały Bór, będąca członkiem Fundacji w perspektywie finansowej 2007-2013, dołączyła do innej LGD.

Stowarzyszenie ŚGD jest **partnerstwem trójsektorowym**, którego członkami i partnerami są przynajmniej po jednym **przedstawicielu władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców z każdej gminy**, której obszar objęty jest LSR. W dużej mierze są to **podmioty aktywnie współpracujące i uczestniczące we wdrażaniu poprzedniej Lokalnej Strategii Rozwoju**. Członkowie Stowarzyszenia posiadają doświadczenie w realizacji projektów finansowanych ze środków zewnętrznych, które zdobyli przy wdrażaniu różnorodnych projektów w ramach programów SPO-ROL - Odnowy Wsi, ZPORR, Interreg IIIa i innych. **Członkowie społeczni, gospodarczy i mieszkańcy** mogą pochwalić się realizacją projektów dofinansowywanych ze środków i funduszy różnych instytucji i organizacji, w tym ze środków UE, głównie w dziedzinie: rozwoju kultury, sportu, rekreacji i turystyki, promocji produktu lokalnego, rozwoju mikroprzedsiębiorstw, pomocy społecznej, prowadzenia szkoleń i działań edukacyjnych. **Ogromną wiedzę i kapitał doświadczenia wnoszą przedstawiciele sektora publicznego**, którzy realizowali duże projekty inwestycyjne dofinansowywane ze środków UE, ale również małe projekty aktywizujące społeczność lokalną. Inwestycje realizowane przez gminy to m.in. remonty świetlic i domów ludowych, remonty obiektów zabytkowych, kształtowanie centrów wsi, budowa boisk sportowych, wodociągów, kanalizacji, oczyszczalni ścieków i dróg. Urzędy gmin potrafią administrować środkami publicznymi, mają na swoim koncie wiele pozytywnych przykładów zarządzania grantami m.in. z funduszy przedakcesyjnych (w ramach programu SAPARD, PHARE CBC) i funduszy strukturalnych w ramach programów SPO Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego, PROW 2007 – 2013, ZPORR, Interreg IIIA, RPO, PO RYBY oraz POKL.

Członkiem stowarzyszenia jest Fundacja „Środkowopomorska Grupa Działania”. Stowarzyszeniem ŚGD kieruje ten sam skład osobowy Zarządu, który uczestniczył w procesie tworzenia i wdrażania LSR w ramach środków poprzedniej perspektywy finansowej w Fundacji „Środkowopomorska Grupa Działania” oraz uczestniczył w tym procesie na każdym etapie realizacji. Również skład osobowy biura Stowarzyszenia opiera się na kadrze zatrudnionej dotychczas w Fundacji ŚGD posiadającej zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym, a także wiedzę i doświadczenie w ramach pełnionych przez siebie funkcji, odpowiadające zakresowi merytorycznemu LSR. **Kontynuując wizję i misję Fundacji ŚGD, która od lat uczestniczyła w procesie rozwoju obszarów wiejskich Stowarzyszenie będzie korzystać z nieocenionego kapitału doświadczenia.** Doświadczenie to rozpoczyna się już od I schematu pilotażowego programu Leader+, kiedy Fundacja otrzymała pierwszą dotację w wysokości 150 tys. zł. W ramach projektu przy aktywnym zaangażowaniu potencjału naukowego Politechniki Koszalińskiej (jednego z fundatorów Fundacji) zostały przygotowane analizy diagnozujące środowisko społeczno-gospodarcze z terenu działania ŚGD. W ramach II schematu pilotażowego programu Leader+ Fundacja ŚGD uzyskała kolejną dotację w wysokości 750 tys. zł., która została wykorzystana między innymi na warsztaty dla młodzieży, w których udział wzięło ponad 250 osób, szkolenia dla lokalnych liderów i osób pracujących w świetlicach wiejskich, w których udział wzięło ponad 500 osób, odbyły się festyny kulturalne w 10 gminach, funkcjonowały punkty informacyjno-doradcze promujące ideę programu LEADER. **Przedsięwzięcia te bardzo mocno zintegrowały środowisko Lokalnej Grupy Działania i stały się przyczynkiem rozwoju partnerstwa publiczno-prywatnego na obszarze gmin Pomorza Środkowego.** W kolejnej perspektywie finansowej Fundacja ŚGD kontynuowała rozpoczęte działania. W ramach programu Leader objętego PROW 2007-2013 podpisała umowę o sposobie i warunkach realizacji lokalnej strategii rozwoju z Samorządem Województwa

Zachodniopomorskiego na kwotę 12 289 032,00 zł. W roku 2013 w trybie konkursu pozyskała 5,5 mln zł na realizację dodatkowych zadań. **Budżet LSR w ramach działania 413 został z sukcesem zrealizowany na poziomie 91,35% w stosunku do zawartej umowy. W ten sposób zdobyte doświadczenie w zakresie wdrażania projektów ma kluczowe znaczenie do realizacji przedmiotowej LSR. W ramach dotychczasowych strategicznych działań objętych PROW 2007-2013 dzięki wspólnej trójsektorowej współpracy powstało m.in. 25 obiektów infrastruktury turystycznej, zrealizowano 5 projektów polegających na poprawie estetyki miejscowości, zagospodarowaniu przestrzeni publicznej, wydano 5 publikacji promocyjno-informacyjnych o obszarze LGD, powstał 1 obiekt eksponujący dziedzictwo historyczne, zrealizowano 5 operacji polegających na rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy, na terenie 11 gmin objętych LSR Fundacji ŚGD zrealizowano 60 operacji polegających na rozbudowie i poprawie stanu infrastruktury kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej, na obszarze LSR wybudowano, utworzono, przebudowano, zmodernizowano, wyremontowano, doposażono 10 miejsc wypoczynku dla najmłodszych, zrealizowano 16 przedsięwzięć edukacyjnych, kulturowych, rekreacyjnych i sportowych mających na celu aktywizację mieszkańców.** Fundacja „Środkowopomorska Grupa Działania” w ramach działania 4.21 „Wdrażanie projektów współpracy” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 zrealizowała trzy projekty współpracy, dwa w zakresie przygotowania i jeden w zakresie realizacji. Projekt współpracy pt.: „Polska i szwedzka młodzież szansą na rozwój turystyki” został zrealizowany w 2012 r. w zakresie operacji polegającej na przygotowaniu projektu współpracy. Celem projektu było propagowanie turystyki wiejskiej wśród dzieci i młodzieży na terenie LGD ŚGD i LGD Leader Söderslätt poprzez organizację wyjazdu studyjnego i warsztatów projektowych. Kwota przyznanej pomocy wyniosła 55 356,00 zł. Projekt współpracy pt.: **Nordic Walking Park Pomorza Środkowego** został zrealizowany w dwóch etapach – przygotowanie projektu i jego realizacja. Celem przygotowania projektu współpracy było wykorzystanie zasobów przyrodniczych, kulturowych i naturalnych do rozwoju turystyki poprzez stworzenie planu utworzenia certyfikowanych tras Nordic Walking na terenie 11 gmin. Kwota przyznanej pomocy wyniosła 27 678,00 zł. Na podstawie przygotowanej dokumentacji i we współpracy ze Stowarzyszeniem Lokalnej Grupy Działania „Siła w Grupie” LGD Fundacji „Środkowopomorska Grupa Działania” została przyznana pomoc w wysokości 160 087,57 zł na operację w zakresie realizacji projektu współpracy, którego celem było wykorzystanie zasobów przyrodniczych, kulturowych i naturalnych do rozwoju turystyki zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju poprzez stworzenie planu utworzenia certyfikowanych tras Nordic Walking na terenie 19 gmin. W ramach prac projektowych zostało oznakowanych 342 km tras Nordic Walking za pomocą tablic opisowo-poglądowych z mapami tras i ćwiczeniami i znaków kierunkowych. Łączna kwota przyznanej pomocy wyniosła 270 467,18 zł. Fundacja ŚGD pełniła w tym projekcie rolę **grupy koordynującej**. Budżet projektów współpracy został wykonany na poziomie 96,50%.

Fundacja „Środkowopomorska Grupa Działania” ma ponadto **duże doświadczenie w działaniach aktywizacyjnych, animacyjnych, szkoleniowych i doradczych**. Fundacja zawarła łącznie 3 umowy (na rok 2009, 2010 i 2011 – 2015) z Samorządem Województwa Zachodniopomorskiego w ramach **działania 4.31 „Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja”** objętego PROW 2007-2013, które zostały z sukcesem rozliczone. Na podstawie tych umów Fundacja zrealizowała m.in. 4 zadania dotyczące badań nad obszarem objętym LSR, 56 zadań w zakresie informowania o obszarze działania LGD oraz o LSR, zadania szkoleniowe zespołu biorącego udział we wdrażaniu LSR, 44 wydarzenia o charakterze promocyjnym oraz 10 szkoleń lokalnych liderów. Całkowita kwota pomocy została przyznana w granicach limitu wskazanego w umowie ramowej na poziomie 2 907 986,00 zł.

Nowe jednostki samorządu terytorialnego, które powiększyły grono członków SŚGD od lat korzystają ze środków zewnętrznych, zarówno unijnych, jak i krajowych, realizując projekty dotyczące między innymi dróg, sieci wodno-kanalizacyjnych, budowy i remontów budynków użyteczności publicznej, boisk czy placów zabaw. Dwóch nowych członków (**gmina Sławno i gmina Postomino**), będących wcześniej członkami LGD Partnerstwo Dorzecza Słupi, **ma doświadczenie w realizacji programu Leader w perspektywie finansowej 2007-2013** (gmina Sławno dodatkowo brała udział w Pilotażowym Programie Leader+). Obie gminy z powodzeniem realizowały także projekty w ramach PROW w zakresie działań „Podstawowe usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej” oraz „Odnowa i rozwój wsi”. Wśród innych realizowanych przez samorządy programów znajdują się: **RPO WZ** (gmina Sławno, Darłowo Miasto, Sławno Miasto), **PO KL** (gmina Sławno, gmina Darłowo), **POIŚ** (Darłowo Miasto), **POIG** (Darłowo Miasto), **PO RYBY** (gmina Sławno, gmina Postomino, gmina Darłowo, Darłowo Miasto dodatkowo SPO RYBY), **PFRON i Narodowy Program Przebudowy Dróg Lokalnych** (Sławno Miasto), dotacje z **NFOŚ** oraz **WFOŚ** (gmina Sławno, gmina Darłowo), dotacje z **Urzędu Marszałkowskiego** (gmina Sławno, gmina Darłowo, Sławno Miasto), dotacje z **Zachodniopomorskiego Urzędu Wojewódzkiego i Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Szczecinie** (Sławno Miasto), z Ministerstwa Sportu (gmina Sławno, gmina Darłowo, Sławno Miasto), z **Ministerstwa Kultury** (Sławno Miasto), dotacje z BGK na tworzenie mieszkań socjalnych (gmina Sławno).

W okresie 2007-2013 Fundacja ŚGD pozyskała w ramach **PO FIO 2009**, dotację w wysokości 249 050,00 zł na realizację projektu pt.: „Środkowopomorska Szkołka Liderów Ekologii”, polegającego na organizacji szkoleń z zakresu edukacji ekologicznej dla 400 gimnazjalistów z terenu 11 gmin Pomorza Środkowego. Dodatkowo w 2009 r., Fundacja ŚGD

pozyskała dotację na kwotę 34 500,00 zł z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie na wydanie publikacji promocyjnej wspomnianego projektu. W latach 2009-2014 Fundacja uczestniczyła także w projektach Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich biorąc czynny udział w targach, konferencjach, warsztatach i szkoleniach, a od 2013 r. jest partnerem merytorycznym projektu „Partnerstwo Samorządów Koszalińskiego Obszaru Funkcjonalnego szansą na wzmocnienie potencjału rozwojowego regionu”.

Realizacja ww. działań uwzględniających przede wszystkim partycypację społeczeństwa miało nieoceniony wpływ na poprawę jakości życia mieszkańców, a także społeczno-gospodarczy rozwój obszaru.

W ten sposób zbudowany potencjał zarówno pod względem wiedzy i doświadczenia członków LGD, członków Rady Oceniającej, Zarządu LGD i zatrudnionej kadry, ale nade wszystko **wykreowana, ugruntowana marka budząca społeczne zaufanie przyczyni się do sprawnej, efektywnej realizacji niniejszej LSR.** Stowarzyszenie ŚGD zamierza bowiem w okresie 2014 -2020 kontynuować politykę Fundacji, mając poparcie w słuszności tej idei odzwierciedlające się w pełnym sukcesie dotychczasowych działań.

3.2 Reprezentatywność LGD.

LGD Stowarzyszenie Środkowopomorska Grupa Działania jest otwartym, dynamicznie się rozwijającym partnerstwem trójsektorowym. Budowanie partnerstwa było procesem wieloetapowym polegającym na stopniowym włączaniu nowych środowisk. W skład komitetu założycielskiego weszło 15 samorządów oraz partnerzy społeczni i gospodarczy. W kolejnym etapie SŚGD zaprosiło do współpracy kolejnych partnerów społecznych gospodarczych i mieszkańców poprzez ogłoszenie za pośrednictwem gmin członkowskich otwartego naboru członków. Proces ten jest wciąż otwarty i żywo dostosowuje się do lokalnej specyfiki. Skład członkowski SŚGD jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności, bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu i uwzględnia przedstawicieli wszystkich trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego, a także mieszkańców:

- 17 członków (22%) – sektor publiczny,
- 22 członków (28%) – sektor społeczny,
- 20 członków (26%) – sektor gospodarczy,
- 18 członków (23%) – mieszkańcy.

LGD Stowarzyszenie Środkowopomorska Grupa Działania zapewnia swobodny i niedyskryminujący dostęp do członkowstwa w LGD wszystkim podmiotom z obszaru LGD. W składzie LGD znajduje się **14 osób i 3 podmioty reprezentujące grupy defaworyzowane**, określone w rozdziale III Diagnoza – opis obszaru i ludności.

SŚGD na poziomie wyboru projektów do realizacji w ramach LSR wprowadziło kryteria horyzontalne, w których premiuje wnioskodawców należących do grup defaworyzowanych, a także projekty bezpośrednio skierowane do tych grup. Na poziomie LSR do grup defaworyzowanych skierowane zostanie 20% środków finansowych, które będą wykazywane przez LGD w oparciu o szczegółowe wytyczne oraz wyniki oceny projektów. Ponadto LGD określiło specjalne metody komunikacji z tymi grupami (szczegóły w Planie komunikacji).

3.3 Poziom decyzyjny – Rada Oceniająca.

Organem decyzyjnym Stowarzyszenia Środkowopomorska Grupa Działania jest Rada Oceniająca wybierana i odwoływana przez Walne Zgromadzenie Członków LGD, spośród członków LGD. Do wyłącznej właściwości Rady Oceniającej należy wybór operacji w rozumieniu art. 2 pkt. 9 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r., które mają być realizowane w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju oraz ustalanie kwoty wsparcia.

Rada składa się z przedstawicieli sektora gospodarczego (26,6%) i społecznego (20%), publicznego (26,6%) oraz mieszkańców (26,6%) w tym:

- ✓ 4 członków – sektor publiczny,
- ✓ 3 członków – sektor społeczny,
- ✓ 4 członków – sektor gospodarczy
- ✓ 4 członków - mieszkańcy

Żaden z członków Rady Oceniającej nie jest członkiem Zarządu, Komisji Rewizyjnej ani pracownikiem biura LGD.

Rozwiązania stosowane w procesie oceny reguluje Regulamin Rady Oceniającej oraz procedury wyboru i oceny operacji, gwarantując wybór operacji bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu. **Ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji, a co najmniej 50% głosów w decyzjach dotyczących wyboru pochodzi od partnerów niebędących instytucjami publicznymi.** Przyjęte procedury są niedyskryminujące, przejrzyste, pozwalające uniknąć ryzyka konfliktu interesów (zawierają wzory deklaracji bezstronności), przewidują regulacje zapewniające zachowanie parytetu sektorowego, określają sposób postępowania w przypadku takiej samej liczby punktów i w przypadku rozbieżności ocen, zapewniają stosowanie tych samych kryteriów

w całym procesie wyboru w ramach danego naboru oraz określają tryb wniesienia przez wnioskodawców protestu (jeśli dotyczy) od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sposób zapewniający możliwość skutecznego wniesienia protestu. Nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru operacji, poprawności dokumentacji oraz zgodności formalnej czuwać będzie Przewodniczący Rady Oceniającej. Wobec członków Rady Oceniającej, którzy systematycznie nie będą brać udziału w posiedzeniach Rady (ponad 50% nieobecności na posiedzeniach Rady w ciągu 1 roku) lub dokonywać będą ocen niezgodnych z kryteriami, zostaną zastosowane działania dyscyplinujące (możliwość odwołania członka Rady przez Walne Zgromadzenie Członków). Zasady oceny oraz procedury związane z wyborem operacji/grantobiorców zostały szczegółowo opisane w rozdziale VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru, Regulaminie Rady Oceniającej SŚGD, procedurach wyboru i oceny operacji, które będą udostępnione do wiadomości publicznej w biurze LGD oraz za pomocą strony internetowej www.stowarzyszeniesgd.pl.

3.4 Zasady funkcjonowania LGD.

Działalność Stowarzyszenia Środkowopomorska Grupa Działania regulują dokumenty wewnętrzne:

1. **Statut SŚGD** uchwalany i zmieniany przez Walne Zebranie Członków, reguluje m.in. kwestie:
 - organ nadzoru – wskazanie właściwego Marszałka Województwa,
 - wprowadzenie dodatkowego organu stowarzyszenia – odpowiedzialnego za wybór operacji oraz szczegółowe określenie jego kompetencji i zasad reprezentatywności,
 - określenie organu LGD kompetentnego w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji,
 - uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji),
 - zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.
2. **Regulamin Walnego Zebrania Członków** uchwalany i zmieniany przez Walne Zebranie Członków, reguluje m.in. kwestie:
 - zasady zwoływania i organizacji i dokumentacji posiedzeń organu,
 - zasady podejmowania decyzji w sprawie powołania członków organów,
 - zasady protokołowania posiedzeń.
3. **Regulamin Zarządu** uchwalany i zmieniany przez Walne Zebranie Członków,
 - szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń,
 - kompetencje i podział zadań pomiędzy członkami Zarządu,
 - zasady protokołowania posiedzeń.
4. **Regulamin Rady Oceniającej** uchwalany i zmieniany przez Walne Zebranie Członków, który reguluje m.in. kwestie:
 - Zasady powoływania i odwoływania członków,
 - szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, zasady określania kworum itp.),
 - szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny),
 - szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (ocena wniosków, zasady dokumentowania oceny) o ile nie zostały określone w Statucie lub innych procedurach,
 - zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego,
 - zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego.
5. **Regulamin Komisji Rewizyjnej** uchwalany i zmieniany przez Walne Zebranie Członków, reguluje m.in. kwestie:
 - szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń,
 - zasady prowadzenia działań kontrolnych,
 - zasady protokołowania posiedzeń.
6. **Regulamin Pracy Biura**, uchwalany i zmieniany przez Zarząd, który reguluje m.in. kwestie:
 - zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników,
 - uprawnienia dyrektora biura,
 - zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych,
 - opis metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa.

Opisy stanowisk określają szczegółowo podział zadań pomiędzy pracownikami biura. Wymagania stawiane osobom ubiegającym się o pracę w biurze LGD są adekwatne do zaplanowanych zadań (co najmniej 50% personelu

zatrudnionego w biurze LGD posiada doświadczenie i niezbędną wiedzę do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu regionalnym/lokalnym). Określono też plan szkoleń pracowników biura oraz członków Rady, którego celem jest zapewnienie, że osoby zaangażowane w realizację LSR będą posiadać wiedzę i umiejętności, niezbędne na zajmowanych stanowiskach. Pracownikom biura przypisano działania w zakresie współpracy, animacji społeczności lokalnej i doradztwa. Istotnym elementem oceny funkcjonowania LGD będzie stałe weryfikowanie czy osiągnięto zakładane wskaźniki realizacji tych zadań, określone w rozdziale V Cele i wskaźniki, zgodnie z zaplanowanym harmonogramem (metoda pomiaru). Dodatkowo **w przypadku usług doradczych weryfikowana będzie ich jakość** (ocena na podstawie anonimowych ankiet) **oraz efektywność** (określona jako odsetek wniosków o przyznanie pomocy/powierzenie grantu, w ramach których LGD świadczyła usługi doradcze i które otrzymały wsparcie ze środków LSR w łącznej liczbie operacji/grantów, które otrzymały wsparcie ze środków LSR).

3.5 Potencjał ludzki LGD a regulaminy organu decyzyjnego / zarządu/ biura itd.

Osoby zaangażowane w pracę nad Lokalną Strategią Rozwoju posiadają odpowiednie kompetencje i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym, a także wiedzę i doświadczenie w ramach pełnionych przez siebie funkcji, odpowiadające zakresowi merytorycznemu LSR. Regulamin Biura wskazuje na kompetencje wymagane na konkretnych stanowiskach, natomiast Regulamin Rady Oceniającej zawiera metody weryfikacji wiedzy członków Rady oraz rozwiązania stosowane przez SŚGD dla zapewnienia spełnienia tych wymagań.

Rozdział II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR.

Lokalna Strategia Rozwoju została zbudowana samodzielnie przez LGD według **metody partycypacyjno-ekspertkiej**, czyli uspołecznionej, w której równoważne jest doświadczenie ekspertów oraz wiedza i potencjał społeczności lokalnej. Eksperti w budowę LSR wnieśli doświadczenie. Główną zaletą ich zaangażowania był brak emocji i spojrzenie na obszar projektowy „z zewnątrz”, a przez to jego niezależną ocenę. Społeczność lokalna wskazała natomiast główne problemy społeczne, określiła kierunek rozwoju obszaru, jak również sposoby jego realizacji. SŚGD przeprowadziło **badanie ankietowe na grupie 1700 mieszkańców**, przedstawiciele różnych sektorów, w tym również przedstawiciele grup defaworyzowanych, osób bezrobotnych, osób o utrudnionym dostępie do rynku pracy, osób pracujących, uczących się, prowadzących działalność gospodarczą, prowadzących gospodarstwo rolne. Wyniki badania określiły jak mieszkańcy oceniają swoje zadowolenie z życia na terenie objętym LSR, czy w ostatnich latach nastąpiły wg nich w tym zakresie jakieś zmiany, czy mieszkańcy postrzegają obszar objęty LSR jako dobre miejsce do życia dla siebie i swoich bliskich, jak mieszkańcy oceniają rozwój obszaru w poszczególnych dziedzinach, jakie projekty powinny być wspierane ze środków unijnych (tematyka, potencjalni beneficjenci), czy w strategii należy przewidzieć preferencje dla jakichś grup, w jaki sposób najlepiej komunikować się z mieszkańcami w procesie opracowania i wdrażania strategii. Wyniki z badania opinii mieszkańców znalazły zastosowanie w tworzeniu strategii na każdym kluczowym etapie jej tworzenia. Do opracowania strategii wykorzystano również Raport pt.: „Badanie nad obszarem objętym LSR w aspekcie nowego okresu programowania na lata 2014 – 2020” wykonany na zlecenie Fundacji „Środkowopomorska Grupa Działania”.

Społeczność lokalna składająca się z przedstawiciele trzech sektorów i mieszkańców brała udział w formułowaniu potrzeb i problemów obszaru SŚGD znajdujących odzwierciedlenie w przygotowanej diagnozie obszaru, jak również na etapie formułowania celów i ustalania ich hierarchii, poszukiwania rozwiązań stanowiących sposoby ich realizacji, tworzenia wskaźników i identyfikacji grup docelowych.

W celu zapewnienia partycypacji społeczności lokalnej i jej aktywnego udziału w budowie LSR Stowarzyszenie Środkowopomorska Grupa Działania wykorzystało łącznie **6 partycypacyjnych metod konsultacji**:

1. **Badanie ankietowe** – 1 badanie przeprowadzone w każdej z 15 gmin członkowskich z obszaru LSR. Uczestnikami badania byli mieszkańcy obszaru objętego działaniem SŚGD, z uwzględnieniem **przedstawicieli grup defaworyzowanych** tj.: kobiety osoby poniżej 35 roku życia, osoby powyżej 50 roku życia, a także przedstawiciele organizacji związanych z osobami niepełnosprawnymi. Celem badania była diagnoza postaw i opinii mieszkańców w tematach kluczowych z punktu widzenia konstrukcji Lokalnej Strategii Rozwoju. Pozyskane dane wykorzystane zostały przy określeniu **problemów lokalnych, które zostały zidentyfikowane w diagnozie**. Wyniki z badań ankietowych przeprowadzonych na grupie 1700 mieszkańców terenu objętego LSR zostały wykorzystane także do sformułowania **analizy SWOT** i miały istotny wpływ na **kształt celów strategii**, dobór odpowiednich przedsięwzięć i **wskaźników** ich realizacji. Ponadto wyniki badania opinii mieszkańców posłużyły LGD do **opracowania kryteriów wyboru projektów, zasad monitorowania i ewaluacji** oraz opracowania planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR.
2. **Spotkania konsultacyjne z mieszkańcami** – spotkanie odbyło się w każdej z 15 gmin członkowskich z obszaru LSR tj.: Będzino (15.09.2015r.), Biesiekierz (01.10.2015r.), Bobolice (25.09.2015r.), Malechowo (29.09.2015r.), Manowo

(25.09.2015 r.), Mielno (23.09.2015 r.), Polanów (08.09.2015r.), Świeszyno (24.09.2015r.), Darłowo (05.10.2015r.), Miasto Darłowo (28.09.2015r.), Postomino (23.09.2015r.), Sianów (22.09.2015r.), Sławno (28.09.2015), Miasto Sławno (05.10.2015r.) oraz Tychowo (29.09.2015r.). W spotkaniach wzięło udział łącznie 205 osób. Uczestnikami spotkań byli przedstawiciele sektora publicznego, społecznego, gospodarczego oraz mieszkańcy, z uwzględnieniem **przedstawicieli grup defaworyzowanych** tj.: kobiety, osoby poniżej 35 roku życia, osoby powyżej 50 roku życia, a także przedstawiciele organizacji związanych z osobami niepełnosprawnymi. Podczas spotkań otwartych z mieszkańcami **zebrano uwagi** mieszkańców na temat projektu **analizy SWOT i celów LSR** wypracowanych na podstawie głównych wniosków z diagnozy obszaru, dyskutowano nad problemami obszaru LSR oraz nad zidentyfikowanymi potencjałami rozwojowymi, aby na tej podstawie określić główne kierunki interwencji i obszary wsparcia w ramach LSR. Ponadto uwagi mieszkańców posłużyły LGD do **opracowania zasad monitorowania i ewaluacji** oraz **opracowania planu komunikacyjnego** w odniesieniu do realizacji LSR.

3. **Warsztaty konsultacyjne** – 3 spotkania zorganizowane w Koszalinie w dniach 10-11.09.2015 r., 7-8.10.2015 r., 5-6.11.2015 r. w formie moderowanej dyskusji grupowej. Uczestnikami warsztatów byli przedstawiciele sektora publicznego, społecznego, gospodarczego oraz mieszkańcy, z uwzględnieniem **przedstawicieli grup defaworyzowanych** tj.: kobiety, osoby poniżej 35 roku życia, osoby powyżej 50 roku życia, a także przedstawiciele organizacji związanych z osobami niepełnosprawnymi. Warsztaty weszły w skład panelu zaplanowanych działań strategicznych, których celem było wypracowanie kierunków rozwojowych obszaru SŚGD. W toku prac nad dokumentem utworzono 3 zespoły robocze składające się z partnerów publicznych, społecznych, gospodarczych i mieszkańców ds. opracowania kluczowych elementów strategii: **analizy SWOT (19 osób), celów ogólnych i szczegółowych (15 osób), kryteriów lokalnych oraz procedury wyboru operacji grantowych (24 osoby)**.
4. **Punkt konsultacyjny w biurze SŚGD** – przez cały okres przygotowywania strategii mieszkańcy obszaru objętego działaniem SŚGD mieli możliwość pozyskania informacji bądź zgłoszenia **uwag do projektu strategii** w punkcie konsultacyjnym biura SŚGD.
5. **E - konsultacje** – mieszkańcy obszaru objętego działaniem SŚGD mieli **możliwość zgłoszenia uwag do projektu strategii za pośrednictwem elektronicznych formularzy**, dostępnego na stronie internetowej SŚGD.
6. **Analiza zgłoszonych fiszek projektów w ramach LSR** – w trakcie przygotowania dokumentu SŚGD przeprowadziło badanie pod kątem planowanych do realizacji projektów w ramach PROW 2014 -2020, które dostarczyło informacji nt. potrzeb i oczekiwań w zakresie nowej LSR, a także określiło kierunki działań wynikające z analizy potrzeb.

Przy tworzeniu LSR SŚGD wykorzystano również:

1. doświadczenie LGD wchodzącego w skład SŚGD i doświadczenie kadr uczestniczących w realizacji LSR 2007-2013 oraz **wyniki badań własnych i ewaluacji LSR**,
2. analizę danych historycznych z procesu wdrażania LSR 2007-2013,
3. wskaźniki pochodzące ze źródeł statystyki publicznej określające wpływ LSR na realizację strategii rozwoju regionu,
4. wyniki konsultacji i opinii eksperta.

Podsumowując, w wymienionych poniżej kluczowych etapach prac nad opracowaniem LSR zastosowano następujące partycypacyjne metody konsultacji :

- 1) **diagnoza i analiza SWOT** - badanie ankietowe, spotkania konsultacyjne, warsztaty konsultacyjne, punkt konsultacyjny w biurze SŚGD, e - konsultacje
- 2) **określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania** - badanie ankietowe, spotkania konsultacyjne, warsztaty konsultacyjne, punkt konsultacyjny w biurze SŚGD, e - konsultacje, analiza zgłoszonych fiszek projektów w ramach LSR,
- 3) **opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru** - badanie ankietowe, spotkania konsultacyjne, warsztaty konsultacyjne, punkt konsultacyjny w biurze SŚGD, e – konsultacje,
- 4) **opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji** - spotkania konsultacyjne, warsztaty konsultacyjne, punkt konsultacyjny w biurze SŚGD, e – konsultacje,
- 5) **przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR** - badanie ankietowe, spotkania konsultacyjne, warsztaty konsultacyjne, punkt konsultacyjny w biurze SŚGD, e – konsultacje.

Opis skutków i wyników zastosowania tych metod znalazł się w dalszych rozdziałach LSR.

Dane pozyskane podczas konsultacji społecznych przeprowadzonych na obszarze objętym LSR od uczestników spotkań, warsztatów bądź osób kontaktujących się z biurem w punkcie konsultacyjnym, a także przy użyciu elektronicznego formularza wykorzystano do opracowania LSR, a **LGD dokonała analizy i przyjęła bądź odrzuciła zgłoszone uwagi**.

LSR została przygotowana przy pełnym zaangażowaniu społeczności lokalnej i jej aktywnym uczestnictwie. Dokumentami potwierdzającymi zastosowane metody partycypacji lokalnej społeczności w procesie tworzenia LSR dokumentują: zebrane 1700 ankiet od mieszkańców gmin członkowskich, zebrane około 200 proponowanych do realizacji projektów,

zgrupowane uwagi od mieszkańców, ogłoszenia o spotkaniach i warsztatach, listy obecności, zdjęcia, print screen informacji ze stron internetowych Stowarzyszenia i gmin członkowskich.

Szeroki udział społeczności lokalnej będzie zapewniony nie tylko na etapie opracowania LSR, ale także w trakcie jej realizacji. **Partycypacja społeczna na etapie realizacji LSR** przejawiać się będzie poprzez realizację projektów zgłaszanych przez indywidualne osoby/pojedyncze organizacje, ale mających społecznościowe oddziaływanie lub projektów społecznościowych (angażujących społeczność, realizowane przez nią), ale także poprzez udział społeczności lokalnej w decydowaniu, które projekty będą zgłoszone do finansowania. Ponadto zmiany LSR i lokalnych kryteriów wyboru zgodnie z procedurą wymagają konsultacji z lokalną społecznością. LGD planuje także powoływanie tematycznych zespołów roboczych, organizowanie spotkań konsultacyjnych, stały kontakt z mieszkańcami za pośrednictwem strony internetowej oraz wywiady ze społecznością lokalną (organizowane w razie zapotrzebowania). Opinie mieszkańców na temat LSR i pracy LGD będą także elementem ewaluacji.

Rozdział III. DIAGNOZA – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI.

1. SPÓJNOŚĆ PRZESTRZENNA.

Obszar objęty działaniem Środkowopomorskiej Grupy Działania jest **spójny przestrzennie**, obejmuje północno-wschodni fragment województwa zachodniopomorskiego o łącznej powierzchni **3.046 km²** (co stanowi 13,1% powierzchni województwa zachodniopomorskiego i 0,97% powierzchni Polski).

Mapa 2. Obszar SŚGD.

Źródło: opracowanie własne.

Do Stowarzyszenia Środkowopomorska Grupa Działania należą:

- ▲ wszystkie gminy wchodzące w skład **powiatu sławieńskiego** (Darłowo – miasto, Darłowo – gmina, Malechowo, Sławno – miasto, Sławno – gmina oraz Postomino),
- ▲ wszystkie gminy wchodzące w skład **powiatu koszalińskiego** (Będzino, Biesiekierz, Bobolice, Manowo, Mielno, Polanów, Sianów oraz Świeszyno),
- ▲ jedna gmina z **powiatu białogardzkiego** (Tychowo).

2. UWARUNKOWANIA GEOGRAFICZNE.

Obszar SŚGD zaklasyfikowany został (pod względem przynależności do krain geograficznych Polski) jako pas pobrażny (północna część) i pas pojezierzy (południowa część). Bardziej szczegółowy podział autorstwa Jerzego Kondrackiego wskazuje, że na obszarze objętym działaniem SŚGD występuje 6 mezoregionów¹:

- ▲ Wybrzeże Słowińskie (gm. Będzino, Mielno, Darłowo i Postomino oraz miasto Darłowo),
- ▲ Równina Białogardzka (gm. Będzino, Biesiekierz i Świeszyno, gm. Tychowo, gm. Manowo),
- ▲ Pojezierze Drawskie (gm. Bobolice, gm. Tychowo),
- ▲ Pojezierze Bytowskie (gm. Polanów),
- ▲ Wysoczyzna Polanowska (gm. Polanów),

¹ Szerzej: Jerzy Kondracki, „Podstawy regionalizacji fizycznogeograficznej”, PWN, 1969 r., Warszawa.

▲ Równina Słupska (gm. Postomino, Darłowo, Sławno, Malechowo, Sianów, Manowo, miasto Sławno).

Pod względem klimatycznym obszar SŚGD znajduje się w regionie środkowonadmorskim (północna część obszaru) oraz środkowopomorskim (południowa część obszaru)². Specyficzną cechą tego obszaru jest **dostęp do linii brzegowej Morza Bałtyckiego** o łącznej długości prawie 75 kilometrów.

3. UWARUNKOWANIA PRZYRODNICZE.

Pod względem hydrologicznym obszar SŚGD dzieli się na zlewnie trzech rzek (Parsęta, Wieprza i Gwda) oraz dwa obszary zlewni przymorskiej (od Parsęty do Wieprzy oraz od Wieprzy do Słupi). Głównymi rzekami na terenie SŚGD są Wieprza (wraz z dopływami: Bożanka, Broczynka Doszenica, Bystrzenica, Grabowa, Moszczenica, Moszczeniczka, Pokrzywna, Reknica, Studnica, Ściegnica) oraz Radew (wraz z dopływami: Bielica, Chociel, Chotla i Czarna).

O potencjale przyrodniczym świadczy fakt, że na terenie SŚGD znajdują się **44 obszary chronione**, w tym:

- ▲ **20 rezerwatów** (gm. Będzino: Warnie Bagno, Wierchomińskie Bagno; gm. Biesiekierz: Parnowo; gm. Bobolice – Buczyzna, Jezioro Piekiełko, Jezioro Szare; gm. Darłowo: Słowińskie Błota; gm. Malechowo: Sieciemieńskie Rosiczki, Sieciemieńskie Rosiczki: otulina; gm. Manowo: Jezioro Lubiatowskie im. prof. Wojciecha Górskiego, Jezioro Lubiatowskie im. prof. Wojciecha Górskiego: otulina; gm. Mielno: Łazy; gm. Polanów: Rezerwat na Rzece Grabowej, Wieleń; gm. Postomino: Zaleskie Bagna; gm. Sianów: Jodły Karnieszewickie, Łazy, Sieciemieńskie Rosiczki: otulina; gm. Sławno: Janiewickie Bagno, Sławieńskie Dęby; gm. Tychowo – Cisy Tychowskie);
- ▲ **7 obszarów chronionego krajobrazu** („Koszaliński Pas Nadmorski”, „Pas Pobrzeża na Zachód od Ustki”, „Jezioro Łętowskie i Okolice Kępic”, „Okolice Polanowa”, „Dolina Radwi”, „Okolice Żydowo-Biały Bór”, „Las Drzonowski”),
- ▲ **1 obszar Natura 2000 – obszary ptasie** („Ostoja Drawska” w gminie Tychowo),
- ▲ **16 obszarów natura 2000 – obszary siedliskowe** („Trzebiatowsko-Kołobrzski Pas Nadmorski”, „Warnie Bagno”, „Dolina Radwi, Chocieli i Chotli”, „Dorzecze Parsęty”, „Bobolickie Jeziora Lobeliowe”, „Jezioro Bobięcińskie”, „Dolina Grabowej”, „Mechowisko Manowo”, „Bukowy Las Górki”, „Dolina Bielawy”, „Jezioro Bukowo”, „Dolina Wieprzy i Studnicy”, „Jezioro Kopań”, „Jezioro Wicko i Modelskie Wydmy”, „Przymorskie Błota”, „Słowińskie Błota”).

Łącznie **obszary prawnie chronione zajmują 16,3% powierzchni** obszaru (wg stanu na 31.12.2013r.), jest to wynik poniżej średniej dla województwa zachodniopomorskiego (21,7%) i Polski (32,5%).

Tabela 2. Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni obszaru SŚGD (stan na 31.12.2013r.).

Gmina	Powierzchnia gminy (w hektarach)	Powierzchnia obszarów prawnie chronionych		Rezerваты przyrody		Obszary chronionego krajobrazu		Użytki ekologiczne	
		w ha	%	w ha	%	w ha	%	w ha	%
Będzino	16.619	8.057,1	48,5%	422,7	2,5%	7.610,0	45,8%	24,4	0,2%
Biesiekierz	11.660	202,7	1,7%	189,6	1,6%	0,0	0,0%	13,1	0,1%
Bobolice	36.756	2.759,7	7,5%	28,1	0,1%	2.102,1	5,80%	557,0	1,5%
Darłowo - miasto	2.021	1.080,0	53,4%	0,0	0,0%	1.080,0	53,4%	0,0	0,0%
Darłowo - gmina	26.945	6.584,7	24,4%	192,5	0,7%	6.390,0	23,7%	0,3	0,0%
Malechowo	22.646	104,6	0,5%	12,2	0,1%	0,0	0,0%	92,4	0,4%
Manowo	18.831	2.811,9	15,0%	243,3	1,3%	2.560,0	13,6%	8,6	0,1%
Mielno	6.213	6.213,0	100,0%	167,6	2,7%	6.213,0	100,0%	0,0	0,0%
Polanów	39.335	5.523,9	14,0%	3,5	0,0%	5.263,9	13,4%	258,5	0,7%
Postomino	22.686	6.303,2	27,8%	114,2	0,5%	6.189,0	27,3%	0,0	0,0%
Sianów	22.676	7.032,5	31,0%	89,6	0,4%	6.740,0	29,7%	255,4	1,1%
Sławno - miasto	1.583	0,0	0,0%	0,0	0,0%	0,0	0,0%	0,0	0,0%
Sławno - gmina	28.439	1.500,9	5,3%	134,9	0,5%	1.366,0	4,8%	0,0	0,0%
Świeszyno	13.256	1.100,0	8,3%	0,0	0,0%	1.100,0	8,3%	0,0	0,0%

² Szerzej: Alojzy Woś, „Regiony klimatyczne Polski w świetle częstości występowania różnych typów pogody”, Zeszyty Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Nr 20, 1993 r., Warszawa.

Tychowo	35.045	222,4	0,6%	10,5	0,0%	0,0	0,0%	211,9	0,6%
RAZEM	304.211	49.496,6	16,3%	1.608,7	0,5%	46.614,0	15,3%	1.421,6	0,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Gminami o najmniejszym potencjale przyrodniczym są miasto Sławno (brak jakichkolwiek obszarów chronionych), gmina Malechowo (0,5% powierzchni) i gmina Tychowo (0,6%). Największy udział obszarów chronionych w powierzchni gminy występuje w przypadku gminy Mielno (cały teren gminy objęty jest obszarem chronionego krajobrazu „Koszaliński Pas Nadmorski”), miasta Darłowo (53,4%) i gminy Będzino (48,5%).

Na analizowanym terenie istnieje **386 pomników przyrody** (13,5% wszystkich pomników przyrody w województwie zachodniopomorskim i 1,1% w Polsce). Najwięcej tego typu obiektów zlokalizowanych jest w gminach Polanów (91 sztuk), Sianów (65 sztuk), Sławno (57 sztuk) i Darłowo (52 sztuki). Pojedyncze obiekty znajdują się w gminach Biesiekierz, Manowo, Mielno, Sławno – miasto, zaś w mieście Darłowo i gminie Będzino nie występują żadne pomniki przyrody.

Podsumowanie: potencjał przyrodniczy obszaru należy uznać za umiarkowany. Nie występują tu ścisłe formy ochrony przyrody (w postaci parków narodowych czy krajobrazowych), zaś udział obszarów chronionych w ogólnej powierzchni obszaru jest mniejszy niż średnia dla województwa zachodniopomorskiego i całego kraju. Także liczba zlokalizowanych na terenie SŚGD pomników przyrody nie odbiega od średniej dla województwa zachodniopomorskiego i Polski.

4. DANE DEMOGRAFICZNE.

W skład SŚGD wchodzi 15 gmin (w tym dwie gminy miejskie, cztery gminy miejsko-wiejskie i dziewięć gmin wiejskich) zamieszkałych przez **130.853 osoby** (wg stanu na 31.12.2013 r.).

Tabela 3. Liczba ludności obszaru SŚGD wg. stanu na 21.12.2013r.

Gmina	Status gminy	Liczba ludności	Powierzchnia (w km ²)	Gęstość zaludnienia (w osobach na km ²)
Będzino	wiejska	8.555	166	51
Biesiekierz	wiejska	6.420	117	55
Bobolice	miejsko-wiejska	9.583	368	26
Darłowo - miasto	miejska	14.229	20	704
Darłowo - gmina	wiejska	8.030	269	30
Malechowo	wiejska	6.585	227	29
Manowo	wiejska	6.870	187	36
Mielno	wiejska	5.056	62	81
Polanów	miejsko-wiejska	9.080	393	23
Postomino	wiejska	7.079	227	31
Sianów	miejsko-wiejska	13.758	227	61
Sławno - miasto	miejska	12.898	16	815
Sławno - gmina	wiejska	9.034	284	32
Świeszyno	wiejska	6.659	133	50
Tychowo	miejsko-wiejska	7.017	350	20
RAZEM		130.853 osób	3.046 km²	-
ŚREDNIA dla obszaru		8.724 osoby	203 km²	43 osoby na km²

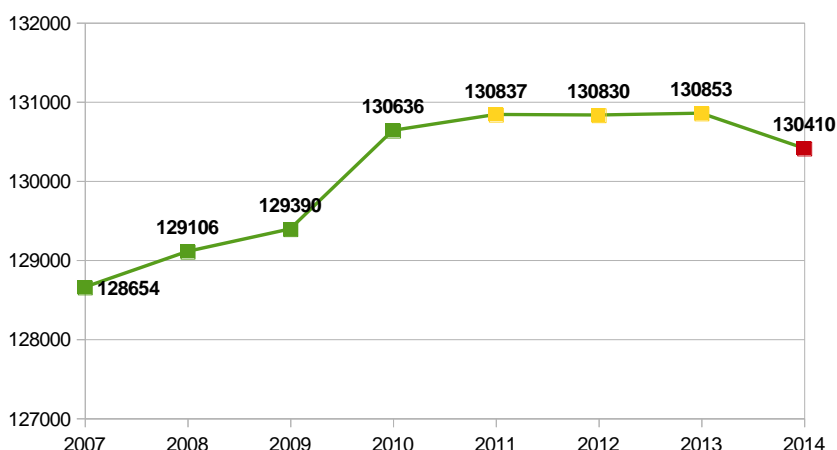
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Liczba mieszkańców poszczególnych gmin jest wyraźnie zróżnicowana – od 5.000 osób (gmina Mielno) do ponad 14.000 osób (miasto Darłowo). Średnia powierzchnia gmin wchodzących w skład SŚGD wyniosła 203 km² i jest zbliżona do średniej dla województwa zachodniopomorskiego (201 km²), ale znacznie przekracza wartość ogólnopolską (126 km²). Przekłada się to na niewielką gęstość zaludnienia. Dla analizowanego obszaru wynosi ona jedynie 43 osoby na km² (w województwie zachodniopomorskim wskaźnik ten wynosi 75 osób/km², a w Polsce – 123 osoby/km²).

W latach 2007-2013 na analizowanym obszarze utrzymywał się trend związany z przyrostem ogólnej liczby ludności. Zjawisko to było szczególnie dynamiczne w latach 2007-2010. Od 2010 do 2013 roku możemy mówić raczej o stagnacji,

zaś w roku 2014 po raz pierwszy wystąpił spadek liczby ludności (choć był on niewielki – około 400 osób – to jednak może stanowić zapowiedź odwrócenia trendu demograficznego).

Wykres 1. Zmiana liczby ludności obszaru SŚGD w latach 2007-2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

łącznie na przestrzeni analizowanych lat (2007-2014) **liczba mieszkańców obszaru SŚGD zwiększyła się o 1.756 osób** (1,4% wartości dla roku bazowego). Największy przyrost wystąpił w gminie Świeszyno (prawie 1.000 osób), warto tu podkreślić, że była to jedyna spośród analizowanych gmin, w której przyrost występował w każdym kolejnym roku i dodatkowo odnotowała znaczny przyrost ludności w 2014 r. Także w gminach Biesiekierz i Manowo można odnotować znaczący wzrost liczby mieszkańców, utrzymujący się nieprzerwanie od 2007 roku (choć zmiana w roku 2014 była symboliczna). Największy spadek liczby mieszkańców odnotowała gmina Będzino (aż o 733 osoby), związane jest to jednak ze zmianą granic administracyjnych gminy (porównaj: przypis 8). Znaczący ubytek wystąpił także w przypadku gminy Bobolice, miasta Sławno i gminy Polanów (trend spadkowy utrzymuje się w tych gminach od 2010 r.).

Tabela 4. Przyrost naturalny na 1000 osób wg gmin w latach 2007-2014.

Gmina	Przyrost naturalny na 1000 osób wg gmin								Skumulowany przyrost naturalny na 1000 osób
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Będzino	2,8	-0,3	2,8	1,4	1,2	1,8	1,5	2,1	13,3
Biesiekierz	2,7	3,2	0,7	1,5	0,5	2,6	0,8	3,0	15,0
Bobolice	3,0	0,8	2,8	0,7	2,2	-0,9	-2,2	-2,3	4,1
Darłowo - miasto	-0,7	0,8	-2,1	0,4	0,8	-1,5	-2,5	-1,8	-6,6
Darłowo - gmina	3,5	2,7	0,6	1,0	1,8	1,7	3,5	2,0	16,8
Malechowo	4,2	2,1	0,6	2,0	0,0	1,7	0,5	1,8	12,9
Manowo	3,7	5,9	2,4	2,7	1,5	2,2	1,3	2,9	22,6
Mielno	-2,4	-2,4	-3,5	-5,3	-0,4	-0,4	0,2	1,8	-12,4
Polanów	1,3	-0,9	0,8	4,7	1,3	-1,6	1,0	0,2	6,8
Postomino	3,4	4,5	2,8	3,1	2,5	2,3	2,4	3,4	24,4
Sianów	0,1	3,7	3,4	1,3	-0,1	-0,1	0,4	-0,1	8,6
Sławno - miasto	-1,8	0,5	1,5	-2,2	-3,3	1,2	-2,2	1,0	-5,3
Sławno - gmina	2,2	5,5	1,3	4,4	3,1	4,1	1,6	-0,1	22,1
Świeszyno	0,4	6,0	5,5	1,9	3,0	2,9	2,0	1,8	23,5
Tychowo	4,3	3,7	2,3	4,1	0,6	3,0	-1,3	-3,1	13,6
ŚREDNIA	1,8	2,4	1,5	1,5	1,0	1,3	0,5	1,1	11,1
woj. zachodnio-pomorskie	0,8	1,1	0,9	0,5	-0,1	-0,3	-0,9	-0,4	1,6
Polska	0,3	0,9	0,9	0,9	0,3	0,0	-0,5	0,0	2,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Zwiększająca się liczba ludności jest pochodną **dodatniego przyrostu naturalnego**, który utrzymuje się na obszarze SŚGD w analizowanych latach. Podczas gdy w województwie zachodniopomorskim ujemny przyrost naturalny utrzymuje się od 2011 roku, a w skali kraju mamy do czynienia ze stagnacją, na analizowanym obszarze wyniki są zaskakująco pozytywne. W latach 2007-2014 przyrost naturalny tylko raz osiągnął wartość mniejszą niż 1 (2013 r.), a w szczytowym roku wyniósł aż 2,4 (2008 r.). Różnice są szczególnie widoczne w przypadku skumulowanego przyrostu naturalnego. Na obszarze SŚGD wyniósł on aż 11,1, podczas gdy wynik dla województwa zachodniopomorskiego to zaledwie 1,6 (dla Polski: 2,8). Świadczy to o potencjale demograficznym obszaru.

Tabela 5. Saldo migracji na 1000 osób wg gmin w latach 2007-2013.

Gmina	Saldo migracji na 1000 osób wg gmin							Skumulowane saldo migracji na 1000 osób
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Będzino	-0,5	1,4	3,1	2,4	2,7	2,1	1,4	12,6
Biesiekierz	26,5	19,6	13,0	14,2	22,7	19,0	23,8	138,8
Bobolice	-10,1	-6,8	-5,1	-2,3	-4,8	-2,6	-11,3	-43,0
Darłowo - miasto	-10,1	-5,9	-7,8	-5,0	-3,2	-3,8	-3,4	-39,2
Darłowo - gmina	-1,4	4,2	3,4	3,8	5,2	1,0	0,1	16,3
Malechowo	1,2	1,4	-2,3	1,7	-1,4	-3,9	-4,6	-7,9
Manowo	2,2	9,2	11,5	7,5	9,2	1,9	6,0	47,5
Mielno	7,6	3,2	5,3	6,7	2,5	-2,9	0,2	22,6
Polanów	-3,2	-7,2	-5,2	-3,6	-3,5	-5,1	-8,7	-36,5
Postomino	3,3	1,1	-4,5	-2,0	-1,4	-5,0	-3,7	-12,2
Sianów	-0,2	0,2	3,7	-1,6	-2,2	3,4	1,7	5,0
Sławno - miasto	-5,8	-3,5	-3,2	-4,4	-2,8	-6,6	-2,9	-29,2
Sławno - gmina	-1,8	-5,0	0,5	-0,1	-2,5	2,8	0,3	-5,8
Świeszyno	19,8	22,3	15,8	25,2	17,6	13,7	4,5	118,9
Tychowo	-5,1	-3,9	0,1	-4,9	-8,5	-4,4	-4,0	-30,7
ŚREDNIA	1,5	2,0	1,9	2,5	2,0	0,6	0,0	10,5
woj. zachodniopomorskie	-1,0	-0,8	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,6	-4,4
Polska	-0,5	-0,4	0,0	-0,1	-0,1	-0,2	-0,5	-1,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na obszarze SŚGD występuje także **dodatnie saldo migracji** (utrzymujące się w latach 2007-2013), czyli więcej osób wprowadzało się na obszar niż opuszczało go. Przyrost mieszkańców wynikający z migracji jest zbliżony do danych uzyskanych w przypadku przyrostu naturalnego. Za najbardziej atrakcyjne dla migrantów gminy obszaru należy uznać Biesiekierz i Świeszyno (skumulowany przyrost przekroczył 100 osób), w każdej z nich utrzymuje się wysokie, dodatnie saldo migracji w analizowanych latach. Największy ubytek mieszkańców w wyniku migracji dotknął zaś gminę Bobolice (-43,0), miasto Darłowo (-39,2), gminę Polanów (-36,5) i gminę Tychowo (-30,7).

Na terenie SŚGD występuje **zbilansowana struktura płciowa mieszkańców** z niewielką przewagą kobiet (50,33% kobiet i 49,67% mężczyzn). Jedyną gminą, w przypadku której można mówić o większych odstępstwach jest miasto Sławno, w którym kobiety stanowią ponad 52% mieszkańców. Potwierdzają to dane dotyczące współczynnika feminizacji w odniesieniu do poszczególnych gmin wchodzących w skład SŚGD. Współczynnik ten wynosił w latach 2007-2014 średnio 101-102 (w województwie zachodniopomorskim 105-106, w Polsce 107). Oznacza to, że struktura płciowa mieszkańców jest zbilansowana, a wynik ten poprawił się w ostatnich latach. Jedyną gminą, w której widać narastający problem z nierównowagą płci jest gmina Bobolice (systematycznie maleje tam liczba kobiet przypadających na 100

mężczyzn). Także dane dotyczące struktury wiekowej mieszkańców obszaru SŚGD wskazują, że mamy do czynienia na tym obszarze ze stosunkowo korzystną strukturą demograficzną.

Tabela 6. Ludność wg ekonomicznych grup wieku na obszarze SŚGD (stan na 21.12.2014r.).

Gmina	Ludność wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem wg stanu na 31.12.2014 r.		
	w wieku przedprodukcyjnym	w wieku produkcyjnym	w wieku poprodukcyjnym
Będzino	18,7%	66,0%	15,2%
Biesiekierz	19,5%	66,5%	14,0%
Bobolice	18,9%	65,0%	16,1%
Darłowo - miasto	16,6%	62,8%	20,5%
Darłowo - gmina	20,1%	65,4%	14,5%
Malechowo	20,4%	64,5%	15,1%
Manowo	20,2%	65,5%	14,4%
Mielno	15,7%	64,6%	19,8%
Polanów	19,1%	65,5%	15,5%
Postomino	21,3%	64,1%	14,6%
Sianów	19,1%	66,7%	14,2%
Sławno - miasto	17,8%	61,5%	20,7%
Sławno - gmina	20,9%	65,6%	13,5%
Świeszyno	19,6%	67,4%	13,0%
Tychowo	20,9%	64,0%	15,2%
woj. zachodniopomorskie	17,5%	63,8%	18,7%
Polska	18,0%	63,0%	19,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Dane dotyczące struktury wiekowej mieszkańców (w podziale na ekonomiczne grupy wieku) wskazują, że na analizowanym obszarze występuje korzystniejsza sytuacja demograficzna niż w województwie zachodniopomorskim i w kraju. Wskazują na to dane dotyczące udziału osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym w ogóle mieszkańców. Szczególnie istotny wydaje się tutaj odsetek osób młodych, w wieku przedprodukcyjnym. W Polsce wynosi on 18%, w województwie zachodniopomorskim 17,5% (według stanu na 31.12.2014 r.). Tymczasem spośród 15 analizowanych gmin, tylko w trzech udział osób w wieku przedprodukcyjnym jest niższy niż wynikałoby z danych ogólnopolskich (są to gmina Mielno, miasto Darłowo i miasto Sławno), a w aż sześciu gminach odsetek ten przekracza 20% (najwyższy zanotowany wynik dotyczy gminy Postomino – 21,3%).

Także odsetek osób w wieku produkcyjnym jest wyższy na analizowanym terenie niż średnia ogólnopolska (63%) i wojewódzka (63,8%). W tym przypadku tylko w dwóch analizowanych gminach (miastach Sławno i Darłowo) udział ludności produkcyjnej jest nieco niższy niż przytoczone średnie. Pozostałe 13 gmin cechuje wysoki odsetek ludności w wieku produkcyjnym (najwyższa odnotowana wartość wystąpiła w gminie Świeszyno – 67,4%).

W przypadku analizy odsetka osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności widzimy utrzymującą się zależność: na większości obszaru SŚGD dane są lepsze niż średnia ogólnopolska i wojewódzka z trzema wyjątkami: gmina Mielno, miasto Darłowo i miasto Sławno. Najniższy odsetek wystąpił w gminie Świeszyno (raptem 13%), najwyższy w mieście Sławno (20,7%). Na całym analizowanym obszarze zmniejsza się liczba osób młodych (w wieku przedprodukcyjnym), a zjawisko to jest bardziej dynamiczne niż w skali województwa zachodniopomorskiego czy Polski. We wszystkich analizowanych wystąpił znaczący spadek odsetka osób młodych na przestrzeni lat 2007-2014 (wyższy niż w województwie i Polsce). Szczególnie wyraźne zmiany dotknęły gminę Sławno (-5%), gminę Bobolice (-4,5%) i gminę Darłowo (-4,1%). Wskazuje to, że w kolejnych latach struktura demograficzna systematycznie pogarsza się, choć w obecnym momencie jest jeszcze lepsza niż w skali kraju. Należy wziąć pod uwagę, że w kolejnych latach ta sytuacja może ulec zmianie.

W przypadku danych dotyczących udziału osób w wieku produkcyjnym w latach 2007-2014 na analizowanym obszarze nie nastąpiły istotne zmiany. Podczas gdy w skali województwa i Polski odsetek osób w wieku produkcyjnym ulegał

systematycznemu zmniejszeniu, na obszarze SŚGD odsetek zmniejszył się w 6 gminach, a w 9 wzrósł. Największy spadek odnotowano w mieście Darłowo (-3,6%) i mieście Sławno (-2,9%), zaś największy wzrost w gminie Sławno (2,7%) i gminie Darłowo (2,5%). Wskazuje to na prawdopodobieństwo przenoszenia się osób w wieku produkcyjnym z terenu tych dwóch miast do otaczających je gmin wiejskich.

Dane przedstawione wcześniej są zgodne także z wynikami analizy zmiany odsetka osób w wieku poprodukcyjnym. **Na całym analizowanym obszarze wzrasta udział osób starszych, w wieku poprodukcyjnym.** Największy wzrost wystąpił w mieście Darłowo (5,8%), mieście Sławno (5,2%) i gminie Mielno (5,1%). Zaznaczyć tu także należy, że na terenie czterech kolejnych gmin dynamika wzrostu była wyższa niż w skali Polski (chodzi o gminy Będzino, Biesiekierz, Bobolice i Manowo).

Opisaną zależność wyraźnie potwierdzają **zestawy wskaźników obciążeń demograficznych.** Pierwszy z nich pokazuje jak wiele osób w wieku nieprodukcyjnym (przed- i poprodukcyjnym łącznie) przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym. Im wyższa wartość, tym większe obciążenie demograficzne – jedna osoba pracująca musi bowiem utrzymać większą liczbę osób pozostających bez pracy (dzieci i osoby starsze). Średnia wojewódzka w tym wypadku wyniosła w 2014 roku 56,7, a ogólnopolska 58,8. Wyniki dla obszaru ŚDG są lepsze od średnich, z wyjątkiem miasta Darłowo (59,1) i miasta Sławno (62,5). Ponadto szczególnie duże zwiększenie tego wskaźnika wystąpiło w gminie Mielno. Najmniejszą wartość odnotowano w gminie Świeszyno (48,3).

Tabela 7. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym na obszarze SŚGD w latach 2007-2014.

Gmina	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym								Zmiana w latach 2007-2014
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Będzino	50,5	48,8	48,3	48,6	48,6	49,7	50,3	51,4	0,9
Biesiekierz	49,4	47,9	48,3	48,0	48,3	49,8	50,0	50,3	0,9
Bobolice	56,4	54,8	54,5	51,9	52,9	52,4	53,0	53,8	-2,6
Darłowo - miasto	50,5	51,5	51,2	50,8	52,8	54,4	56,4	59,1	8,6
Darłowo - gmina	58,9	57,0	55,6	53,4	53,6	53,0	53,3	52,9	-6,0
Malechowo	58,0	56,8	56,0	55,8	55,2	55,7	54,8	55,0	-3,0
Manowo	48,3	48,5	48,6	48,2	48,2	49,8	51,2	52,7	4,4
Mielno	50,5	51,6	51,4	50,2	52,3	53,5	53,5	54,8	4,3
Polanów	55,7	53,2	52,0	52,5	52,6	53,5	52,7	52,7	-3,0
Postomino	58,9	57,9	56,5	55,6	55,7	55,4	55,7	55,9	-3,0
Sianów	52,8	51,2	51,0	50,5	50,3	49,5	49,5	50,0	-2,8
Sławno - miasto	55,4	55,8	56,1	56,0	57,1	58,9	60,4	62,5	7,1
Sławno - gmina	59,1	57,0	54,4	52,9	52,6	51,7	51,9	52,4	-6,7
Świeszyno	51,8	50,7	50,8	50,4	49,6	48,8	47,6	48,3	-3,5
Tychowo	58,0	56,6	55,1	53,9	54,2	56,2	56,6	56,3	-1,7
woj. zachodnio-pomorskie	51,7	51,7	51,9	52,0	52,9	53,9	55,2	56,7	5,0
Polska	55,3	55,1	55,0	55,2	55,8	56,6	57,6	58,8	3,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Największe wewnętrzne zróżnicowanie między gminami należącymi do ŚDG ujawnia się w analizie drugiego wskaźnika obciążenia demograficznego (stosunek liczby osób starszych do liczby dzieci). W skali Polski i województwa w 2013 i 2014 r. wskaźnik przekroczył wartość 100 (liczebność osób starszych przekroczyła liczebność osób młodych). Tymczasem w 12 spośród 15 analizowanych gmin wskaźnik ten jest znacznie niższy niż wynikałoby ze średnich. W trzech pozostałych gminach (Mielno, miasto Darłowo i miasto Sławno) jest on za to znacznie wyższy. W przypadku tej analizy widać szczególnie wyraźnie rozstęp między wartościami osiąganymi w poszczególnych gminach, skrajne wartości dla 2014 r. to 64,3 (gmina Sławno) do 126,1 (gmina Mielno).

Tabela 8. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym na obszarze SŚGD w latach 2007-2014.

Gmina	Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym								Zmiana w latach 2007-2014
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Będzino	50,4	53,1	55,4	60,3	63,4	68,0	75,8	81,2	30,8
Biesiekierz	46,7	48,1	50,6	52,7	55,6	61,1	66,2	71,8	25,1
Bobolice	54,2	57,3	60,6	65,8	69,7	75,0	81,4	82,5	28,3
Darłowo - miasto	77,9	84,0	89,7	96,0	103,0	109,7	115,1	123,2	45,3
Darłowo - gmina	53,0	55,4	57,6	57,4	61,5	63,6	67,9	72,1	19,1
Malechowo	56,0	57,5	59,4	60,3	62,7	67,7	72,4	74,4	18,4
Manowo	45,8	48,8	51,4	53,9	57,8	60,5	65,0	71,2	25,4
Mielno	77,7	83,1	89,2	94,8	101,6	112,9	123,0	126,1	48,4
Polanów	56,5	59,6	60,8	61,4	66,1	69,2	74,6	81,1	24,6
Postomino	48,1	50,4	51,6	52,6	56,5	60,7	63,8	68,5	20,4
Sianów	50,4	53,4	56,4	58,3	61,2	64,9	70,1	74,6	24,2
Sławno - miasto	77,4	81,5	86,7	93,5	98,0	104,9	109,4	116,2	38,8
Sławno - gmina	43,5	45,3	47,1	49,7	52,7	56,7	60,1	64,3	20,8
Świeszyno	50,5	51,3	52,9	51,7	52,8	55,4	63,0	66,1	15,6
Tychowo	54,8	55,1	57,8	59,2	63,9	68,2	68,7	72,7	17,9
woj. zachodnio-pomorskie	75,0	78,4	82,0	84,8	90,1	95,6	101,3	107,1	32,1
Polska	81,2	84,3	87,3	89,1	93,1	97,1	101,2	105,2	24,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

We wszystkich gminach nastąpiło znaczne zwiększenie liczby osób starszych, które przy jednoczesnym zmniejszaniu się liczby osób w wieku przedprodukcyjnym skutkuje tak znacznymi różnicami w latach 2007-2014. Największą dynamikę przyrostu wartości wskaźnika odnotowano w gminie Mielno (48,4), mieście Darłowo (45,3) oraz mieście Sławno (38,8). Najmniejsza zmiana wystąpiła w gminie Świeszyno (tylko 15,6).

Analizy dotyczące struktury demograficznej pokazują, że **obszar SŚGD charakteryzują wartości znacznie lepsze niż średnia wojewódzka i ogólnopolska. Jednak trzy gminy tego obszaru (miasto Darłowo, miasto Sławno i gmina Mielno) już zaczynają odczuwać silną presję demograficzną związaną z bardzo dynamicznym wzrostem odsetka najstarszych mieszkańców.** W kolejnych latach tendencja ta będzie przybierać na sile, co wymusi rozwój usług i produktów kierowanych do grupy osób w wieku poprodukcyjnym.

Prognozy demograficzne GUS przewidują utrzymanie się wykrytych trendów w perspektywie średnio- i długoterminowej. Zgodnie z tymi przewidywaniami w kolejnych latach konieczne będzie uwzględnienie w większym zakresie potrzeb osób starszych, w wieku poprodukcyjnym, bo to one będą najszybciej przyrastającą grupą ekonomiczną ludności.

Tabela 9. Prognoza demograficzna dla obszaru SŚGD na lata 2020-2035.

Prognoza demograficzna na lata 2020-2035	Powiat		
	białogardzki	koszaliński	sławieński
Ludność w wieku przedprodukcyjnym w roku (w osobach)			
2020	8.219	12.027	10.349
2025	7.610	11.667	9.935

2030	6.686	10.883	9.193
2035	6.132	10.400	8.616
RÓŻNICA	- 2.087	- 1.627	- 1.733
Ludność w wieku produkcyjnym w roku (w osobach)			
2020	29.990	43.652	35.729
2025	28.319	42.617	33.957
2030	27.399	42.516	33.054
2035	26.236	42.369	32.247
RÓŻNICA	- 3.754	- 1.283	- 3.482
Ludność w wieku poprodukcyjnym w roku (w osobach)			
2020	9.022	11.286	10.730
2025	9.972	13.053	11.999
2030	10.300	13.951	12.495
2035	10.267	14.201	12.449
RÓŻNICA	+ 1.245	+ 2.915	+ 1.719

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Ostatnią istotną cechą demograficzną jest poziom wykształcenia mieszkańców. Dane z Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2011 r. pokazują, że **struktura wykształcenia mieszkańców obszaru ŚSGD jest słabsza niż średnie wyniki w województwie zachodniopomorskim i w kraju**. Największy odsetek mieszkańców legitymuje się wykształceniem średnim i policealnym, zasadniczym zawodowym i ukończonym podstawowym (we wszystkich powiatach łączny odsetek takich osób przekracza 3/4 ogółu mieszkańców). Najmniej liczną grupę stanowią osoby bez wykształcenia i takie, które nie ukończyły szkoły podstawowej (między 2% a 2,5%). Osoby z wykształceniem wyższym stanowiły około 10% badanych (przy średniej ogólnopolskiej wynoszącej 17%).

Tabela 10. Ludność w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia (2011 r.)

Powiat	Ludność w wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia					
	wyższe	średnie i policealne	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne	podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone i brak wykształcenia
białogardzki ³	9,98%	27,72%	23,83%	5,56%	24,90%	2,13%
koszaliński	10,98%	25,22%	24,44%	5,97%	24,00%	2,56%
sławieński	10,42%	27,97%	24,00%	6,21%	23,04%	2,26%
woj. zachodniopomorskie	16,61%	31,27%	20,57%	4,92%	19,07%	1,67%
Polska	17,00%	31,56%	21,67%	4,93%	18,31%	1,36%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS – Narodowy Spis Powszechny z 2011 r.

Podsumowanie: na obszarze ŚSGD po kilku latach utrzymywania się stałej liczby ludności po raz pierwszy wystąpiło zjawisko spadku ogólnej liczby mieszkańców (w 2014 r.). Teren ten charakteryzuje stosunkowo dobra struktura demograficzna, zbilansowana struktura płciowa, wysoki przyrost naturalny i dodatnie saldo migracji. Na całym obszarze występuje jednak zjawisko zmniejszania się liczby osób młodych i jednoczesnego dynamicznego przyrostu osób starszych, co w kolejnych latach zwiększy presję demograficzną (obecnie widoczną bardzo wyraźnie w gminie Mielno oraz miastach Darłowo i Sławno). Wykształcenie mieszkańców obszaru jest niższe niż średnie wartości dla Polski i województwa zachodniopomorskiego.

5. RYNEK PRACY.

Rynek pracy jest kluczową dziedziną, charakteryzującą potencjał i ograniczenia rozwojowe poszczególnych obszarów. W przypadku terenu objętego działalnością ŚSGD **charakterystycznym elementem jest niski stopień aktywności ekonomicznej ludności** (obliczany jako liczba zatrudnionych na 1.000 mieszkańców).

Tabela 11. Pracujący na 1000 ludności na obszarze ŚGD w latach 2007-2013.

Gmina	Pracujący na 1000 ludności w latach 2007-2013
-------	---

³ Dane dotyczące wykształcenia dostępne są jedynie na poziomie powiatowym. W analizie danych należy wziąć pod uwagę, że do LGD należy tylko jedna gmina z powiatu białogardzkiego – Tychowo.

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Zmiana w latach 2007-2013
Będzino	101	107	105	110	108	102	107	6
Biesiekierz	145	157	173	164	155	151	138	-7
Bobolice	128	130	139	137	134	132	130	2
Darłowo - miasto	132	138	140	118	119	123	140	8
Darłowo - gmina	143	145	130	127	110	131	140	-3
Malechowo	76	77	89	90	94	80	74	-2
Manowo	100	109	117	125	126	112	114	14
Mielno	182	177	183	179	171	155	163	-19
Polanów	114	119	122	114	118	115	118	4
Postomino	85	89	80	82	90	92	90	5
Sianów	98	109	107	113	113	109	101	3
Sławno - miasto	244	224	236	241	229	234	241	-3
Sławno - gmina	65	60	55	59	54	53	58	-7
Świeszyno	80	66	61	56	65	70	74	-6
Tychowo	165	151	149	126	135	136	139	-26
woj. zachodnio-pomorskie	193	197	190	191	190	188	192	-1
Polska	220	226	223	223	224	223	226	6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na analizowanym terenie tylko jedna gmina miała wyższy współczynnik aktywności zawodowej niż średnia wojewódzka i ogólnopolska – miasto Sławno. Skrajnie niskie wartości charakteryzują zaś cztery gminy: Malechowo, Postomino, Sławno (gmina) i Świeszyno. W przypadku pozostałych jednostek **wartości są znacznie niższe niż występujące w województwie zachodniopomorskim i Polsce**. W strukturze zatrudnienia w podziale na typy prowadzonej działalności na obszarze ŚSGD dominują usługi, na drugim miejscu jest przemysł i budownictwo, najmniejsza część mieszkańców zatrudniona jest w sektorze rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa.

Tabela 12. Pracujący wg sekcji PKD 2007 na obszarze ŚGD w latach 2007-2013.

Powiat	Pracujący wg sekcji PKD 2007 w latach 2007-2013 (w osobach)							Zmiana w latach 2007-2013
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo								
białogardzki	1367	1572	1347	1336	1339	1358	1369	+2
koszaliński	2920	3103	3057	3465	3486	3501	3506	+586
sławieński	3062	3001	3063	3061	3067	3100	3041	-21
Przemysł i budownictwo								
białogardzki	3957	3386	3376	3455	3341	3121	3201	-756
koszaliński	2674	2612	2713	2652	2682	2512	2480	-194
sławieński	3228	2866	2788	2720	2589	2672	2834	-394
Handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja								
białogardzki	1316	1405	1386	1336	1273	1302	1363	+47
koszaliński	1054	1180	1388	1418	1373	1463	1507	+453
sławieński	1147	1372	1385	1267	1319	1400	1563	+416
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości								

białogardzki	283	376	329	264	302	328	292	+9
koszaliński	245	213	185	182	233	216	181	-64
sławieński	312	313	252	256	253	217	190	-122
Pozostałe usługi								
białogardzki	2634	2707	3054	2819	2945	3043	2982	+348
koszaliński	2888	2995	3026	3008	2953	2713	2684	-204
sławieński	2842	2866	2971	3024	2846	2846	2885	-43

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na przestrzeni lat 2007-2013 na obszarze ŚSGD w strukturze zatrudnienia dominował sektor usług. Dane w tabeli powyżej pokazują, że w powiecie koszalińskim i sławieńskim dynamicznie wzrasta liczba osób zatrudnionych w handlu, naprawie pojazdów samochodowych, transporcie i gospodarce magazynowej, zakwaterowaniu i gastronomii oraz informacji i komunikacji. W powiecie sławieńskim zmniejszyła się liczba osób zatrudnionych w działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz obsłudze rynku nieruchomości. W przypadku pozostałych usług można zaobserwować wyraźny wzrost zatrudnienia w powiecie białogardzkim przy równoczesnym spadku liczby osób zatrudnionych w tym sektorze w powiecie koszalińskim. **W przypadku przemysłu i budownictwa na całym obszarze ŚSGD można zaobserwować znaczne zmniejszenie liczby zatrudnionych osób.** Za to w powiecie koszalińskim wyraźnie wzrosła liczba pracujących w sektorze rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa.

Jednym z największych problemów obszaru w zakresie rynku pracy jest **wysoka stopa bezrobocia wśród mieszkańców.**

Tabela 13. Bezrobocie na obszarze ŚGD wg stanu na 31.12.2013 r.

Gmina	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych	Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym		
		razem	mężczyźni	kobiety
Będzino	794	13,9%	12,6%	15,5%
Biesiekierz	425	9,9%	8,6%	11,5%
Bobolice	1.092	17,4%	14,3%	21,3%
Darłowo - miasto	1.171	12,9%	11,7%	14,2%
Darłowo - gmina	678	12,9%	11,3%	14,9%
Malechowo	504	11,9%	10,8%	13,1%
Manowo	490	10,8%	8,7%	13,3%
Mielno	374	11,4%	10,0%	13,0%
Polanów	956	16,1%	13,1%	19,7%
Postomino	519	11,4%	10,0%	13,0%
Sianów	1.200	13,0%	11,8%	14,5%
Sławno - miasto	1.001	12,4%	13,3%	11,5%
Sławno - gmina	874	14,7%	14,1%	15,4%
Świeszyno	594	13,2%	11,7%	14,8%
Tychowo	836	18,7%	17,9%	19,9%
RAZEM	11.508 osób	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Według stanu na koniec 2013 r. na obszarze ŚSGD 11.508 osób to osoby bezrobotne (zarejestrowane). Osoby bezrobotne stanowiły największy odsetek osób w wieku produkcyjnym w gminie Tychowo (aż 18,7%), najmniejsza skala problemu występuje za to na terenie gminy Biesiekierz (9,9%). **Wśród bezrobotnych przeważają kobiety**, zjawisko takie występuje w 14 spośród 15 analizowanych gmin (wyjątkiem jest tutaj miasto Sławno). Szczególnie wyraźnie problem bezrobocia kobiet widoczny jest w gminach Bobolice, Polanów i Tychowo (tu bezrobotna jest co piąta kobieta w wieku produkcyjnym).

Na przestrzeni lat 2007-2013 bezrobocie na analizowanym obszarze wzrosło. Niewielki spadek odnotowały jedynie dwie gminy (Polanów i Tychowo), a w aż sześciu wzrost bezrobocia był wyższy od wskaźników dla województwa i Polski. Do gmin szczególnie dotkniętych problemem bezrobocia należy zaliczyć Tychowo, Bobolice i Polanów.

Tabela 14. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze ŚGD w latach 2007-2013.

Gmina	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w latach 2007-2013							Zmiana w latach 2007-2013
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Będzino	11,5%	8,2%	10,4%	12,2%	12,2%	13,0%	13,9%	2,4%
Biesiekierz	8,9%	7,3%	8,4%	9,1%	8,9%	9,8%	9,9%	1,0%
Bobolice	14,4%	12,4%	15,5%	16,7%	15,5%	16,1%	17,4%	3,0%
Darłowo - miasto	11,8%	8,8%	11,5%	11,8%	11,7%	14,0%	12,9%	1,1%
Darłowo - gmina	10,5%	8,7%	11,0%	12,0%	12,6%	14,1%	12,9%	2,4%
Malechowo	10,5%	8,3%	9,5%	10,7%	11,4%	13,3%	11,9%	1,4%
Manowo	9,8%	8,2%	9,0%	10,1%	10,1%	10,5%	10,8%	1,0%
Mielno	9,5%	6,1%	8,2%	8,9%	10,1%	10,3%	11,4%	1,9%
Polanów	16,8%	14,9%	17,0%	17,9%	17,3%	16,8%	16,1%	-0,7%
Postomino	8,6%	4,9%	7,0%	8,6%	10,9%	11,8%	11,4%	2,8%
Sianów	11,6%	9,1%	10,9%	11,1%	11,6%	13,1%	13,0%	1,4%
Sławno - miasto	9,5%	7,3%	9,3%	10,1%	11,7%	13,0%	12,4%	2,9%
Sławno - gmina	13,6%	8,7%	11,3%	13,5%	14,7%	16,9%	14,7%	1,1%
Świeszyno	11,9%	10,2%	12,4%	12,0%	12,2%	12,3%	13,2%	1,3%
Tychowo	21,9	21,7%	21,8%	20,2%	18,1%	17,6%	18,7%	-2,8%
woj. zachodnio-pomorskie	9,3%	7,4%	9,5%	9,7%	9,7%	10,1%	10,0%	0,7%
Polska	7,1%	6,0%	7,7%	7,9%	8,0%	8,7%	8,8%	1,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Dane te świadczą o nieskuteczności dotychczasowych mechanizmów aktywizacji bezrobotnych i konieczności podjęcia dalszych działań w celu redukcji odsetka osób pozostających bez pracy.

Dane dotyczące przedsiębiorczości mieszkańców obszaru SŚGD są optymistyczne. Na analizowanym terenie funkcjonuje łącznie 13.408 podmiotów gospodarczych, zaś 10.642 osoby fizyczne prowadzą własną działalność gospodarczą. Największa liczba przedsiębiorców działa na terenie miasta Darłowo, jednak przy uwzględnieniu liczby ludności poszczególnych gmin najwyższe wskaźniki przedsiębiorczości występują w gminie Mielno. Najślabiej w tym względzie wypada zaś gmina Tychowo.

Poziom rozwoju przedsiębiorczości na terenie SŚGD jest zbliżony do wskaźników ogólnopolskich i nieco niższy niż średnie wartości dla województwa zachodniopomorskiego. Na każdy tysiąc mieszkańców na obszarze SŚGD funkcjonuje 101 podmiotów gospodarczych (wskaźnik dla poszczególnych gmin wynosi od 65 do 283). Jest to wynik nieco niższy niż średnia dla kraju (106 podmiotów) i wyraźnie niższy niż w całym województwie zachodniopomorskim (128 podmiotów). Stosunkowo duży odsetek przedsiębiorców na obszarze SŚGD to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Średnio na obszarze SŚGD jest to 80 osób na 1000 mieszkańców, co daje wynik wyższy od średniej ogólnopolskiej (77 osób), ale nieco niższy od średniej wojewódzkiej (95 osób).

Tabela 15. Przedsiębiorczość na obszarze ŚDG wg stanu na 31.12.2013 r.

Gmina	Liczba zarejestrowanych podmiotów w REGON	Liczba zarejestrowanych podmiotów w REGON na tysiąc mieszkańców	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na tysiąc mieszkańców
Będzino	806	94	629	74
Biesiekierz	698	109	582	91
Bobolice	688	72	546	57
Darłowo - miasto	1.990	140	1.583	111
Darłowo - gmina	731	91	570	71
Malechowo	491	75	388	59
Manowo	657	98	553	80

Mielno	1.429	283	1.178	233
Polanów	644	71	523	58
Postomino	601	85	480	68
Sianów	1.363	99	1.066	77
Sławno - miasto	1.447	112	999	77
Sławno - gmina	648	72	527	58
Świeszyno	759	114	652	98
Tychowo	456	65	366	52
RAZEM	13.408	-	10.642	-
ŚREDNIA dla obszaru	894 podmioty gospodarcze na gminę	101 podmiotów gospodarczych na tysiąc mieszkańców	709 osób prowadzących działalność gospodarczą na gminę	80 osób prowadzących działalność gospodarczą na tysiąc mieszkańców
ŚREDNIA dla województwa zachodnio- pomorskiego	-	128 podmiotów gospodarczych na tys. mieszk.	-	95 osób prowadzących działalność gosp. na tys. mieszk.
ŚREDNIA dla Polski	-	106 podmiotów gospodarczych na tys. mieszk.	-	77 osób prowadzących działalność gosp. na tys. mieszk.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Zgodnie z danymi w rejestrze REGON na obszarze SŚGD dominują przedsiębiorstwa prowadzące działalność w zakresie:

- ▲ handlu hurtowego i detalicznego oraz naprawy pojazdów (3.065 podmiotów),
- ▲ zakwaterowania i gastronomii (1.981 podmiotów),
- ▲ budownictwa (1.792 podmioty).

Gmina	Tabela 16. Liczba zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON w podziale na sekcje PKD 2007 na obszarze SŚGD wg stanu na 21.12.2013 r.																		
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	SiT
	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Górnictwo i wydobywanie	Przetwórstwo przemysłowe	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz etc.	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	Budownictwo	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów	Transport i gospodarka magazynowa	Zakwaterowanie i usługi gastronomiczne	Informacja i komunikacja	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	Obsługa rynku nieruchomości	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	Administracja publiczna i obrona narodowa; zabezpieczenia społeczne	Edukacja	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	Pozostała działalność usługowa
Będzino	37	-	81	6	6	119	191	52	72	3	27	70	30	15	5	17	28	11	36
Biesiekierz	23	-	84	-	2	96	185	54	26	12	17	14	42	17	6	33	42	10	35
Bobolice	71	-	48	2	1	117	198	31	19	3	21	30	17	17	8	20	34	11	40
Darłowo - miasto	78	1	104	4	4	147	490	82	500	26	30	109	77	32	5	51	107	39	104
Darłowo - gmina	49	-	45	-	4	119	150	29	145	1	11	50	12	20	12	22	16	12	34
Malechowo	56	1	48	2	3	105	123	20	21	2	8	2	14	13	7	14	16	8	28
Manowo	32	1	56	4	5	92	168	60	28	11	24	8	38	17	5	26	40	17	43
Mielno	27	-	34	-	3	70	173	41	821	7	21	36	34	29	3	18	27	36	49
Polanów	73	1	56	4	4	161	120	21	22	3	10	31	17	15	5	25	35	10	31
Postomino	72	1	36	9	2	72	108	27	132	2	12	9	10	11	18	20	10	16	34
Sianów	74	3	130	5	6	217	319	109	55	14	32	82	70	33	7	26	67	24	90
Sławno - miasto	50	-	104	3	2	174	391	69	75	8	38	189	71	23	13	60	73	27	77
Sławno - gmina	77	1	64	2	3	125	152	51	25	4	14	5	23	10	9	17	19	14	33
Świeszyno	24	-	81	-	1	111	198	50	23	16	33	30	52	16	6	17	44	15	42
Tychowo	81	-	40	1	2	67	99	26	17	3	5	9	12	11	7	21	18	11	26
RAZEM	824	9	1.011	42	48	1.792	3.065	722	1.981	115	303	674	539	279	116	387	576	261	702

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Ciekawie prezentują się dane dotyczące działalności podmiotów w ramach sekcji I (Zakwaterowanie i usługi gastronomiczne). Łącznie stanowią one drugi najpopularniejszy na obszarze SŚGD rodzaj działalności, ale występują tu znaczne różnice pomiędzy poszczególnymi gminami. Aż 67% firm prowadzących taki rodzaj działalności pochodzi z terenu dwóch gmin: Mielna i miasta Darłowo. Dodatkowo tylko w 4 spośród 15 analizowanych gmin sektor zakwaterowania i gastronomii ma duże znaczenie (poza Mielnem i miastem Darłowo są to także gmina Darłowo i gmina Postomino). **Wyraźnie zarysowuje się tu podział na gminy położone w pasie nadmorskim, silnie skupione na usługach turystycznych, a resztą obszaru ŚDG.**

Obszar SŚGD charakteryzuje niski poziom wynagrodzenia brutto w stosunku do średniej ogólnopolskiej i wojewódzkiej. Najtrudniejsza sytuacja w tym zakresie występuje na terenie powiatu sławieńskiego. W latach 2007-2013 poziom wynagrodzenia brutto uległ minimalnej poprawie, największy wzrost nastąpił w powiecie białogardzkim.

Tabela 17. Przeciętne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej na obszarze ŚGD w latach 2007-2013.

Powiat	Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej (Polska =100)						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
białogardzki	76,6	79,8	78,3	79,6	81,1	82,5	82,1
koszaliński	80,1	79,3	78,8	80,5	82,7	83,3	82,5
sławieński	74,1	76,0	76,1	76,6	77,1	77,6	76,3
woj. zachodnio-pomorskie	91,3	91,2	91,1	90,8	90,7	91,3	91,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Podsumowanie: na obszarze SŚGD występuje niski wskaźnik aktywności zawodowej ludności oraz wysoka stopa bezrobocia, rosnąca w latach 2007-2013 i dotycząca szczególnie mocno kobiety. Większość mieszkańców zatrudniona jest w sektorze usług, sektor przemysłu i budownictwa wyraźnie traci na znaczeniu. Poziom przedsiębiorczości mieszkańców obszaru jest zbliżony do wskaźników wojewódzkich i krajowych (choć między poszczególnymi gminami występują znaczne różnice w tym zakresie). Za strategiczne gałęzie gospodarki na analizowanym obszarze należy uznać handel, budownictwo oraz usługi zakwaterowania i gastronomii (te mają jednak istotne znaczenie jedynie w gminach położonych w pasie nadmorskim). Poważnym problemem są także niskie zarobki mieszkańców, odbiegające znacząco od średniej krajowej i wojewódzkiej (najniższe wskaźniki charakteryzują gminy powiatu sławieńskiego).

6. TURYSTYKA.

Turystyka jest jednym z kluczowych potencjałów obszaru SŚGD ze względu na jego położenie geograficzne (dostęp do linii brzegowej Morza Bałtyckiego) oraz istotny udział tej gałęzi gospodarki w lokalnym rynku pracy na terenie czterech nadmorskich gmin (Darłowo, miasto Darłowo, Mielno i Postomino).

Według danych na koniec 2013 r. na obszarze SŚGD funkcjonowało 308 obiektów noclegowych, z czego ponad połowa działała na terenie gminy Mielno. **Poza pasem nadmorskim istnieje zaledwie 16 obiektów noclegowych**, a na terenie trzech badanych gmin (miasto Sławno, gmina Sławno i gmina Tychowo) nie ma żadnego.

W 2013 r. **aż 98% noclegów zostało udzielonych na terenie gmin posiadających dostęp do linii brzegowej Morza Bałtyckiego. Obszar SŚGD jest przeważnie odwiedzany przez Polaków**, noclegi udzielone turystom zagranicznym stanowiły zaledwie 8% i stanowiły stosunkowo największy odsetek w mieście Darłowo.

Tabela 18. Liczba obiektów noclegowych i liczba noclegów udzielonych w tych obiektach na obszarze SŚGD wg stanu na 31.12.2013 r.

Gmina	Liczba obiektów noclegowych	Liczba udzielonych noclegów			Wskaźnik Schneidera ⁴
		razem	w tym Polakom	w tym turystom zagranicznym	
Będzino	4	2.619	2.601	18	64,06
Biesiekierz	1	4.653	3.264	1.389	448,77
Bobolice	1	248	248	0	5,22
Darłowo - miasto	64	293.860	245.187	48.673	3207,39
Darłowo - gmina	31	509.007	497.514	11.493	5080,08
Malechowo	1	1.932	1.678	254	23,39
Manowo	3	2.872	2.754	118	159,39
Mielno	179	927.832	834.162	93.670	27822,39
Polanów	2	8.194	4.078	4.116	468,39
Postomino	18	258.485	258.417	68	3800,82
Sianów	3	9.228	7.797	1.431	176,92
Sławno - miasto	0	0	0	0	0
Sławno - gmina	0	0	0	0	0
Świeszyno	1	12.886	12.815	71	810,63
Tychowo	0	0	0	0	0
RAZEM	308	2.031.816	1.870.515	161.301	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na analizowanym terenie występują liczne obiekty zabytkowe, będące elementem potencjału turystycznego tego regionu. Wśród cennych obiektów historycznych znajdują się kościoły, parafie, cmentarze, pałace, parki, zagrody i domostwa, ale także latarnie morskie, obiekty mostowe, zamki, mury obronne, młyny, kuźnie i liczne obiekty ewangelickie. Największa liczba zabytków zlokalizowana jest na terenie gmin Bobolice, Polanów i Sianów (po 29 obiektów), najmniej zaś w gminie Manowo i Mielno (po 8 obiektów), w pozostałych gminach jest to po kilkanaście obiektów różnej rangi. Należy tu także podkreślić rolę **Portu Morskiego w Darłowie jako unikalnego lokalnego zasobu turystycznego**. Port jest jednym z morskich przejść granicznych, obsługuje rejsy pasażerskie na duńską wyspę Bornholm i w 2015 r. został wyposażony w nowoczesny terminal obsługi pasażerskiej.

Przez obszar SŚGD przebiegają liczne szlaki piesze, spośród których do najważniejszych należą: szlak nadmorski E9, szlak im. J. Chrzęszczyńskiego, szlak papieski, szlak rezerwatów. Na terenie tym wyznaczono też kilkanaście szlaków rowerowych, konnych i kajakowych, zaś łączna długość ścieżek rowerowych w 2013 r. wyniosła nieco ponad 42 km.

Podsumowanie: ruch turystyczny na obszarze SŚGD koncentruje się w pasie przybrzeżnym Morza Bałtyckiego. Na terenie gmin Mielno, Postomino, Darłowo i miasta Darłowo znajduje się 95% obiektów noclegowych, w których udzielono 98% wszystkich noclegów na obszarze SŚGD w 2013 r. Skrajnie wysokie wartości wskaźników ruchu turystycznego charakteryzują gminę Mielno.

7. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE.

Na obszarze SŚGD występuje wysoki poziom aktywności organizacji pozarządowych. Na terenie wszystkich analizowanych gmin występują stowarzyszenia i fundacje, prowadzące szeroki zakres działań społecznych i charytatywnych. Najwięcej organizacji pozarządowych posiada siedzibę na terenie gminy Sianów, miasta Sławno i gminy Mielno (łącznie prawie 1/3 wszystkich NGO na obszarze SŚGD). Najmniej tego typu podmiotów posiada siedzibę w gminie Tychowo (10), Będzino (13) i Bobolice (13).

⁴ Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego wyrażony jako liczba turystów korzystających z noclegów na 1.000 mieszkańców. Suma wartości zmiennych „korzystający rezydenci (Polacy)” oraz „turyści zagraniczni korzystający” dla obiektów hotelowych i innych obiektów noclegowych łącznie, dzielona przez liczbę mieszkańców gminy (zmienna „faktyczne miejsce zamieszkania wg stanu na 31.12.”.)

Tabela 19. Liczba organizacji pozarządowych posiadających siedzibę na terenie danej gminy wg danych Krajowego Rejestru Sądowego wg stanu na 04.2015 r.

Gmina	Liczba organizacji pozarządowych posiadających siedzibę na terenie danej gminy wg Krajowego Rejestru Sądowego
Będzino	13
Biesiekierz	14
Bobolice	13
Darłowo - miasto	29
Darłowo - gmina	25
Malechowo	17
Manowo	15
Mielno	36
Polanów	19
Postomino	26
Sianów	38
Sławno - miasto	37
Sławno - gmina	25
Świeszyno	17
Tychowo	10
RAZEM	334

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowego Rejestru Sądowego.

Przy uwzględnieniu liczby mieszkańców poszczególnych gmin **najwyższy wskaźnik aktywności organizacji pozarządowych występuje w gminie Mielno, najniższy zaś w gminie Będzino. Wartości dla całego obszaru SŚGD przekraczają średnią dla województwa zachodniopomorskiego i Polski** (tylko w trzech gminach odnotowano wyniki niższe od średnich, są to Będzino, Bobolice i Polanów).

W oparciu o dane zbierane przez Stowarzyszenie Klon/Jawor, administratora ogólnopolskiej bazy ngo.pl, na obszarze LGD działa dodatkowo **ponad 60 podmiotów ekonomii społecznej**: stowarzyszeń zwykłych, klubów sportowych i przedsiębiorstw społecznych, prowadząc działania na rzecz rozwoju kultury, sztuki i oświaty, a także ochrony środowiska oraz sportu i rekreacji, integracji społeczności lokalnej, szerokiej promocji gmin oraz miejscowości. Szczególnie ważną rolę pełnią spółdzielnie socjalne (Spółdzielnia Socjalna Arka z siedzibą na terenie gm. Bobolice, Spółdzielnia socjalna "Plaże Bałtyku" z gm. Mielno), działające na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

W latach 2007-2014 na analizowanym obszarze zwiększyła się ogólna liczba organizacji pozarządowych, a także wskaźnik liczby organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców. Najwyższy wzrost odnotowano w gminie Sławno. Nieco mniejsza dynamika tego zjawiska wystąpiła w gminach Malechowo, Mielno, Sianów i Świeszyno. Za to w gminach Będzino, Bobolice, miasto Darłowo, gmina Darłowo i Polanów można zaobserwować swoistą stagnację w tym zakresie.

Tabela 20. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców na obszarze SŚGD w latach 2007-2014.

Gmina	Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 1000 mieszkańców w latach 2007-2014								Zmiana w latach 2007-2014
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
Będzino	1	1	1	1	1	1	1	1	0
Biesiekierz	2	2	2	2	2	3	3	3	1
Bobolice	2	2	2	2	2	2	2	2	0
Darłowo - miasto	2	3	3	3	3	3	3	3	0
Darłowo - gmina	3	3	3	3	3	3	3	3	0
Malechowo	2	2	3	3	3	3	3	4	2
Manowo	3	3	4	4	4	4	4	4	1
Mielno	6	6	6	6	6	7	8	8	2
Polanów	2	2	2	2	2	2	2	2	0
Postomino	4	4	4	5	5	5	5	5	1
Sianów	2	3	3	3	4	4	4	4	2
Sławno - miasto	3	3	3	3	3	4	3	4	1
Sławno - gmina	2	2	3	3	4	4	4	5	3
Świeszyno	2	2	2	3	3	3	3	4	2
Tychowo	2	2	2	3	3	3	3	3	1
woj. zachodnio-pomorskie	2	2	3	3	3	3	3	3	1
Polska	2	2	3	3	3	3	3	3	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Podsumowanie: na obszarze SŚGD występuje wysokie nasycenie organizacjami pozarządowymi. W latach 2007-2014 zwiększyła się też liczba podmiotów trzeciego sektora. Najwyższy poziom aktywności NGO można zaobserwować w gminie Mielno.

8. WYKLUCZENIE SPOŁECZNE.

Na analizowanym obszarze występuje stosunkowo wysokie zagrożenie wykluczeniem społecznym mieszkańców. Choć w latach 2009-2013 liczba bezwzględna osób objętych pomocą społeczną uległa wyraźnemu zmniejszeniu (łącznie na obszarze o ponad 2.000 osób), to nadal jest to poważne zagrożenie dla rozwoju gmin wchodzących w skład SŚGD.

Tabela 21. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na obszarze SŚGD w latach 2009-2013.

Gmina	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej					Zmiana w latach 2009-2013
	2009	2010	2011	2012	2013	
Będzino	1.213	1.276	1.010	1.112	1.276	63
Biesiekierz	956	968	875	1.000	954	-2
Bobolice	1.184	1.097	1.121	1.066	1.048	-136
Darłowo - miasto	1.607	1.628	1.444	1.523	1.587	-20
Darłowo - gmina	2.213	2.149	2.173	2.219	1.700	-513
Malechowo	1.323	1.198	1.080	1.173	1.185	-138
Manowo	789	663	623	654	651	-138
Mielno	559	568	474	534	539	-20
Polanów	1.787	1.765	1.734	1.705	1.643	-144
Postomino	2.183	2.018	1.769	1.608	1.339	-844
Sianów	1.275	1.455	1.545	1.652	1.831	556
Sławno - miasto	1.851	1.042	1.235	866	1.088	-763
Sławno - gmina	1.142	1.144	996	1.122	1.189	47
Świeszyno	892	866	723	755	827	-65
Tychowo	1.727	1.697	1.412	1.483	1.719	-8
RAZEM:	20.701	19.534	18.214	18.472	18.576	-2.125

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Mimo pewnej poprawy zaobserwowanej w latach 2009-2013 **odsetek osób korzystających z pomocy społecznej na obszarze SŚGD jest znacząco wyższy niż średnia wojewódzka i ogólnopolska. W pięciu gminach zasięg korzystania z pomocy społecznej jest dwukrotnie wyższy niż w skali kraju.** Jedyną gminą, w której można zaobserwować wyraźną poprawę w tym zakresie jest gmina Postomino, w której to w ciągu 5 lat odsetek osób korzystających z zasiłków zmniejszył się o 12% (z 31% do 19%). Stosunkowo dobrze wypada też gmina wiejska Darłowo, w której odsetek osób objętych pomocą społeczną zmniejszył się o 7,7%.

Tabela 22. Zasięg korzystania z pomocy społecznej na obszarze SŚGD w latach 2009-2013.

Gmina	Zasięg korzystania z pomocy społecznej					Zmiana w latach 2009-2013
	2009	2010	2011	2012	2013	
Będzino	13,0%	15,1%	11,9%	13,0%	14,9%	1,9%
Biesiekierz	16,6%	16,1%	14,4%	16,1%	15,0%	-1,6%
Bobolice	12,2%	11,2%	11,4%	10,9%	10,9%	-1,3%
Darłowo - miasto	11,4%	11,3%	10,0%	10,6%	11,1%	-0,3%
Darłowo - gmina	28,9%	27,1%	27,3%	27,7%	21,2%	-7,7%
Malechowo	20,0%	18,0%	16,3%	17,7%	18,0%	-2,0%
Manowo	12,3%	9,8%	9,2%	9,6%	9,5%	-2,8%
Mielno	11,1%	11,2%	9,3%	10,5%	10,8%	-0,3%
Polanów	19,5%	19,2%	18,9%	18,6%	18,1%	-1,4%
Postomino	31,0%	28,5%	25,0%	22,8%	19,0%	-12,0%
Sianów	9,5%	10,6%	11,3%	12,1%	13,4%	3,9%
Sławno – miasto	14,1%	7,9%	9,4%	6,6%	8,4%	-5,7%
Sławno - gmina	12,9%	12,9%	11,2%	12,6%	13,3%	0,4%
Świeszyno	15,0%	13,6%	11,2%	11,5%	12,4%	-2,6%
Tychowo	24,5%	24,0%	20,1%	21,1%	24,4%	-0,1%
woj. zachodnio-pomorskie	10,8%	10,4%	9,7%	9,7%	9,7%	-1,1%
Polska	9,1%	8,7%	8,1%	8,1%	8,3%	-0,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Cechą charakterystyczną obszaru SŚGD jest także **dynamiczny wzrost wydatków na pomoc społeczną z budżetu poszczególnych gmin.** Mimo zmniejszania się liczby osób korzystających z opieki społecznej, rosną wydatki przeznaczane na ten cel (jedynym wyjątkiem jest gmina Postomino). W ciągu 6 analizowanych lat (2008-2013) w aż sześciu gminach wzrost wydatków przekroczył kwotę miliona złotych (są to gminy: miasto Darłowo, Manowo, Polanów, Sianów, miasto Sławno i Tychowo). Według danych za 2013 r. wydatki na pomoc społeczną na obszarze SŚGD wynosiły od 3 do 8 milionów złotych rocznie na gminę. Tak znaczne kwoty przeznaczane na opiekę społeczną mogą utrudnić realizację działań rozwojowych na obszarze przez ograniczenie zasobów budżetowych poszczególnych JST.

Podsumowanie: na obszarze SŚGD występuje wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej (znacznie wyższy niż średnia wojewódzka i krajowa). W ostatnich latach liczba klientów opieki społecznej uległa zmniejszeniu o ponad 2.000 osób, ale jednocześnie drastycznie wzrosły wydatki z budżetów poszczególnych gmin, kierowane na wsparcie systemu walki z wykluczeniem społecznym.

9. EDUKACJA I INFRASTRUKTURA KULTURALNA.

Teren objęty działalnością SŚGD wyróżnia stosunkowo słabo rozbudowana oferta opieki nad najmłodszymi mieszkańcami. **Zaledwie w trzech z piętnastu gmin funkcjonują żłobki.** Na tle kraju pozytywnie wyróżnia się gmina miasto Darłowo, w której ze żłobków korzysta ponad 22% dzieci (jest to wynik znacznie powyżej średniej wojewódzkiej: 7,3% i krajowej: 5,9%), a liczba miejsc jest systematycznie zwiększana od 2007 r. Dodatkowo należy odnotować fakt utworzenia w 2014 r. żłobka w gminie Sianów, z którego korzysta 12% dzieci w wieku żłobkowym. Ostatnią gminą, w której jest dostępna opieka żłobkowa to gm. Sławno (4,9%).

Także w przypadku oferty opieki przedszkolnej można zauważyć istotne różnice pomiędzy poszczególnymi gminami, wchodzącymi w skład SŚGD. W trzech gminach odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną jest wyższy niż średnia wojewódzka i krajowa. Są to gmina Będzino, miasto Darłowo i miasto Sławno. Pozostałe gminy charakteryzuje znacznie niższy zasięg dostępności oferty przedszkolnej, prawie dwukrotnie mniejszy niż w przypadku wspomnianych wyżej gmin. Najgorsze wyniki w tym zakresie występują w przypadku gmin wiejskich Darłowo, Polanów, Postomino i Sławno, gdzie w przedszkolach przebywa mniej niż połowa dzieci w wieku przedszkolnym.

Tabela 23. Odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną na obszarze SŚGD w latach 2007-2013.

Gmina	Odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną							Zmiana w latach 2007-2013
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Będzino	34,8%	51,0%	63,4%	68,3%	79,2%	75,3%	83,6%	48,8%
Biesiekierz	30,7%	31,3%	38,1%	40,6%	52,8%	61,6%	63,4%	32,7%
Bobolice	32,6%	39,0%	43,8%	45,2%	54,3%	54,2%	54,2%	21,6%
Darłowo - miasto	68,4%	67,4%	69,5%	75,5%	80,4%	80,8%	91,9%	23,5%
Darłowo - gmina	26,6%	26,3%	36,4%	31,6%	40,5%	39,8%	42,7%	16,1%
Malechowo	50,3%	44,2%	51,9%	51,4%	65,7%	58,7%	65,8%	15,5%
Manowo	57,0%	60,4%	73,2%	69,6%	68,1%	70,9%	73,8%	16,8%
Mielno	56,9%	59,0%	63,9%	58,1%	61,5%	65,6%	67,5%	10,6%
Polanów	34,8%	38,3%	40,8%	50,9%	52,5%	51,7%	47,7%	12,9%
Postomino	26,6%	28,0%	32,1%	53,4%	45,0%	33,9%	44,4%	17,8%
Sianów	43,5%	43,8%	59,3%	51,6%	53,1%	50,8%	56,9%	13,4%
Sławno - miasto	73,4%	75,2%	75,4%	75,0%	85,6%	87,9%	94,5%	21,1%
Sławno - gmina	17,3%	20,4%	26,7%	23,6%	33,6%	32,5%	45,2%	27,9%
Świeszyno	39,2%	43,2%	45,8%	38,6%	41,8%	38,8%	48,0%	8,8%
Tychowo	39,9%	42,2%	48,6%	41,2%	48,2%	52,7%	55,1%	15,2%
woj. zachodnio-pomorskie	55,6%	58,5%	63,9%	65,2%	67,7%	67,5%	71,3%	15,7%
Polska	59,2%	63,1%	67,3%	68,0%	70,8%	71,6%	75,3%	16,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Analizowany obszar znacznie lepiej wypada w ocenie dostępności oferty edukacyjnej na poziomie szkolnym. **Na terenie SŚGD występuje rozbudowana sieć placówek oświatowych**, obejmująca 57 szkół podstawowych, 34 gimnazja i 26 szkół ponadgimnazjalnych i policealnych. Podstawówki i gimnazja działają na terenie wszystkich gmin członkowskich, ale **szkolnictwo ponadgimnazjalne i policealne jest już rozłożone nierównomiernie**, bezpośredni dostęp do tych placówek mają mieszkańcy 7 gmin. Większość tych szkół zlokalizowana jest na terenie trzech gmin: miasta Darłowo, miasta Sławno i gminy Manowo.

Organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży to także jedno z głównych zadań placówek kulturalnych, działających na obszarze SŚGD (domów kultury, świetlic i bibliotek). **Dane dotyczące dostępności i skali działań podejmowanych przez poszczególne instytucje kultury ponownie wskazują na znaczne różnice wewnętrzne obszaru SŚGD.**

Za największy problem należy uznać niewystarczająco rozwiniętą sieć domów i ośrodków kultury, w 6 analizowanych gminach nie funkcjonują placówki o takim statusie (ich funkcje przejmują biblioteki i referaty, wydziały poszczególnych urzędów gmin). Sytuacja taka występuje w gminach Biesiekierz, Darłowo, Malechowo, Mielno, Sianów i Sławno. Pod względem aktywności kulturalnej pozytywnie zaś wyróżniają się gminy miejskie (miasto Darłowo i miasto Sławno), ale także gmina Bobolice i gmina Świeszyno. Realizują one liczne wydarzenia dla mieszkańców oraz organizują prace licznych zespołów artystycznych, kół i klubów zainteresowań.

Tabela 24. Placówki kulturalne na obszarze SŚGD w 2013 r.

Gmina	Liczba obiektów kulturalnych		Liczba imprez	Liczba uczestników imprez	Liczba zespołów artystycznych	Liczba kół, klubów
	domy, ośrodki kultury, kluby świetlice	biblioteki razem z filiami				
Będzino	5	1	81	4.125	3	11
Biesiekierz	0	3	0	0	0	0
Bobolice	1	3	82	18.310	10	22
Darłowo - miasto	1	2	136	50.715	13	9
Darłowo - gmina	0	4	0	0	0	0
Malechowo	0	2	0	0	0	0
Manowo	1	4	29	4.600	11	0
Mielno	0	7	0	0	0	0
Polanów	1	2	30	610	0	0
Postomino	1	2	60	32.000	2	4
Sianów	0	2	0	0	0	0
Sławno - miasto	1	4	66	20.221	18	7
Sławno - gmina	0	5	0	0	0	0
Świeszyno	5	1	61	4.691	5	12
Tychowo	1	2	30	5.230	5	2
RAZEM	17	44	575	140.502	67	67

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Podsumowanie: za największe obszary ryzyka w analizowanym obszarze należy uznać niewystarczająco rozwiniętą ofertę opieki żłobkowej i przedszkolnej, a także nierównomierny dostęp do szkolnictwa ponadgimnazjalnego i infrastruktury kulturalno - rekreacyjnej. Wyraźnie rysują się tutaj różnice między gminami miejskimi a resztą obszaru.

Wyniki analizy danych statystycznych pokrywają się z kluczowymi ustaleniami badania ankietowego, przeprowadzonego na obszarze LGD w 2014 r. Badanie przeprowadzono w oparciu o ok. 1700 ankiet, w ramach których uczestnicy odpowiedzieli na 13 pytań dotyczących m.in. zadowolenia z życia na obszarze oraz głównych sfer życia codziennego. Stwierdzono, że ogólne zadowolenie społeczności lokalnej jest wysokie (72% badanych wybrało odpowiedzi potwierdzające satysfakcję z życia, 63% potwierdziło również, że dostrzega pozytywne zmiany w swoim otoczeniu w ostatnich latach). Jest to optymistyczny wynik mówiący o dużym potencjale tkwiącym w mieszkańcach. Równocześnie jednak mieszkańcy wskazali obszary, w jakich konieczne jest przeprowadzenie pilnej i kompleksowej interwencji: tworzenie nowych miejsc pracy; zwiększenie poziomu wynagrodzenia, wsparcie lokalnej przedsiębiorczości. Rynek pracy i kwestie z nim związane były wskazywane jako główny problem aż przez 79% badanych, w tym co piąty ankietowany wystawił w tej kwestii najniższą możliwą ocenę. Jako równie istotne obszary wymagające wsparcia w najbliższych latach wskazano: ochronę zdrowia, inwestycje w infrastrukturę: drogową, turystyczną (rozwój ścieżek rowerowych, szlaków), kulturalną (miejsca spotkań, rekreacji i aktywności różnych grup wiekowych) i edukacyjną w tym rozwój edukacji przedszkolnej i wspieranie podnoszenia kompetencji mieszkańców, inwestycje w poprawę estetyki miejsc publicznych, organizacja wydarzeń i przedsięwzięć integrujących mieszkańców; promocja walorów i zasobów obszaru.

W ramach badań oraz spotkań konsultacyjnych dyskutowano również nad grupami społecznymi, które na obszarze znajdują się w szczególnej sytuacji i/lub wymagają szczególnego wsparcia. W ramach badań wskazano, że do grup traktowanych priorytetowo należą: dzieci i osoby młode, seniorzy, kobiety, osoby niepełnosprawne. Respondenci dość zgodnie uznali, że młodzież jest potencjałem, w który warto inwestować, aby zatrzymać młodych ludzi na obszarze, szczególnie wobec wyraźnych obaw o ich plany migracyjne.

PODSUMOWANIE DIAGNOZY OBSZARU SŚGD, WYZNACZENIE OBSZARÓW INTERWENCJI I KLUCZOWYCH GRUP DOCELOWYCH:

Diagnoza wykazuje wewnętrzną spójność obszaru LSR (wspólna tożsamość, tradycje, potrzeby, zasoby lokalne).

Zgodnie z wytycznymi programowymi na lata 2014-2020 oraz w oparciu o przeanalizowane dane, opracowano zestawienie głównych wniosków, wskazujących zasoby i potencjał oraz problemy i potrzeby występujące na obszarze:

ZASOBY – liczne obszary cenne przyrodniczo i obiekty cenne historycznie, bogate zasoby wodne, pozytywne trendy demograficzne i wysoki odsetek osób młodych, wysoki poziom zadowolenia mieszkańców obszaru, aktywność społeczności lokalnej

POTENCJAŁ – wykorzystanie unikatowych atrakcji i wzrost ruchu turystycznego na obszarze, zwiększenie poziomu przedsiębiorczości i wzmocnienie pozycji lokalnych przedsiębiorców, wzrost zawodowej aktywności społeczności lokalnej oraz wzrost liczby i aktywności liderów i grup mieszkańców.

PROBLEMY – niewystarczający poziom aktywności zawodowej i przedsiębiorczości wśród mieszkańców, w szczególności wśród kobiet, niski poziom wynagrodzenia, wysoki poziom wydatków na pomoc społeczną i duża liczba osób korzystających z tej pomocy, braki w szeroko rozumianej infrastrukturze ogólnodostępnej, niski poziom wiedzy nt. zasobów lokalnych i turystów

POTRZEBY – zwiększenie aktywności instytucji otoczenia biznesu oraz liczby inicjatyw wspierających rozwój rynku pracy, poprawa stanu infrastruktury, zwiększenie atrakcyjności oferty spędzania czasu wolnego i rozwoju mieszkańców, w tym działania na rzecz integracji społecznej grup defaworyzowanych, ochrona zasobów przyrodniczych i historycznych.

W związku z powyższym, za kluczowe obszary interwencji na obszarze działania SŚGD uznane zostały:

1. **Rozwój gospodarczy w oparciu o rozwój przedsiębiorczości i zwiększenie aktywności zawodowej mieszkańców obszaru** – główna potrzeba wskazana przez mieszkańców oraz potwierdzona w analizie danych statystycznych.
2. **Poprawa stanu infrastruktury** – rozumianej szeroko jako infrastruktura publiczna, w ramach której potrzeby wskazywali uczestnicy badań ankietowych oraz spotkań konsultacyjnych.
3. **Zwiększenie aktywności oraz integracja mieszkańców** – wskazywane jako potrzeba przez ankietowanych, a także konieczne dla uzyskania trwałych rezultatów w ramach działań zaplanowanych w LSR i wymagających społecznego poparcia.

Określono także **kluczowe grupy docelowe**, szczególnie istotne dla wdrożenia LSR:

1. **Sektor gospodarczy – przedsiębiorcy** – jako podstawowa grupa wpływająca na sytuację na rynku pracy, liczbę dostępnych miejsc pracy, inwestycje i działania podejmowane na obszarze.
2. **Sektor publiczny – instytucje publiczne** – ich zadaniem jest prowadzenie działań na rzecz lokalnej społeczności w podstawowych sferach życia, w tym prowadzenie inwestycji związanych z infrastrukturą publiczną. Posiadają zasoby finansowe i administracyjne oraz narzędzia prawne niezbędne do realizacji poważnych, kompleksowych inicjatyw, przez co stają się ważnym partnerem i odbiorcą działań LGD.
3. **Sektor społeczny – organizacje pozarządowe, lokalni animatorzy i grupy społeczne** – najaktywniejsi mieszkańcy zrzeszeni w formie organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej i grup nieformalnych, posiadających najlepszy wgląd w bieżące potrzeby i nastroje wewnątrz lokalnej społeczności. Działają często jako uzupełnienie działań instytucji publicznych, wspierając procesy i wskazując kierunki rozwoju.

Ponadto, do grup kluczowych zakwalifikowano grupy mieszkańców defaworyzowane szczególnie w kontekście dostępu do rynku pracy:

1. **Kobiety** – jest to grupa mająca trudności w wejściu na rynek pracy lub powrocie ze względu na obowiązki związane z opieką nad dziećmi. Jest to widoczne w analizie, gdzie kobiety stanowią szczególnie liczną grupę osób bezrobotnych, zaś oferta opieki nad dziećmi do lat 5 jest niewystarczająca.
2. **Osoby młode (do 35 roku życia)** – osoby posiadające wykształcenie formalne, jednak często bez doświadczenia i kompetencji wymaganych przez pracodawców. Grupa ta jest szczególnie narażona na konieczność poszukiwania pracy poza miejscem zamieszkania, w większych miastach. Pomimo stosunkowo dobrej sytuacji na obszarze na czas tworzenia LSR, w najbliższych latach pojawią się zmiany w strukturze demograficznej, w wyniku których młodzież stanie się jednym z ważnych zasobów obszaru.
3. **Osoby starsze (po 50 roku życia)** – osoby posiadające doświadczenie i kompetencje, jednak często nieaktualne kwalifikacje oraz trudności w podążaniu za najnowszymi trendami na rynku pracy, przez co szczególnie zagrożone wykluczeniem w przypadku utraty pracy. Są to również osoby wymagające szczególnej oferty z zakresu opieki zdrowotnej, spędzania czasu wolnego, co stanie się szczególnie odczuwalne na obszarze w wyniku postępowania procesu starzenia się społeczeństwa.

4. **Osoby niepełnosprawne – grupa defaworyzowana** w kontekście dostępu do rynku pracy ze względu na dodatkowe wymogi, jakie powinien spełniać pracodawca. Utrudnieniem są często braki w infrastrukturze, przez co osoby należące do tej grupy są szczególnie narażone na wykluczenie społeczne.

Opis stosowanego podejścia do grup defaworyzowanych:

SŚGD na poziomie wyboru projektów do realizacji w ramach LSR wprowadziło kryteria horyzontalne, w których premiuje wnioskodawców należących do grup defaworyzowanych, a także projekty bezpośrednio skierowane do tych grup. Na poziomie LSR do grup defaworyzowanych skierowane zostanie 20% środków finansowych, które będą wykazywane przez LGD w oparciu o szczegółowe wytyczne oraz wyniki oceny projektów. Ponadto LGD określiło specjalne metody komunikacji z tymi grupami (szczegóły w Planie komunikacji).

Uwagi zgromadzone w procesie konsultacji społecznych:

Podczas konsultacji społecznych w ramach przeprowadzonych spotkań i warsztatów konsultacyjnych, mieszkańcy obszaru LGD wskazywali głównie na **potrzebę działań w zakresie poprawy sytuacji na rynku pracy**. Badania ankietowe na grupie 1700 mieszkańców obszaru LGD potwierdziły, że sytuacja na rynku pracy stanowi poważny problem dla lokalnej społeczności. Zaledwie 6% respondentów wskazało, że jest zadowolonych lub bardzo zadowolonych ze swojej sytuacji ekonomicznej. Podczas spotkań, a także w ramach wizyt w punkcie konsultacyjnym w biurze SŚGD padały sugestie na temat potrzeby **przeciwdziałania bezrobociu**.

W kontekście grup szczególnie narażonych na problem bezrobocia mieszkańcy w ramach spotkań konsultacyjnych wskazali dwie główne grupy osób: **kobiety i młodzież**, w tym absolwentów szkół nieposiadających doświadczenia zawodowego, a w konsekwencji mających bardzo utrudniony dostęp do rynku pracy. Podnoszono także kwestie **niskich zarobków** mieszkańców obszaru LGD. 63% respondentów wskazało rynek pracy, a 36% niskie zarobki jako priorytetowe obszary działań. Podczas spotkań konsultacyjnych oraz warsztatów mieszkańcy zwracali także uwagę na potrzebę **inwestycji w infrastrukturę komunalną, w tym turystyczną**, wskazując jednocześnie na duże zróżnicowanie wewnętrzne w ramach obszaru LGD dotyczące dostępności i stanu istniejącej infrastruktury. Potencjał turystyczny obszaru, wsparty odpowiednimi działaniami, wskazywany był przez mieszkańców jako szansa na rozwój obszaru LSR. Rekomendacje, uwagi i opinie mieszkańców zgromadzone podczas wyników konsultacji społecznych na etapie tworzenia diagnozy obok przeanalizowanych wyników ankiet i danych statystycznych, posłużyły do sformułowania ostatecznej diagnozy oraz sformułowania kluczowych obszarów interwencji wskazanych powyżej, a także określenia grup docelowych oraz grup defaworyzowanych, do których skierowane będą działania w zakresie tworzonej Lokalnej Strategii Rozwoju.

Rozdział IV. ANALIZA SWOT.

Analiza SWOT została przygotowana w oparciu o diagnozę obszaru, na którą składają się dane statystyczne oraz wyniki badania ankietowego. Została też uzupełniona przez zespół roboczy ds. analizy SWOT o istotne charakterystyki obszaru, które nie pojawiają się w danych GUS i nie były ujęte w badaniu ankietowym. W toku konsultacji społecznych mieszkańcy zgłosili szereg uwag i wniosków. Zostały one przeanalizowane przez LGD, a wprowadzone zmiany zostały wyróżnione w tabeli poniżej.

Silne strony	Słabe strony
<ol style="list-style-type: none"> Dostęp do linii brzegowej Morza Bałtyckiego. Ważna rola Portu Morskiego w Darłowie. Liczne obszary cenne przyrodniczo. Bogate zasoby wodne. Pozytywne trendy demograficzne: dodatni przyrost naturalny i saldo migracji. Wysoki odsetek osób młodych w stosunku do ogółu mieszkańców obszaru LGD. Liczne obiekty cenne historycznie. Duża liczba szlaków i tras turystycznych przebiegających przez obszar LGD. Liczne organizacje pozarządowe. Dobrze rozwinięta sieć placówek edukacyjnych. Wysoki poziom aktywności społeczności lokalnej. 	<ol style="list-style-type: none"> Braki i niezadowalający stan infrastruktury publicznej, w szczególności stan dróg lokalnych. Niewystarczające kwalifikacje i kompetencje mieszkańców w kontekście dostępu do rynku pracy. Niewystarczający poziom aktywności zawodowej i przedsiębiorczości wśród mieszkańców. Niski poziom aktywności instytucji otoczenia biznesu i działań wspierających poziom przedsiębiorczości. Niewystarczające powiązanie kierunków kształcenia i potrzeb lokalnego rynku pracy. Wysoka stopa bezrobocia na obszarze LGD, w szczególności wśród kobiet. Niskie zarobki mieszkańców. Brak zsięciowanej oferty turystycznej obejmującej cały obszar LGD. Niski poziom wiedzy nt. zasobów lokalnych wśród mieszkańców. Niewystarczające środki finansowe na działalność NGO.

Szanse	Zagrożenia
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wzrost popularności wypoczynku na obszarach wiejskich (m.in. aktywny wypoczynek, poszukiwanie produktów lokalnych). 2. Wzrost popularności zdrowego trybu życia i produktów ekologicznych. 3. Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców. 4. Wykorzystanie potencjału unikatowych atrakcji (m.in. zabytkowe latarnie morskie) i potencjału turystycznego (w szczególności zasobów wodnych). 5. Poprawa stanu infrastruktury publicznej. 6. Zacieśnienie związków pomiędzy sektorem edukacji i lokalnymi przedsiębiorcami. 	<ol style="list-style-type: none"> 11. Niewystarczająco rozwinięta oferta opieki przedszkolnej i oferta opieki nad dziećmi do lat 3. 12. Braki i niewystarczające wykorzystanie istniejącej infrastruktury (sportowo-rekreacyjnej, turystycznej, kulturowej). 13. Nierównomierny dostęp do oferty kulturalnej. 14. Niewystarczający poziom integracji społecznej.
<ol style="list-style-type: none"> 1. Wzrost popularności wypoczynku na obszarach wiejskich (m.in. aktywny wypoczynek, poszukiwanie produktów lokalnych). 2. Wzrost popularności zdrowego trybu życia i produktów ekologicznych. 3. Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców. 4. Wykorzystanie potencjału unikatowych atrakcji (m.in. zabytkowe latarnie morskie) i potencjału turystycznego (w szczególności zasobów wodnych). 5. Poprawa stanu infrastruktury publicznej. 6. Zacieśnienie związków pomiędzy sektorem edukacji i lokalnymi przedsiębiorcami. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kryzys gospodarczy. 2. Zanieczyszczenie środowiska naturalnego i zmiany klimatyczne. 3. Zmniejszanie się liczby osób młodych i szybki wzrost liczby osób starszych- „starzenie się” społeczeństwa. 4. Migracja młodych z obszaru LGD do większych ośrodków. 5. Globalizacja, zalewanie rynku tanimi produktami. 6. Wykluczenie społeczne obejmujące coraz większą liczbę mieszkańców, w szczególności osoby bezrobotne. 7. Zmniejszenie środków na inwestycje prorozwojowe, zwiększenie kosztów opieki społecznej. 8. Rozbudowana biurokracja i skomplikowane przepisy prawne zniechęcające do podejmowania inwestycji.

Źródło: opracowanie własne.

Analiza SWOT jest spójna z diagnozą (szczegóły: rozdział V).

Uwagi zgłoszone w procesie konsultacji społecznych:

W przygotowanie analizy SWOT zaangażowana była społeczność lokalna. W pracach brali udział na równych zasadach przedstawiciele wszystkich sektorów. Zgromadzone uwagi, opinie i rekomendacje zostały poddane analizie. Podczas konsultacji projektu analizy SWOT w ramach spotkań konsultacyjnych, a także podczas wizyt w punkcie konsultacyjnym biura LGD, zgłoszone zostały uwagi stwierdzające **wysoki poziom aktywności społecznej** na obszarze LSR. Mieszkańcy wskazali na coraz większą chęć do angażowania się w przedsięwzięcia artystyczne (np. zespoły ludowe), sportowe czy edukacyjne. Ogólnie mieszkańcy w prawie wszystkich gminach na obszarze LGD potwierdzali wynikającą z danych statystycznych relatywnie wysoką liczbę działających organizacji pozarządowych, wskazując ponadto na potencjał organizacyjny jak i kadrowy aktywnie działających jednostek. Uwaga dotycząca wysokiego poziomu aktywności społecznej została uwzględniona w analizie SWOT jako silna strona. Wykorzystanie unikatowych atrakcji, a także potencjału turystycznego obszaru LGD było również poruszane podczas prowadzonych konsultacji społecznych. Podczas spotkań konsultacyjnych mieszkańcy wskazali, że szansą na rozwój obszaru jest według nich **wykorzystanie potencjału turystycznego obszaru LGD, w szczególności bogatych zasobów wodnych**. Uwaga zgłoszona podczas konsultacji została uwzględniona w analizie SWOT jako uzupełnienie zdefiniowanej wcześniej szansy „Wykorzystanie potencjału unikatowych atrakcji(m.in. zabytkowe latarnie morskie) i potencjału turystycznego (w szczególności zasobów wodnych)”. Inna opinia uzyskana głównie od samych przedsiębiorców podczas spotkań konsultacyjnych oraz w ramach prac zespołu roboczego ds. opracowania analizy SWOT, wskazywała na znaczenie **zacieśnienia związków pomiędzy sektorem edukacji i lokalnymi przedsiębiorcami** dla poprawy sytuacji na rynku pracy na obszarze LGD. Uwaga zgłoszona podczas konsultacji została uwzględniona w analizie SWOT jako szansa. Kolejna uwaga mieszkańców podczas spotkań konsultacyjnych dotyczyła **niezadowolającego stanu dróg lokalnych**. Uwaga zgłoszona podczas konsultacji została uwzględniona w analizie SWOT jako uzupełnienie zdefiniowanej wcześniej słabej strony „Braki i niezadowolający stan infrastruktury publicznej, w szczególności stan dróg lokalnych”. **Wysoka stopa bezrobocia**, jeden z głównych tematów poruszanych podczas konsultacji społecznych, znalazł odzwierciedlenie w kolejnych uwagach zgłoszonych podczas spotkań konsultacyjnych. Uwagi dotyczyły wskazania na kobiety, jako grupę defaworyzowaną w kontekście dostępu do rynku pracy, ze względu między innymi na opiekę nad dziećmi. Uwaga zgłoszona podczas konsultacji została uwzględniona w analizie SWOT jako uzupełnienie zdefiniowanej wcześniej słabej strony „Wysoka stopa bezrobocia na obszarze LGD, w szczególności wśród kobiet”. Część badanych osób wskazała na problem **niewystarczająco rozwiniętej oferty opieki przedszkolnej i oferty opieki nad dziećmi do lat 3**. Zgłoszona opinia została uwzględniona w analizie SWOT jako słaba strona. Zdaniem kilku uczestników spotkań konsultacyjnych, czynnikiem który zniechęca potencjalnych inwestorów do podejmowania gospodarczych inicjatyw jest rozbudowana biurokracja i niezrozumiałe przepisy. Zgłoszona uwaga w treści: „**Rozbudowana biurokracja i skomplikowane przepisy prawne zniechęcające do podejmowania inwestycji**” została uwzględniona w analizie SWOT jako zagrożenie.

Rekomendacje, uwagi i opinie mieszkańców zgromadzone na etapie tworzenia SWOT podczas spotkań konsultacyjnych, prac w zespole roboczym ds. opracowania analizy SWOT oraz w ramach uwag zgłoszonych podczas wizyt w punkcie

konsultacyjnym w biurze LGD i podczas e-konsultacji wpłynęły na ostateczny kształt mocnych i słabych stron obszaru objętego LSR oraz pomogły zidentyfikować dla niego szanse i zagrożenia.

Rozdział V. CELE I WSKAŹNIKI.

SŚGD opracowywała cele i przedsięwzięcia strategii dwutorowo. Z jednej strony brano pod uwagę potrzeby mieszkańców sformułowane w diagnozie i szczegółowe pomysły projektowe zgłoszone za pośrednictwem fizyków. Z drugiej strony – analizowano możliwości pozyskania wsparcia w związku z opublikowaniem rozporządzeń do PROW 2014–2020 i atrakcyjność zasad przyznawania pomocy dla poszczególnych beneficjentów. Wstępne pomysły były przedmiotem analizy i dyskusji w gronie zespołu roboczego ds. celów, a następnie samych mieszkańców w trakcie spotkań konsultacyjnych. Po wprowadzeniu uwag zaakceptowanych przez zespół, cele oraz przedsięwzięcia prezentują się następująco:

Cele ogólne	Cele szczegółowe	Przedsięwzięcia
Cel ogólny I: Wsparcie rozwoju gospodarczego i konkurencyjności obszaru LSR do 2023 r	Cel szczegółowy: 1.1 Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR do 2023 roku	Przedsięwzięcie 1.1.1. Zakładanie działalności gospodarczej
		Przedsięwzięcie 1.1.2. Rozwój przedsiębiorstw
Cel ogólny II. Wzmocnienie atrakcyjności obszaru LSR do 2023 r.	Cel szczegółowy: 2.1 Budowa, przebudowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR do 2023 roku	Przedsięwzięcie 2.1.1 Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna
	Cel szczegółowy: 2.2 Promocja zasobów lokalnych obszaru LSR do 2023 roku	Przedsięwzięcie 2.2.1 Działania informacyjno-promocyjne
Cel ogólny III. Aktywizacja mieszkańców obszaru LSR i wzmocnienie kapitału społecznego do 2023 r.	Cel szczegółowy: 3.1 Aktywizacja i integracja mieszkańców obszaru LSR do 2023 roku	Przedsięwzięcie 3.1.2 Funkcjonowanie LGD
		Przedsięwzięcie 3.1.3 Projekty współpracy

Źródło: opracowanie własne.

Cele są zgodne z celami PROW 2014-2020 i RPO na lata 2014-2020 w częściach dotyczących instrumentu RLKS. **Wszystkie cele są zgodne z priorytetem 6** (promowanie włączenia społecznego, zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich) i **celem szczegółowym 6B** (wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich) w ramach PROW 2014-2020, ponieważ wszystkie określone przez LGD zakresy wsparcia pozytywnie wpływają na rozwój lokalny obszarów wiejskich, a tym samym promują włączenie społeczne, redukcję ubóstwa oraz rozwój gospodarczy obszaru LSR.

Dodatkowo cel ogólny 1 i cel szczegółowy 1.1 LSR są zgodne **celem szczegółowym 6A** (ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy) poprzez wspieranie ze środków LSR zakładania i rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw oraz tworzenie nowych miejsc pracy, a cel ogólny 3 i cel szczegółowy 3.1 LSR są zgodne z **celem szczegółowym 1A** (wspieranie innowacyjności, współpracy i rozwoju bazy wiedzy na obszarach wiejskich) oraz **celem szczegółowym 1C** (w zakresie wspierania uczenia się przez całe życie) poprzez finansowanie w LSR przedsięwzięć edukacyjnych, szkoleniowych, doradczych dla mieszkańców obszarów wiejskich oraz transfer dobrych praktyk.

Cele i przedsięwzięcia odpowiadają zjawiskom zidentyfikowanym w diagnozie i analizie SWOT oraz kluczowym obszarom interwencji i kluczowym grupom docelowym, wskazanym w diagnozie. **Poniżej szczegółowo opisano związek celów i przedsięwzięć z diagnozą i analizą SWOT** (patrz także: matryca logiczna):

Cel szczegółowy	Przedsięwzięcie	Analiza SWOT	Diagnoza
1.1 Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR do 2023 roku	1.1.1 Zakładanie działalności gospodarczej 1.1.2 Rozwój przedsiębiorstw	Analiza SWOT Słabe strony: <ol style="list-style-type: none"> 1. Niewystarczające kwalifikacje i kompetencje mieszkańców w kontekście dostępu do rynku pracy. 2. Niewystarczający poziom aktywności zawodowej i przedsiębiorczości wśród mieszkańców. 3. Niski poziom aktywności instytucji otoczenia biznesu i działań wspierających poziom przedsiębiorczości. 4. Niewystarczające powiązanie kierunków kształcenia i potrzeb lokalnego rynku pracy 5. Wysoka stopa bezrobocia na obszarze LGD, w szczególności wśród kobiet. 6. Niskie zarobki mieszkańców. Szanse: <ol style="list-style-type: none"> 1. Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców. 2. Wykorzystanie potencjału unikatowych atrakcji (m.in. zabytkowe latarnie morskie) i potencjału turystycznego (w szczególności zasobów wodnych). 3. Zacieśnienie związków pomiędzy sektorem edukacji i lokalnymi przedsiębiorcami. Zagrożenia: <ol style="list-style-type: none"> 1. Kryzys gospodarczy. 2. Migracja młodych z obszaru LGD do większych ośrodków. 3. Globalizacja, zalewanie rynku tanimi produktami. 4. Wykluczenie społeczne obejmujące coraz większą liczbę mieszkańców, w szczególności osoby bezrobotne. 5. Zmniejszenie środków na inwestycje prorozwojowe, zwiększenie kosztów opieki społecznej. 6. Rozbudowana biurokracja i skomplikowane przepisy prawne zniechęcające do podejmowania inwestycji. 	Diagnoza - niski wskaźnik aktywności zawodowej i wskaźniki przedsiębiorczości, - wysoka stopa bezrobocia, - niskie wykształcenie mieszkańców, - bardzo zła ocena rynku pracy i zarobków mieszkańców w badaniu ankietowym, - tworzenie miejsc pracy jako najpilniejsze działanie zgodnie z wynikami badania ankietowego, - kluczowy obszar interwencji: rozwój przedsiębiorczości i tworzenie miejsc pracy, - kluczowe grupy docelowe: osoby planujące podjęcie działalności gospodarczej, przedsiębiorcy.
2.1 Budowa, przebudowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR do 2023 roku	2.1.1 Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna	Słabe strony: <ol style="list-style-type: none"> 1. Braki i niezadowalający stan infrastruktury publicznej, w szczególności stan dróg lokalnych. 2. Niewystarczające wykorzystanie istniejącej infrastruktury (sportowo-rekreacyjnej, turystycznej, kulturowej). Szanse: <ol style="list-style-type: none"> 1. Wzrost popularności wypoczynku na obszarach wiejskich (m.in. aktywny wypoczynek, poszukiwanie produktów lokalnych). 2. Wzrost popularności zdrowego trybu życia i produktów ekologicznych. 3. Wykorzystanie potencjału unikatowych atrakcji (m.in. zabytkowe latarnie morskie) i potencjału 	- umiarkowana ocena infrastruktury komunalnej w badaniu ankietowym, - liczne wskazania na inwestycje infrastrukturalne jako najbardziej pożądane i oczekiwane działania w badaniu ankietowym, - kluczowy obszar interwencji: poprawa stanu infrastruktury, - kluczowe grupy docelowe: instytucje

		<p>turystycznego (w szczególności zasobów wodnych).</p> <p>4. Poprawa stanu infrastruktury publicznej.</p> <p>Zagrożenia:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zmniejszenie środków na inwestycje prorozwojowe, zwiększenie kosztów opieki społecznej. 2. Rozbudowana biurokracja i skomplikowane przepisy prawne zniechęcające do podejmowania inwestycji. 	<p>publiczne, organizacje pozarządowe, mieszkańcy obszaru.</p>
<p>2.2 Promocja zasobów lokalnych obszaru LSR do 2023 roku</p>	<p>2.2.1 Działania informacyjno-promocyjne</p>	<p>Silne strony:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Dostęp do linii brzegowej Morza Bałtyckiego. 2. Liczne obszary cenne przyrodniczo. 3. Bogate zasoby wodne. 4. Liczne obiekty cenne historycznie. 5. Duża liczba szlaków i tras turystycznych przebiegających przez obszar LGD. <p>Słabe strony:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Brak zsięciowanej oferty turystycznej obejmującej cały obszar LGD. 2. Niski poziom wiedzy nt. zasobów lokalnych wśród mieszkańców. 3. Niewystarczające środki finansowe na działalność NGO. <p>Szanse:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wzrost popularności wypoczynku na obszarach wiejskich (m.in. aktywny wypoczynek, poszukiwanie produktów lokalnych). 2. Wzrost popularności zdrowego trybu życia i produktów ekologicznych. 3. Wykorzystanie potencjału unikatowych atrakcji (m.in. zabytkowe latarnie morskie) i potencjału turystycznego (w szczególności zasobów wodnych). 	<p>- duży potencjał turystyczny obszaru,</p> <p>- nierównomiernie rozłożony wskaźnik natężenia ruchu turystycznego,</p> <p>- umiarkowana ocena turystyki w badaniu ankietowym,</p> <p>- liczne wskazania na promocję turystyczną obszaru jako oczekiwane działanie w badaniu ankietowym,</p> <p>- kluczowy obszar interwencji: promocja zasobów,</p> <p>- kluczowe grupy docelowe: instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, mieszkańcy obszaru.</p>
<p>3.1 Aktywizacja i integracja mieszkańców obszaru LSR do 2023 roku</p>	<p>3.1.2 Funkcjonowanie LGD</p> <p>3.1.3 Projekty współpracy</p>	<p>Silne strony:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wysoki poziom aktywności społeczności lokalnej. <p>Słabe strony:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Nierównomierny dostęp do oferty kulturalnej. 2. Niewystarczający poziom integracji społecznej. 3. Niewystarczające środki finansowe na działalność NGO. <p>Szanse:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców. <p>Zagrożenia:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zmniejszanie się liczby osób młodych i szybki wzrost liczby osób starszych- „starzenie się” społeczeństwa. 2. Migracja młodych z obszaru LGD do większych ośrodków. 3. Wykluczenie społeczne obejmujące coraz większą liczbę mieszkańców, w szczególności osoby bezrobotne. 	<p>- umiarkowane nasycenie organizacjami pozarządowymi,</p> <p>- niska ocena aktywności społecznej i oferty spędzania czasu wolnego w badaniu ankietowym,</p> <p>- wysokie zagrożenie migracją osób młodych w wynikach badania ankietowego.</p>

		4. Zmniejszenie środków na inwestycje prorozwojowe, zwiększenie kosztów opieki społecznej.	
--	--	--	--

Źródło: opracowanie własne.

OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ I SPOSOBÓW ICH REALIZACJI WRAZ Z UZASADNIENIEM:

Przedsięwzięcie 1.1.1 Zakładanie działalności gospodarczej, sposób realizacji: konkurs- premia ryczałtowa

O środki będą mogły się ubiegać osoby fizyczne i inne podmioty wskazane w rozporządzeniu dotyczącym realizacji LSR. Wysokość premii po zmianie wynosi 100.000 zł, a pomoc będzie wypłacana w dwóch transzach (80% po zawarciu umowy, 20% po wykonaniu biznesplanu). Premię można wykorzystać na pokrycie kosztów wskazanych we wniosku i biznesplanie, związanych z uruchamianiem działalności gospodarczej. Warunkiem przyznania pomocy jest stworzenie minimum jednego miejsca pracy (w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne), w tym samozatrudnienie. Wnioski rozpatrywane będą przez LGD (w zakresie zgodności z LSR i kryteriami wyboru) i Urząd Marszałkowski.

Uzasadnienie: Przedsięwzięcie odpowiada na problemy wskazane w obszarach interwencji, grup docelowych, problemy wskazane w diagnozie obszaru i analizie SWOT: niskie wskaźniki przedsiębiorczości, wysoką stopę bezrobocia, potrzebę wsparcia tworzenia nowych miejsc pracy i niskie zarobki mieszkańców oraz jest zgodne z przepisami PROW 2014-2020.

Przedsięwzięcie 1.1.2 Rozwój przedsiębiorstw, sposób realizacji: konkurs

W przedsięwzięciu tym o pomoc będą mogli się ubiegać przedsiębiorcy, którzy planują stworzenie nowych miejsc pracy. Pomoc na operację jest przyznawana w wysokości nie wyższej niż 70% kosztów kwalifikowalnych i jednocześnie maksymalnie 500 000 zł na jednego beneficjenta w okresie realizacji PROW 2014-2020. Minimalna wartość projektu to 50 000 zł. Pomoc wypłacana będzie na zasadzie refundacji (zwrotu) części poniesionych wydatków, po zakończeniu realizacji operacji. Warunkiem przyznania pomocy jest stworzenie minimum jednego miejsca pracy (w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne), bezpośrednio związanego z realizowaną operacją oraz utrzymanie go przez okres wskazany w umowie przyznania pomocy. Wnioski rozpatrywane będą przez LGD (w zakresie zgodności z LSR i kryteriami wyboru) i Urząd Marszałkowski.

Uzasadnienie: Przedsięwzięcie odpowiada na problemy wskazane w obszarach interwencji, grup docelowych, problemy wskazane w diagnozie obszaru i analizie SWOT: wysoką stopę bezrobocia, potrzebę wsparcia tworzenia nowych miejsc pracy i niskie zarobki mieszkańców oraz jest zgodne z przepisami PROW 2014-2020.

Przedsięwzięcie 2.1.1 Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna, sposób realizacji: konkurs

W ramach przedsięwzięcia wnioskodawcy będą mogli się ubiegać o wsparcie operacji polegających na rozwoju infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej (np. ścieżek rowerowych, plaż, punktów widokowych, szlaków turystycznych, boisk, siłowni plenerowych, obiektów rekreacyjnych). Minimalna wartość projektu to 50 000 zł. Pomoc wypłacana będzie na zasadzie refundacji (zwrotu) części poniesionych wydatków, po zakończeniu realizacji operacji. Poziom dofinansowania wynosi 63,63% kosztów kwalifikowalnych dla jednostek sektora finansów publicznych i nie więcej niż 90% kosztów kwalifikowalnych dla pozostałych podmiotów. Wnioski rozpatrywane będą przez LGD (w zakresie zgodności z LSR i kryteriami wyboru) i Urząd Marszałkowski.

Uzasadnienie: Przedsięwzięcie odpowiada na problemy wskazane w obszarach interwencji, grup docelowych, problemy wskazane w diagnozie obszaru i analizie SWOT: braki w infrastrukturze i jej zły stan techniczny, niewykorzystany w pełni potencjał turystyczny obszaru oraz jest zgodne z przepisami PROW 2014-2020.

Przedsięwzięcie 2.2.1 Działania informacyjno-promocyjne, sposób realizacji: projekt grantowy

W ramach przedsięwzięcia wspierane będą działania informacyjne i promocyjne (publikacje, strony internetowe, aplikacje, oznakowanie szlaków turystycznych itp.). Minimalna wartość projektu to 5 000 zł, a maksymalna 50 000 zł. Pomoc wypłacana będzie na zasadzie refundacji (zwrotu) części poniesionych wydatków, po zakończeniu realizacji operacji. Poziom dofinansowania wynosi nie więcej niż 63,63% kosztów kwalifikowalnych dla jednostek sektora finansów publicznych i nie więcej niż 90% kosztów kwalifikowalnych dla pozostałych podmiotów. Sektor publiczny może wykorzystać maksymalnie 20% kwoty przypisanej do przedsięwzięcia w budżecie LSR. Za realizację grantów w całości odpowiada LGD (dokonuje oceny wniosków, zawiera umowy, rozlicza oraz monitoruje i kontroluje grantobiorców).

Uzasadnienie: Przedsięwzięcie odpowiada na problemy wskazane w obszarach interwencji, problemy grup docelowych, problemy wskazane w diagnozie obszaru i analizie SWOT: niewystarczająca promocja obszaru, umiarkowany wskaźnik natężenia ruchu turystycznego, niewykorzystany w pełni potencjał turystyczny obszaru, niski poziom wiedzy nt. zasobów lokalnych wśród mieszkańców, niewystarczające środki finansowe na działalność NGO oraz jest zgodne z przepisami PROW 2014-2020.

Przedsięwzięcie 3.1.2 Funkcjonowanie LGD, sposób realizacji: umowa LGD-UM

W ramach przedsięwzięcia finansowane będą koszty bieżące LGD (wynagrodzenia, utrzymanie biura itp.) oraz działania informacyjne, edukacyjne, promocyjne i doradcze określone w planie komunikacji.

Uzasadnienie: przedsięwzięcie jest niezbędne w celu prawidłowej realizacji LSR oraz jest zgodne z przepisami PROW 2014-2020. Realizacja przedsięwzięcia umożliwi przeprowadzenie kompleksowej interwencji w zakresie problemów zdiagnozowanych w analizie SWOT (niewystarczające kwalifikacje i kompetencje mieszkańców, niewystarczająco poziom integracji społecznej, nierównomierny dostęp do kultury, niski poziom wiedzy mieszkańców nt. zasobów lokalnych), łącząc różne metody, sektory i partnerów, w zidentyfikowanych obszarach problemowych i problemach grup docelowych.

Przedsięwzięcie 3.1.3 Projekty współpracy, sposób realizacji: umowa LGD-UM

LGD planuje realizację projektów współpracy, przynajmniej jednego o zasięgu krajowym i przynajmniej jednego o zasięgu międzynarodowym. Przyczynią się one do osiągnięcia celu szczegółowego 3.1 oraz przypisanych mu wskaźników realizacji LSR. Ważnym elementem projektów współpracy będzie promocja dobrych praktyk (najciekawszych inicjatyw z obszaru LSR) i ich transfer. Oba planowane projekty współpracy będą łączyć aktywizację mieszkańców i transfer wiedzy z promocją obszaru LSR. Ze względu na to, iż turystyka jest jednym z kluczowych potencjałów obszaru LGD projekt współpracy realizowany będzie w oparciu o posiadane zasoby przyrodnicze i będzie zmierzał do integracji i aktywizacji mieszkańców, podnoszenia ich wiedzy i kompetencji między innymi z zakresu rozwoju przedsiębiorczości w oparciu o potencjał turystyczny obszaru. Potencjalni partnerzy projektów krajowych projektów współpracy: Stowarzyszenie Lokalnej Grupy Działania „Siła w Grupie”, Lgd Centrum Inicjatyw Wiejskich, Lokalna Grupa Działania „Powiatu Świdwińskiego”, Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo w Rozwoju”, Lokalna Grupa Działania „Gryflandia”, Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Pojezierze Razem.

Potencjalni partnerzy projektów międzynarodowych projektów współpracy: Finlandia: Lokalna Grupa Działania „Aispari” oraz Portugalia: Lokalna Grupa Działania „Atahca”, Lokalna Grupa Działania „Zagora” i „Cetinska Krajina” z Chorwacji.

Uzasadnienie: przedsięwzięcie jest niezbędne w celu prawidłowej realizacji LSR oraz jest zgodne z przepisami PROW 2014-2020. Realizacja przedsięwzięcia umożliwi przeprowadzenie kompleksowej interwencji w zakresie problemów zdiagnozowanych w analizie SWOT (niewystarczające kwalifikacje i kompetencje mieszkańców, niewystarczająco poziom integracji społecznej, nierównomierny dostęp do kultury, niski poziom wiedzy mieszkańców nt. zasobów lokalnych), w zidentyfikowanych obszarach problemowych i problemach grup docelowych.

W LSR zaplanowano realizację 3 wskaźników oddziaływania (przypisanych do celów ogólnych), 14 wskaźników rezultatu (przypisanych do odpowiednich celów szczegółowych) i 18 wskaźników produktu (przypisanych do poszczególnych przedsięwzięć). W LSR umieszczono wszystkie obowiązkowe wskaźniki wynikające z przepisów programowych. Przyjęte **wskaźniki są przejrzyste i mierzalne** (wskazano wartość bazową, wartość docelową, terminy ich osiągania oraz opisano źródła danych, sposób i częstotliwość pomiaru). Wszystkie **wskaźniki są adekwatne do odpowiednich celów i przedsięwzięć**, są bezpośrednio związane z zakresem udzielanego wsparcia i pozwalają na mierzenie efektów poszczególnych operacji. Szczegółowy sposób i częstotliwość dokonywania pomiarów zostały określone w zasadach monitorowania i ewaluacji.

Wartość wyjściowa wskaźników produktu i rezultatu wynosi zero, ponieważ nie realizowano do tej pory żadnych operacji w ramach środków LSR na lata 2014-2020. Przyjęte wskaźniki oddziaływania zostały oparte o dane pochodzące ze **źródeł statystyki publicznej** (Bank Danych Lokalnych GUS), dodatkowo pozwalają one na określenie wpływu realizacji LSR na

strategię rozwoju województwa. Wartość wyjściowa tych wskaźników została określona na podstawie danych BDL GUS, według stanu na 31.12.2013 r.

Poniżej opisano stosowane w LSR wskaźniki, uzasadniając ich **adekwatność do poszczególnych celów i przedsięwzięć** wraz ze **szczegółowym opisem wyliczania wartości poszczególnych wskaźników** (z wyłączeniem wskaźników obowiązkowych, wskazanych w Poradniku dla LGD, których adekwatność i sposób obliczeń zostały/zostaną określone w wytycznych dla LGD).

W celu ogólnym 1 przyjęto wyłącznie obowiązkowe wskaźniki. Wskaźnik oddziaływania został określony jako liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności, który jest adekwatny do planowanego zakresu wsparcia. Zwiększenie ilości funkcjonujących firm jest jedną z podstawowych przesłanek rozwoju przedsiębiorczości.

W celu ogólnym 2 wpisano obowiązkowe wskaźniki, adekwatne do zakresu wsparcia planowanego w ramach LSR, a w przypadku wskaźnika rezultatu (liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej) doprecyzowano sposób obliczeń. Ze względu na ogólnodostępny charakter obiektów (wymóg Programu) jako osoby korzystające uwzględniani są wszyscy mieszkańcy miejscowości, w których zlokalizowane zostały obiekty objęte wsparciem. Dla uproszczenia obliczeń i zapewnienia dostępności danych przyjęto, że liczba mieszkańców będzie liczona według stanu na 31.12.2013 r. (dane BDL GUS, zmienna: ludność: faktyczne miejsce zamieszkania, ogółem wg stanu na 31.12.2013 r.). W przypadku celu szczegółowego 2.2 i przedsięwzięcia 2.2.1 LGD wprowadziła własne wskaźniki. Wskaźnikiem produktu będzie liczba wspartych operacji w zakresie działań informacyjno-promocyjnych (liczba zrealizowanych operacji), a wskaźnikiem rezultatu liczba odbiorców działań informacyjnych i promocyjnych. Oba wskaźniki są adekwatne do planowanego zakresu wsparcia i tematyki celu szczegółowego i przedsięwzięcia. Za wskaźnik oddziaływania, mierzący stopień osiągnięcia celu ogólnego, przyjęto zmniejszenie salda migracji na 1000 mieszkańców. W wyniku przeprowadzonych operacji powinna bowiem wzrosnąć atrakcyjność i konkurencyjność regionu, a w związku z tym zwiększeniu powinna ulec liczba osób wprowadzających się na teren SŚGD w wyniku migracji.

W przypadku przedsięwzięcia 3.1.2 Funkcjonowanie LGD dodano wskaźniki produktu: 1. liczba wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno-promocyjnych, 2. liczba wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR oraz 3. liczba stron internetowych LGD (oraz odpowiadające im wskaźniki rezultatu na poziomie celu szczegółowego: liczba odbiorców wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno-promocyjnych oraz liczba uczestników wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR). Dodatkowo zaś umieszczono wskaźnik rezultatu liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem) w biurze LGD w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne. Są one adekwatne do planowanego zakresu wsparcia i celu szczegółowego, a także zgodne z założeniami planu komunikacji. W przedsięwzięciu 3.1.3 Projekty współpracy umieszczono wyłącznie obligatoryjne wskaźniki. Wskaźnikiem oddziaływania będzie zaś wzrost liczby organizacji pozarządowych na 10 tysięcy mieszkańców (dane BDL GUS), gdyż podejmowane w ramach celu 3 inicjatywy służą budowaniu kapitału społecznego i wzrostowi aktywności, co powinno się przełożyć na zwiększenie liczby NGO działających na terenie LGD.

1.0		CEL OGÓLNY 1		Wsparcie rozwoju gospodarczego i konkurencyjności obszaru LSR do 2023 r.				
1.1		CEL SZCZEGÓŁOWY 1.1		Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR do 2023 r.				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego		Jednostka miary	stan początkowy 2013 rok	plan 2022 rok	Źródło danych/sposób pomiaru	
W1.0	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności			sztuka	101	102	Bank Danych Lokalnych GUS, zmienna: podmioty gospodarki narodowej – wskaźniki: podmioty wpisane do rejestru REGON na 1000 ludności. Ze względu na opóźnienia w publikacji danych GUS za rok końcowy przyjęto rok 2022. Sposób obliczeń: suma wartości dla poszczególnych gmin, dzielona przez liczbę gmin.	
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych		Jednostka miary	stan początkowy 2014 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru	
w1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy			Pełen etat średnioroczny	0	94	Wskaźnik uwzględnia nowe miejsca pracy utworzone bezpośrednio w efekcie realizacji projektów. Uwzględnia się również samozatrudnienie. Nie wlicza się wolontariatu. Mierzone są miejsca pracy związane z przedmiotem działalności wspieranego podmiotu/przedmiotem realizowanej operacji. Wskaźnik mierzony w pełnych etatach średniorocznych. Uwzględnia się wyłącznie umowy o pracę. Źródło danych: Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (informacja po realizacji operacji).	
W1.2	Liczba utrzymanych miejsc pracy			Pełen etat średnioroczny	0	96	Wskaźnik odnosi się do trwałości miejsc pracy. W wartości wskaźnika uwzględniane są miejsca pracy, które istniały przed realizacją operacji (uwzględnione w ramach momentu bazowego) i jednocześnie mają związek z realizacją tej operacji oraz nowoutworzone. Źródło danych: dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (informacja po realizacji operacji)	
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe		Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)		Wskaźniki produktu		Źródło danych/sposób pomiaru
				nazwa	Jednostka miary	wartość		
								początkowa 2014 rok
1.1.1	Zakładanie działalności gospodarczej	osoby/podmioty planujące rozpoczęcie działalności gospodarczej	konkurs – premia ryczałtowa	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	sztuka	0	54	Wskaźnik wskazuje liczbę zakończonych operacji dotyczących utworzenia nowego przedsiębiorstwa. Źródło danych: Dane o zakończonych projektach (zrealizowane płatności końcowe), dane z wniosków, dane otrzymane od beneficjentów
1.1.2	Rozwój przedsiębiorstw	przedsiębiorcy	konkurs	Liczba zrealizowanych operacji	sztuka	0	34	Wskaźnik wskazuje liczbę zakończonych operacji dotyczących rozwoju wcześniej istniejącego przedsiębiorstwa. Źródło danych:-Dane o zakończonych projektach (zrealizowane płatności końcowe)

				polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa			
SUMA	-----	-----	-----				

2.0	CEL OGÓLNY 2	Wzmocnienie atrakcyjności obszaru LSR do 2023 r.						
2.1	CEL SZCZEGÓŁOWY 2.1	Budowa, przebudowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR do 2023 roku						
2.2	CEL SZCZEGÓŁOWY 2.2	Promocja zasobów lokalnych obszaru LSR do 2023 roku						
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2013 rok	plan 2022 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W2.0	Saldo migracji na 1000 osób (ogółem)		sztuka	0,0	0,2	Bank Danych Lokalnych GUS, zmienna: ludność: saldo migracji na 1000 osób (ogółem). Ze względu na opóźnienia w publikacji danych GUS za rok końcowy przyjęto rok 2022. Sposób obliczeń: suma wartości dla poszczególnych gmin, dzielona przez liczbę gmin.		
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W2.1	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej		osoba	0	120.000	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARIMR (w zakresie lokalizacji obiektów) oraz dane BDL GUS (zmienna: ludność: faktyczne miejsce zamieszkania, ogółem wg stanu na 31.12.2013 r.). Ze względu na ogólnodostępny charakter obiektów (wymóg Programu) jako osoby korzystające uwzględniani są wszyscy mieszkańcy miejscowości, w których zlokalizowane zostały nowe lub przebudowane, zmodernizowane objekty. Dla uproszczenia obliczeń i zapewnienia dostępności danych przyjęto, że liczba mieszkańców będzie liczona według stanu na 31.12.2013 r. W przypadku kilku inwestycji w tej samej miejscowości, jej mieszkańcy są wliczani do wskaźnika rezultatu tylko raz.		
W2.2	Liczba odbiorców działań informacyjnych i promocyjnych		osoba	0	56.504	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARIMR. Liczba odbiorców ustalana będzie na podstawie liczby uczestników wydarzeń, liczby wejść na witryny internetowe, liczby egzemplarzy publikacji itp.		
		Wskaźniki produktu						
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji	nazwa	Jednostka miary	wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2014 rok	końcowa 2023 rok	
2.1.1	Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna	mieszkańcy obszaru	konkurs	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	sztuka	0	62	Wskaźnik wskazuje liczbę nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej powstałych dzięki wsparciu. Źródło danych: Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność).

				Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	sztuka	0	18	Za przebudowane obiekty uważa się te, które istniały przed podjęciem projektu (nie mieszczą się w kategorii nowych obiektów), a które zostały poddane pracom mającym na celu ich unowocześnienie i ulepszenie. Źródło danych: Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność).
2.2.1	Działania informacyjno-promocyjne	mieszkańcy obszaru, turyści	projekt grantowy	Liczba wspartych operacji dotyczących działań informacyjno-promocyjnych	sztuka	0	17	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane UM/ARiMR
SUMA		----	-----	-----				

3.0	CEL OGÓLNY 3	Aktywizacja mieszkańców obszaru LSR i wzmocnienie kapitału społecznego do 2023 r.						
3.1	CEL SZCZEGÓŁOWY 3.1	3.1 Aktywizacja i integracja mieszkańców obszaru LSR do 2023 roku						
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2013 rok	plan 2022 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W3.0		Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców	sztuka	35	37	Bank Danych Lokalnych GUS, zmienna: podmioty gospodarki narodowej – wskaźniki, fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców. Ze względu na opóźnienia w publikacji danych GUS za rok końcowy przyjęto rok 2022. Sposób obliczeń: suma wartości dla poszczególnych gmin, dzielona przez liczbę gmin.		
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	stan początkowy 2013 rok	plan 2023 rok	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W3.1		Liczba osób przeszkolonych	osoba	0	1025	Wskaźnik mierzy liczbę osób, które wzięły udział w szkoleniach organizowanych przez LGD w ramach poddziałania 19.2. W ramach wskaźnika na poziomie ogólnym dopuszcza się wielokrotne naliczanie tych samych osób, tzn. jedna osoba wzięła udział w dwóch różnych szkoleniach – wówczas liczy się ją podwójnie. Źródło danych: dane własne LGD		
		Liczba przeszkolonych osób z grup defaworyzowanych	osoba	0	489	Wskaźnik mierzy liczbę przeszkolonych osób z grup defaworyzowanych szkoleń organizowanych przez LGD w ramach poddziałania 19.2. Źródło danych: dane własne LGD, ankiety ze szkoleń, zbiorcze podsumowanie szkoleń.		
		Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań	osoba	0	621	Wskaźnik mierzy stopień zadowolenia uczestnika szkolenia organizowanych przez LGD w ramach poddziałania 19.2, określany w odniesieniu do jego potrzeb. Źródło danych: ankiety oceniające szkolenie, zbiorcze podsumowanie szkoleń.		
		Liczba osób/podmiotów, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD	osoba/podmiot	0	126	Ankiety monitorujące od beneficjentów pomocy, sprawozdania, dane własne, dane UM/ARiMR.		
		Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem) w biurze LGD w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne	sztuka	0	4	Źródło danych: dane własne LGD.		

			Liczba osób uczestniczących w spotkaniach/ wydarzeniach adresowanych do mieszkańców	osoba	0	287		Źródło danych: dane własne LGD.
			Liczba odbiorców wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno-promocyjnych	osoba	0	6250		Źródło danych: dane własne LGD.
			Liczba uczestników wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR	osoba	0	20 901		Źródło danych: dane własne LGD.
			Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby	sztuka	0	4		Źródło danych: dane własne LGD.
			Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych	sztuka	0	4		Źródło danych: dane własne LGD.
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźniki produktu					Źródło danych/sposób pomiaru
			nazwa	Jednostka miary	wartość			
					początkowa 2014 rok	końcowa 2023 rok		
3.1.2	Funkcjonowanie LGD	LGD, mieszkańcy obszaru, organizacje pozarządowe i lokalni liderzy, grupy defaworyzowane	koszty bieżące, aktywizacja	Liczba wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno-promocyjnych	sztuka	0	3	Źródło danych: dane własne LGD.
				Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	sztuka	0	15	Wskaźnik odnosi się do spotkań i wydarzeń o charakterze informacyjnym lub animacyjnym., które z jednej strony mają na celu przedstawienie możliwości działania, a z drugiej zachęcenie do podejmowania współpracy. Źródło: dane własne LGD.
				Liczba wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR	sztuka	0	25	Źródło danych: dane własne LGD.
				Liczba stron internetowych LGD	sztuka	0	1	Źródło danych: dane własne LGD.
				Liczba szkoleń dla beneficjentów funduszy LGD	sztuka	0	24	Źródło danych: dane własne LGD.
				Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	osobodzień	0	271	Wskaźnik mierzy liczbę osób, które odbyły szkolenia przy uwzględnieniu czasu trwania szkoleń (liczonego w dniach). Dotyczy pracowników biura oraz organów LGD. Źródło: dane własne LGD.
				Liczba szkoleń lokalnych liderów	sztuka	0	5	Dane własne LGD.
				Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	sztuka	0	516	Wskaźnik dotyczy liczby podmiotów, będących potencjalnymi wnioskodawcami lub beneficjentami, którym udzielono doradztwa w ramach prac nad przygotowaniem konkretnego wniosku. Uwzględniane są tylko podmioty korzystające z doradztwa, którego celem było wsparcie w procesie aplikowania o dofinansowanie. Źródło danych: dane własne LGD – ewidencja doradztwa.

				Liczba badań własnych i ewaluacji	sztuka	0	3	Źródło danych: dane własne LGD.
3.1.3	Projekty współpracy	LGD, mieszkańcy obszaru, turyści	projekty współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	sztuka	0	4	Źródło danych: dane własne LGD.
				Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej	sztuka	0	2	Źródło danych: dane własne LGD.
				Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy, finansowanych w ramach LSR	sztuka	0	11	Źródło danych: dane własne LGD.
				SUMA				

Matryca logiczna LSR - logika interwencji

Zidentyfikowane problemy, wyzwania społeczno-ekonomiczne		Przedsięwzięcie	Wskaźniki produktu	Cel szczegółowy	Wskaźniki rezultatu	Cele ogólne	Wskaźnik oddziaływania	Czynniki zewnętrzne:
Diagnoza	Analiza SWOT							
<ul style="list-style-type: none"> - niski wskaźnik aktywności zawodowej i wskaźniki przedsiębiorczości, - wysoka stopa bezrobocia, - niskie wykształcenie mieszkańców, - bardzo zła ocena rynku pracy i zarobków mieszkańców w badaniu ankietowym, - tworzenie miejsc pracy jako najpilniejsze działanie zgodnie z wynikami badania ankietowego, przedsiębiorcy. 	<ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczające kwalifikacje i kompetencje mieszkańców w kontekście dostępu do rynku pracy. - Niewystarczający poziom aktywności zawodowej i przedsiębiorczości wśród mieszkańców. - Niski poziom aktywności instytucji otoczenia biznesu i działań wspierających poziom przedsiębiorczości. - Niewystarczające powiązanie kierunków kształcenia i potrzeb lokalnego rynku pracy - Wysoka stopa bezrobocia na obszarze LGD, w szczególności wśród kobiet. - Niskie zarobki mieszkańców. - Migracja młodych z obszaru LGD do większych ośrodków. - Wykluczenie społeczne obejmujące coraz większą liczbę mieszkańców, w szczególności osoby bezrobotne. 	<p>1.1.1 Zakładanie działalności gospodarczej</p> <p>1.1.2 Rozwój przedsiębiorstw</p>	<p>liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa</p> <p>liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa</p>	<p>1.1 Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR do 2023 roku</p>	<p>Liczba utworzonych miejsc pracy</p>	<p>Wsparcie rozwoju gospodarczego i konkurencyjności obszaru LSR do 2023 r</p>	<p>Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pogorszenie koniunktury gospodarczej, - zmieniające się przepisy, - niewystarczające zainteresowanie wśród potencjalnych wnioskodawców, - trudności z utrzymaniem zatrudnienia w przedsiębiorstwach

<ul style="list-style-type: none"> - umiarkowana ocena infrastruktury komunalnej w badaniu ankietowym, - liczne wskazania na inwestycje infrastrukturalne jako najbardziej pożądane i oczekiwane działania w badaniu ankietowym, 	<ul style="list-style-type: none"> - Braki i niezadowalający stan infrastruktury publicznej, w szczególności stan dróg lokalnych. - Braki i niewystarczające wykorzystanie istniejącej infrastruktury (sportowo-rekreacyjnej, turystycznej, kulturowej) - Zmniejszenie środków na inwestycje prorozwojowe, zwiększenie kosztów opieki społecznej. 	<p>2.1.1 Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna</p>	<p>Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej</p>	<p>2.1 Budowa, przebudowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR do 2023 roku</p>	<p>Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej</p>	<p>Wzmocnienie atrakcyjności obszaru LSR do 2023 r.</p>	<p>Saldo migracji na 1000 osób (ogółem)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczające środki finansowe JST, - trudności w realizacji operacji inwestycyjnych, - niewystarczające zainteresowanie wśród potencjalnych wnioskodawców
<ul style="list-style-type: none"> - nierównomiernie rozłożony wskaźnik natężenia ruchu turystycznego, - umiarkowana ocena turystyki w badaniu ankietowym, - liczne wskazania na promocję turystyczną obszaru jako oczekiwane działanie w badaniu ankietowym, 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak zsięciowanej oferty turystycznej obejmującej cały obszar LGD. - Niski poziom wiedzy nt. zasobów lokalnych wśród mieszkańców. - Niewystarczające środki finansowe na działalność NGO. 	<p>2.2.1 Działania informacyjno-promocyjne</p>	<p>Liczba wspartych operacji dotyczących działań informacyjno-promocyjnych</p>	<p>2.2 Promocja zasobów lokalnych obszaru LSR do 2023 roku</p>	<p>Liczba odbiorców działań informacyjnych i promocyjnych</p>			<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczająca efektywność działań, - niewystarczające zainteresowanie wśród potencjalnych wnioskodawców, - trudności w realizacji projektów grantowych,
<ul style="list-style-type: none"> - umiarkowane nasycenie organizacjami pozarządowymi, - niska ocena aktywności społecznej i oferty spędzania czasu wolnego w badaniu ankietowym, - wysokie zagrożenie migracją osób młodych w wynikach badania ankietowego. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nierównomierny dostęp do oferty kulturalnej. - Niewystarczający poziom integracji społecznej. - Niewystarczające środki finansowe na działalność NGO. - Migracja młodych z obszaru LGD do większych ośrodków. - Wykluczenie społeczne obejmujące coraz większą liczbę mieszkańców, w szczególności osoby bezrobotne. 	<p>3.1.2 Funkcjonowanie LGD</p>	<p>Liczba wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno-promocyjnych</p>	<p>3.1 Aktywizacja i integracja mieszkańców obszaru LSR do 2023 roku</p>	<p>Liczba osób przeszkolonych; Liczba przeszkolonych osób z grup defaworyzowanych; Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań; Liczba uczestników wydarzeń aktywizacyjnych i integracyjnych; Liczba osób/podmiotów, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie</p>	<p>Aktywizacja mieszkańców obszaru LSR i wzmocnienie kapitału społecznego do 2023 r.</p>		<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczające zainteresowanie wśród potencjalnych wnioskodawców, - trudności w realizacji projektów grantowych - opóźnienie w uruchomieniu środków LSR, - trudności w realizacji i rozliczeniu projektów finansowanych w oparciu o ryczałt,

			<p>działalność LGD i obszar LSR</p> <p>Liczba stron internetowych LGD</p> <p>liczba szkoleń dla beneficjentów funduszy LGD</p> <p>Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD</p> <p>liczba szkoleń lokalnych liderów</p> <p>Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa</p> <p>Liczba badań własnych i ewaluacji</p>		<p>na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD;</p> <p>Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem) w biurze LGD w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne;</p> <p>Liczba osób uczestniczących w spotkaniach/wydarzeniach adresowanych do mieszkańców;</p> <p>Liczba odbiorców wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno-promocyjnych;</p> <p>Liczba uczestników wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR;</p> <p>Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby;</p> <p>Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych,</p>			<p>- niewystarczające środki finansowe na funkcjonowanie LGD,</p> <p>- długi czas weryfikacji wniosków o płatność,</p> <p>- duże obciążenie administracyjne biura w związku z realizacją projektów grantowych,</p>
		3.1.3 Projekty współpracy	<p>Liczba zrealizowanych projektów współpracy</p> <p>Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej</p> <p>Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy, finansowanych w ramach LSR</p>					<p>- trudności w pozyskaniu partnerów projektu współpracy, zmiany w składzie uczestników projektu,</p> <p>- utrudnienia i opóźnienia związane z realizacją międzynarodowych projektów współpracy,</p> <p>- niewystarczające środki finansowe na realizację projektów współpracy,</p>

Uwagi zgromadzone w procesie konsultacji społecznych:

Cele ogólne, szczegółowe i przedsięwzięcia zostały sformułowane w powiązaniu z wnioskami z uwag uzyskanych podczas konsultacji społecznych. **Rozwój przedsiębiorczości** to jeden z głównych tematów poruszanych podczas spotkań konsultacyjnych oraz warsztatów, dotyczący szans na rozwój gospodarczy obszaru LGD. Podczas spotkań mieszkańcy wskazywali, że niski poziom rozwoju przedsiębiorczości stanowi jeden z najważniejszych problemów lokalnej społeczności. Potwierdzają to wprost wyniki przeprowadzonych badań ankietowych wśród ok. 1700 respondentów reprezentujących lokalną społeczność, którzy w liczbie 1257 wskazali tworzenie nowych miejsc pracy jako najpilniejsze działanie. W kontekście migracji zarobkowej wskazywano na kwestie relatywnie niskiej konkurencyjności lokalnego rynku pracy dla ludzi młodych i fakt istnienia nowych, lepszych miejsc pracy zarówno za granicą, jak i w innych regionach kraju.

Podczas spotkań konsultacyjnych, prac zespołu roboczego ds. celów ogólnych i szczegółowych mieszkańcy zwrócili uwagę na potrzebę **inwestycji w infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną** jako szansę na rozwój usług turystycznych i wzrost przedsiębiorczości na obszarze LGD, którego duży potencjał stanowi atrakcyjność turystyczna. Mieszkańcy zaznaczali, że istnieje niedobór tego typu infrastruktury, a stan istniejącej jest niezadowalający. Szczegółowa analiza materiału ze spotkań z mieszkańcami, a także zgłoszonych fiszek projektowych potwierdza opinię o potrzebie rozwoju między innymi turystyki wodnej poprzez realizację stosownych projektów z zakresu infrastruktury, w oparciu o zdiagnozowane w analizie SWOT liczne obszary cenne przyrodniczo i bogate zasoby wodne. Ponadto 682 osoby biorące udział w badaniach ankietowych wskazało rozwój ścieżek rowerowych jako oczekiwaną inwestycję. Tematem dyskusji w zespole roboczym ds. celów ogólnych i szczegółowych było też niewystarczające wykorzystanie istniejącej infrastruktury (sportowo-rekreacyjnej, turystycznej, kulturowej) co stanowi słabą stronę obszaru LGD zidentyfikowaną w analizie SWOT. Poprawę istniejącej sytuacji stanowiąc mogą **działania informacyjno – promocyjne w odniesieniu do zasobów lokalnych obszaru**. Z analizy materiałów ze spotkań z mieszkańcami, dotyczących uwag z zakresu sytuacji obszaru LGD, wynika także, niewidoczne wprost w danych statystycznych, zagrożenie związane z problemem migracji, w tym szczególnie ludzi młodych, często lepiej wykształconych poza obszar LGD – głównie z terenów typowo wiejskich. 32% badanych respondentów z obszaru LGD wskazało, że młodzi planują opuścić swoją miejscowość. Podczas spotkań konsultacyjnych mieszkańcy wskazywali w tym zakresie na łatwość w podejmowaniu decyzji o migracji, mogącą świadczyć o słabej więzi części mieszkańców z obszarem LGD. Jednocześnie w kontekście migracji wskazywano na zmniejszanie się liczby osób młodych i szybki wzrost osób starszych. Uwagi i opinie lokalnej społeczności, a także wyniki przeprowadzonych badań wskazały na potrzebę podjęcia działań z zakresu **aktywizacji i integracji mieszkańców**, przyczyniających się do wzmocnienia kapitału społecznego na obszarze LSR.

Rozdział VI. SPOSÓB OCENY I WYBORU OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU.

W celu sprawnego wdrożenia strategii, LGD opracowała zestaw procedur oceny i wyboru operacji, odnoszących się do wszelkich operacji realizowanych w ramach LSR (także projektów grantowych). Przez cały okres wdrażania strategii będą one **udostępniane do wiadomości publicznej** w biurze, na stronie internetowej LGD oraz omawiane w trakcie spotkań informacyjnych i szkoleń dla potencjalnych wnioskodawców.

LGD opracowała je z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawnych i wytycznych dotyczących instrumentu RLKS oraz dołożyła wszelkich starań, aby procedury oceny i wyboru operacji były niedyskryminujące, przejrzyste i niebudzące wątpliwości ze strony wnioskodawców, grantobiorców oraz wszelkich instytucji zaangażowanych w proces wdrażania strategii. Jednocześnie należy podkreślić, że LGD zależy na wybraniu projektów, które w jak największej mierze pozwolą na osiągnięcie przyjętych w strategii założeń, a ograniczone środki finansowe, będące podstawą ustalenia budżetu strategii, nie pozwalają na sfinansowanie wszystkich pomysłów i inicjatyw zgłaszanych przez mieszkańców obszaru.

Główne cele i założenia przyjętych procedur to zapewnienie wyboru operacji, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, pozwalających na możliwie pełne osiągnięcie zakładanych wskaźników strategii, przy zachowaniu zasady efektywności ekonomicznej (maksymalne efekty przy minimalnym niezbędnym nakładzie finansowym) i szerokiej mobilizacji lokalnych zasobów. Procedury zostały wypracowane z użyciem **partycypacyjnych metod** i zostały poddane szeroko zakrojonym konsultacjom społecznym. Wstępne propozycje określone zostały przez zespół ds. opracowania nowej LSR, a szereg uwag i kolejnych pomysłów został zgłoszony przez przedstawicieli biura, Zarządu, przedstawicieli partnerów społecznych, gospodarczych i mieszkańców obszaru (w tym przedstawicieli grup defaworyzowanych).

W trakcie trwania naborów wniosków (w ramach procedury konkursowej i projektów grantowych) biuro LGD prowadzi będzie **działania informacyjno-promocyjne**, których celem będzie zainteresowanie naborem jak największej liczby

potencjalnych wnioskodawców. Osoby i podmioty zainteresowane wsparciem w ramach strategii będą mogły wziąć udział w szkoleniach i warsztatach oraz **doradztwie**, świadczonym nieodpłatnie przez pracowników biura LGD. Pozwoli to na precyzyjne określenie zakresu pomocy, która może być udzielona ze środków strategii oraz przygotowanie jak najlepszych wniosków o dofinansowanie, które będą miały szansę na uzyskanie wysokiej oceny w ramach kryteriów wyboru operacji, stosowanych przez LGD. W celu zapewnienia wysokiej jakości składanych wniosków oraz mając na uwadze zapewnienie sprawnego wdrażania LSR LGD wysoko premiuje wnioskodawców, którzy uczestniczyli w szkoleniach lub/i indywidualnym doradztwie świadczonym w biurze.

Dla zachowania jednolitego podejścia do realizacji zadań przez LGD oraz określenia czytelnych zasad dla wnioskodawców i grantobiorców LGD stosuje te same zasady ogłaszania naborów wniosków.

Nabór wniosków oraz grantobiorców ogłaszany będzie każdorazowo na stronie internetowej LGD, po ustaleniu terminu naboru z Samorządem Województwa, zgodnie z harmonogramem ogłaszania naborów wniosków. Każdy nabór będzie trwał od 14 do 30 dni. Przed rozpoczęciem naboru i w jego trakcie LGD prowadzi będzie działania informacyjno-promocyjne, szkoleniowe i doradcze, skierowane do potencjalnych wnioskodawców. Wnioski o przyznanie pomocy składane będą bezpośrednio do LGD, pod adresem wskazanym w ogłoszeniu o naborze w terminie wskazanym w ogłoszeniu. LGD wskazała w procedurach wyboru operacji/grantobiorców zasady wycofania wniosku i zasady obsługi wycofania wniosku.

Przed przystąpieniem do wyboru operacji LGD dokonuje oceny zgodności operacji z LSR w zakresie:

- 1) złożenia wniosku o przyznanie pomocy w miejscu i terminie wskazanym w ogłoszeniu naboru wniosków o przyznanie pomocy,
- 2) zgodności operacji z zakresem tematycznym, który został wskazany w ogłoszeniu naboru wniosków o przyznanie pomocy,
- 3) realizacji przez operację celów głównych i szczegółowych LSR, przez osiągnięcie w LSR wskaźników,
- 4) zgodności operacji z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020, w ramach którego jest planowana realizacja tej operacji, w tym:
 1. zgodności z formą wsparcia wskazaną w ogłoszeniu naboru wniosków o przyznanie pomocy (refundacja albo ryczałt – premia),
 2. zgodności z warunkami udzielenia wsparcia obowiązującymi w ramach naboru.

Operacje, które nie spełniają ww. warunków nie podlegają wyborowi. Decyzja, że wniosek nie podlega wyborowi i wszelkie inne rozstrzygnięcia w odniesieniu do złożonych do LGD wniosków o przyznanie pomocy jest podejmowana przez Radę Oceniającą w formie uchwały.

Wnioski złożone w miejscu i terminie wskazanym w ogłoszeniu, zgodne z zakresem tematycznym, z formą wsparcia i spełniające dodatkowe warunki udzielenia wsparcia zostaną poddane ocenie Rady. Przed przystąpieniem do oceny wniosków każdy członek Rady zobowiązany będzie podpisać **deklarację bezstronności i poufności**, a w stosunku do każdej operacji z osobna oświadczenie o przystąpieniu do oceny lub wyłączeniu się z oceny danego projektu. Treść poszczególnych oświadczeń zostanie zweryfikowana przez Przewodniczącą Rady (lub jego zastępcę) z informacjami zawartymi w **rejestrze interesów członków Rady**, pozwalającego na identyfikację charakteru powiązań z wnioskodawcami/poszczególnymi projektami, który prowadzony będzie przez LGD (w celu zapewnienia bezstronnej i rzetelnej oceny). Członkowie Rady, dopuszczeni do oceny danego projektu, dokonają jego sprawdzenia pod kątem zgodności z LSR oraz kryteriami wyboru operacji/grantobiorców stosowanymi przez LGD w danym przedsięwzięciu. Zasady bezstronności mają odpowiednie zastosowanie do pracowników Biura LGD w zakresie, w jakim biorą oni udział w dokonywaniu oceny operacji.

Rada Oceniająca dokonuje wyboru operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD zgodnie z art. 21 ust. 4 ustawy RLKS tj.: spośród operacji, które są zgodne z LSR i na podstawie kryteriów wyboru określonych w LSR.

Przez operację zgodną z LSR rozumie się operację która:

1. zakłada realizację celów głównych i szczegółowych LSR, przez osiągnięcie zaplanowanych w LSR wskaźników;
2. jest zgodna z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020, w ramach którego planowana jest realizacja operacji, w tym:
 - jest zgodna z warunkami udzielenia wsparcia obowiązującymi w ramach naboru,
 - jest zgodna formą wsparcia wskazaną w ogłoszeniu naboru wniosków o przyznaniu pomocy;
3. jest zgodna z zakresem tematycznym;
4. jest objęta wnioskiem o udzielenie wsparcia, który został złożony w miejscu i terminie wskazanym o naborze wniosków o udzielenie wsparcia.

Liczba punktów podawana jest z dokładnością dwóch miejsc po przecinku, z zachowaniem matematycznych zasad zaokrągleń.

Nad prawidłowością przebiegu procesu oceny i wyboru, poprawnością dokumentacji i zgodnością formalną czuwać będzie Przewodniczący Rady (lub jego zastępca), wspierany w tych czynnościach przez pracowników Biura LGD.

W przypadku wystąpienia rozbieżnych ocen członków Rady w ramach kryteriów wyboru Przewodniczący (lub jego zastępca) na wniosek komisji skrutacyjnej zwróci uwagę na ten fakt odpowiednim członkom Rady i poproszą o ponowną weryfikację poprawności przyznania punktów. Jeśli któryś z członków podtrzyma swoją decyzję, powodującą rozbieżność w punktacji, konieczne będzie załączenie do karty oceny jego pisemnego uzasadnienia podjętej decyzji.

W trakcie procesu oceny LGD zapewnia skład Rady zgodnie z wymaganiami określonymi w art. 32 ust. 2 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013, zachowanie parytetu określonego w art. 34 ust.3 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013. Do oceny projektów Rada może posiłkować się opiniami ekspertów i wspomagać się elektronicznym systemem oceny projektów. W trakcie procesu oceny Rada LGD dokonuje ustalenia kwoty wsparcia w sposób szczegółowo określony w stosowanych procedurach wyboru operacji/grantobiorców.

Ocena wniosków zostanie dokonana w ciągu 45 dni od dnia zakończenia naboru wniosków, chyba że LGD wzywało wnioskodawcę/wnioskodawców do złożenia wyjaśnień lub dokumentów – wówczas termin ten wydłuża się o 7 dni.

W przypadku **dwóch lub więcej operacji, które po ocenie według lokalnych kryteriów wyboru operacji/grantobiorców otrzymały tą samą liczbę punktów**, o ich kolejności na liście operacji wybranych lub niewybranych do realizacji w ramach LSR decyduje data i godzina wpływu wniosku o przyznanie pomocy do Biura LGD (zgodnie z ewidencją prowadzoną przez Biuro LGD).

W terminie 7 dni od dnia zakończenia wyboru operacji, LGD:

- przekazuje podmiotowi ubiegającemu się o wsparcie, pisemną informację o wyniku oceny zgodności z LSR lub wyniku wyboru, w tym oceny w zakresie spełniania przez jego operację kryteriów wyboru wraz z uzasadnieniem oceny i podaniem liczby otrzymanych punktów, a w przypadku pozytywnego wyniku wyboru zawierającą dodatkowo wskazanie, czy w dniu przekazania wniosków o udzielenie wsparcia do samorządu województwa operacja mieści się w limicie środków wskazanym w ogłoszeniu o naborze oraz informację o możliwości wniesienia protestu zgodnie z art. 22 ustawy o RLKS, precyzującą warunki, sposób oraz termin wniesienia protestu (jeżeli dotyczy).
- podaje do publicznej informacji przez zamieszczenie na swojej stronie internetowej listę operacji zgodnych z LSR oraz listę operacji wybranych, ze wskazaniem, które z operacji mieszczą się w limicie środków wskazanym w ogłoszeniu naboru wniosków o przyznanie pomocy oraz protokół z posiedzenia Rady, dotyczący oceny i wyboru operacji, zawierający informację o wyłączeniach w związku z potencjalnym konfliktem interesów (ze wskazaniem wniosków, których dotyczy wyłączenie).
- przekazuje dokumentację, związaną z przeprowadzonym naborem do samorządu województwa.

Cały proces oceny i wyboru operacji będzie dokumentowany przez LGD zgodnie z obowiązującymi przepisami i wytycznymi IZ. LGD przetwarza dane osobowe z poszanowaniem obowiązków wynikających z przepisów prawa dotyczących przetwarzania danych osobowych.

W przypadku projektów grantowych opracowano szczegółową procedurę wyboru grantobiorców, oraz sposób rozliczania, kontroli i monitoringu projektów grantowych i grantobiorców.

Procedury wyboru operacji/grantobiorców uwzględniają obowiązujące przepisy, mające zastosowanie do LSR, Wytyczne Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi w zakresie jednolitego i prawidłowego wykonywania przez lokalne grupy działania zadań związanych z realizacją strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 oraz wytyczne samorządu województwa. LGD będzie dbała, aby w sytuacji zmiany obowiązujących przepisów lub opracowania nowych, wiążących wytycznych procedury zostały każdorazowo odpowiednio zaktualizowane.

Kryteria wyboru operacji określone są przez zespół osób zaangażowanych w prace LGD (w tym m.in. członków Rady, Zarządu i pracowników Biura) i poddane są **konsultacjom społecznym** z mieszkańcami obszaru. Kryteria przyjęte przez grupę zostały precyzyjnie określone tak, aby sposób przyznawania punktów nie budził żadnych wątpliwości. LGD umieściła w opisie kryteriów **szczegółowe definicje, zakresy, algorytmy wyliczeń i przykłady** sytuacji, w których odpowiednia liczba punktów zostanie/nie zostanie przyznana. Jednocześnie bezpośrednio wynikają one z przeprowadzonej diagnozy obszaru, analizy SWOT, przyjętych celów oraz zakładanych wskaźników realizacji strategii. Kryteria wyboru pozwolą LGD wyselekcjonować operacje, które odpowiadają na najważniejsze problemy obszaru i zapewniają najlepszy sposób ich rozwiązania.

Wśród stosowanych kryteriów wyboru znalazły się takie, których stosowanie wynika z przepisów związanych z PROW 2014-2020, jest rekomendowane w programie lub wynika z dotychczasowych dobrych praktyk w tym zakresie. LGD planuje premiować m.in. operacje generujące jak najwięcej miejsc pracy, wysoki wkład własny wnioskodawców (wyższy

niż wymagany), zastosowanie rozwiązań nakierowanych na problemy grup defaworyzowanych, a w przypadku operacji z zakresu infrastruktury – projekty realizowane w miejscowościach do 5 tysięcy mieszkańców.

Dodatkowo LGD przewidziała kryteria odnoszące się bezpośrednio do wskaźników produktu i rezultatu.

W ramach danego naboru stosowane będą **niezmiennne kryteria** (na etapie oceny, wyboru, protestów, realizacji operacji). LGD zastrzega możliwość ich zmiany w trakcie wdrażania strategii w wyniku nowelizacji obowiązujących przepisów, zmiany wytycznych, czy w przypadku stwierdzenia ich niewystarczającej efektywności (szczególnie w przypadku wskazania takich rekomendacji w badaniu ewaluacyjnym lub zaleceniach Samorządu Województwa, Agencji Płatniczej lub Instytucji Zarządzającej). **Zmiana kryteriów wyboru operacji wymaga przeprowadzenia procesu konsultacji społecznych** oraz uzyskania akceptacji ze strony Samorządu Województwa.

Intensywność pomocy:

W przypadku operacji w ramach celu szczegółowego 1.1, polegających na podejmowaniu działalności gospodarczej LGD zmieniła wysokość premii z 60.000 zł do maksymalnego poziomu 100.000 zł dopuszczonego przepisami rozporządzenia wykonawczego. Decyzja ta poprzedzona została analizą efektywności wdrażania LSR w zakresie przedsięwzięcia 1.1.1. Zakładanie Działalności Gospodarczej oraz stanowiła wniosek z dyskusji uczestników warsztatu refleksyjnego organizowanego corocznie przez LGD w ramach ewaluacji wewnętrznej. Zwiększenie kwoty premii podyktowane jest niewystarczającym zainteresowaniem potencjalnych wnioskodawców przedsięwzięciem podejmowanie działalności gospodarczej przy wysokości premii 60.000 zł na skutek wzrostu kosztów, które muszą ponieść osoby rozpoczynające działalność gospodarczą, w związku obniżeniem wartości nabywczej pieniądza oraz rosnącą inflacją.

Intensywność pomocy w przypadku pozostałych działań została określona przez LGD na poziomie nie wyższym niż:

- **70% kosztów kwalifikowalnych** w przypadku operacji w zakresie celu szczegółowego 1.1 (rozwój działalności gospodarczej),
- **63,63% kosztów kwalifikowalnych** w przypadku operacji realizowanych przez jednostki sektora finansów publicznych,
- **90% kosztów kwalifikowalnych** w przypadku pozostałych typów operacji i wnioskodawców.

Na etapie wyboru operacji LGD premiować będzie operacje, w ramach których wnioskodawca przewidział wniesienie wkładu własnego wyższego niż wymagany.

Tabelaryczny opis powiązań między diagnozą, analizą SWOT i kryteriami wyboru.

Diagnoza	Analiza SWOT	Kryterium	Zakładany efekt	Stosowane w przedsięwzięciu:			
				1.1.1	1.1.2	2.1.1	2.2.1
Kryteria specyficzne dla poszczególnych przedsięwzięć							
<ul style="list-style-type: none"> - niski wskaźnik liczby firm na 1000 mieszkańców, - migracja wśród osób młodych, - ograniczone przychody JST, powodujące brak środków na realizację ważnych projektów rozwojowych, 	<ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczający poziom aktywności zawodowej i przedsiębiorczości wśród mieszkańców. - Niski poziom aktywności instytucji otoczenia biznesu i działań wspierających poziom przedsiębiorczości. - Niewystarczające powiązanie kierunków kształcenia i potrzeb lokalnego rynku pracy - Wysoka stopa bezrobocia na obszarze LGD, w szczególności wśród kobiet. 	Zameldowanie/ siedziba firmy/ dodatkowe miejsce prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze przez co najmniej 24/12 miesięcy	<p>Osoby takie mają lepsze rozeznanie lokalnych potrzeb i ewentualnej konkurencji w podejmowanej/rozwijanej przez siebie działalności.</p> <p>Dodatkowo część ich podatku dochodowego przekazywana jest do budżetu gminy, na terenie której są zameldowane lub prowadzą działalność gospodarczą (wzmocnienie lokalnego patriotyzmu fiskalnego i zwiększenie przychodów JST, które pozwolą na sfinansowanie kolejnych projektów rozwojowych).</p>	X	X		
<ul style="list-style-type: none"> - niewykorzystany potencjał turystyczny obszaru, - braki w infrastrukturze turystycznej i okołoturystycznej, - zróżnicowana terytorialnie liczba obiektów noclegowych, - umiarkowany wskaźnik natężenia ruchu turystycznego, - niska ocena turystyki i ochrony zdrowia w badaniu ankietowym, 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak zsięciowanej oferty turystycznej obejmującej cały obszar LGD. - Wykorzystanie potencjału unikatowych atrakcji (m.in. zabytkowe latarnie morskie) i potencjału turystycznego (w szczególności zasobów wodnych). 	Preferencja dla zakładania/ rozwoju firmy: <ul style="list-style-type: none"> - świadczącej usługi noclegowe, - świadczącej usługi gastronomiczne, - prowadzącej działalność turystyczną, kulturalną, - prowadzącej usługi z zakresu działalności rehabilitacyjnej, - rękodzieła (tylko 1.1.1). 	Kryterium wskazuje na rodzaje działalności szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji celów LSR i potrzeb mieszkańców. Większą szansę na uzyskanie pomocy będą miały osoby, których działalność wypełni zdiagnozowane nisze na lokalnym rynku produktów i usług.	X	X		
- niewielka liczba firm działających w sekcji A (PKD 2007),	- Wzrost popularności zdrowego trybu życia i produktów ekologicznych.	Uruchomienie działalności opartej na lokalnych produktach rolnych.	Kryterium rekomendowane w PROW. Pozwoli wesprzeć wykorzystanie lokalnych zasobów obszaru (w postaci produktów rolnych).	X			
- wysoka stopa bezrobocia na obszarze,	<ul style="list-style-type: none"> - Wysoka stopa bezrobocia na obszarze LGD, w szczególności wśród kobiet. - Wykluczenie społeczne obejmujące coraz większą liczbę mieszkańców, w szczególności osoby bezrobotne. 	Status osoby bezrobotnej	Kryterium zwiększa szanse osób pozostających bez pracy, zarejestrowanych jako bezrobotne.	X			
- wysoka stopa bezrobocia na obszarze,	<ul style="list-style-type: none"> - Wysoka stopa bezrobocia na obszarze LGD, w szczególności wśród kobiet. - Wykluczenie społeczne obejmujące coraz większą liczbę mieszkańców, w szczególności osoby bezrobotne. 	Liczba stworzonych miejsc pracy	Kryterium obowiązkowe z PROW. Przyczynia się do zwiększania liczby miejsc pracy tworzonych w ramach operacji, a tym samym ma wpływ na osiągnięcie wskaźnika rezultatu.	X	X		

- ograniczone przychody JST, powodujące brak środków na realizację ważnych projektów rozwojowych,	- Zmniejszenie środków na inwestycje prorozwojowe, zwiększenie kosztów opieki społecznej. - Rozbudowana biurokracja i skomplikowane przepisy prawne zniechęcające do podejmowania inwestycji	Wnioskodawca nie zalega z opłatami związanymi z działalnością gospodarczą	Kryterium premiuje uczciwych przedsiębiorców, którzy regulują terminowo zobowiązania wobec Skarbu Państwa w formie rozmaitych podatków, składek i opłat. Przyczynia się też do wzrostu dochodów budżetu państwa i JST.		X		
- wskazanie na mieszkańców najmniejszych miejscowości jako grupę preferowaną w ramach LSR w badaniu ankietowym,	- Braki i niewystarczające wykorzystanie istniejącej infrastruktury (sportowo-rekreacyjnej, turystycznej, kulturowej) - Nierównomierny dostęp do oferty kulturalnej. - Niewystarczający poziom integracji społecznej.	Realizacja inwestycji w miejscowości do 5 tysięcy mieszkańców	Kryterium obowiązkowe, wskazane w PROW. Przyczynia się do równomiernego rozłożenia obiektów infrastruktury na obszarze oraz wspiera zrównoważony terytorialnie rozwój.			X	
		Czas realizacji operacji	Preferencja dla projektów realizowanych w okresie, pozwalającym na wykonanie założeń przyjętych w Planie działania. Kryterium ma wpływ na termin osiągnięcia wskaźników produktu i rezultatu.			X	
- umiarkowane nasycenie organizacjami pozarządowymi,	- Aktywizacja społeczno-zawodowa mieszkańców.	Realizacja projektu w partnerstwie	Kryterium zgodne z zasadami podejścia Leader. Zachęca do nawiązywania współpracy między lokalnymi podmiotami w celu wspólnej realizacji projektów. Pozwala efektywnie wykorzystać lokalne zasoby i wspiera transfer wiedzy i dobrych praktyk na obszarze.				
- wnioski z badania ankietowego w zakresie komunikacji z mieszkańcami,	- Niski poziom wiedzy nt. zasobów lokalnych wśród mieszkańców.	Wizualizacja zgodnie z wytycznymi LGD	Wzmocni efektywność działań komunikacyjnych, przyczyni się do wzrostu rozpoznawalności LGD wśród mieszkańców.				X
- umiarkowany wskaźnik natężenia ruchu turystycznego, - niska ocena turystyki i oferty spędzania wolnego czasu na obszarze,	- Brak zsięciowanej oferty turystycznej obejmującej cały obszar LGD. - Niski poziom wiedzy nt. zasobów lokalnych wśród mieszkańców. - Niewystarczający poziom integracji społecznej.	Zasięg projektu (obszar)	Preferowane będą operacje dotyczące jak największej części obszaru LGD. Pozwoli to rozwijać kompleksowe i zintegrowane działania oraz efektywnie wykorzystać środki finansowe w ramach LSR. Kryterium ma wpływ na osiągnięte wartości wskaźników rezultatu.				
- niewielka liczba noclegów udzielonych turystom zagranicznym, - umiarkowany wskaźnik natężenia ruchu turystycznego,	- Brak zsięciowanej oferty turystycznej obejmującej cały obszar LGD.	Wielojęzyczność materiałów informacyjno-promocyjnych	Premiowane będą operacje, które przewidują opracowanie materiałów w języku polskim i wybranym języku obcym. Dzięki temu poprawi się atrakcyjność obszaru w oczach osób z zagranicy, ułatwi im to dostęp do wiedzy o lokalnych zasobach i atrakcjach turystycznych.				X
- niska ocena oferty spędzania wolnego czasu w badaniu ankietowym,	- Niewystarczający poziom integracji społecznej.	Liczba uczestników	Zachęca do objęcia działaniami jak największej grupy mieszkańców. Wpływa na poprawę integracji społecznej obszaru. Ma wpływ na osiąganą wartość wskaźnika rezultatu.				
	- Wykorzystanie potencjału unikatowych atrakcji (m.in. zabytkowe latarnie morskie) i potencjału turystycznego (w szczególności zasobów wodnych).	Innowacyjność	Kryterium rekomendowane w PROW. Jedna z zasad podejścia Leader. Wspierane będą nowe wydarzenia na obszarze lub znacząco udoskonalonego lub zakłada nowy sposób wykorzystania bądź zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych.				
Kryteria premiujące grupy defaworyzowane							
- wysoka stopa bezrobocia, - niskie wskaźniki przedsiębiorczości,	- Wysoka stopa bezrobocia na obszarze LGD, w szczególności wśród kobiet.	Wnioskodawcą jest osobą z grupy defaworyzowanej	Kryterium zwiększa prawdopodobieństwo, że pomoc uzyskają osoby z grup defaworyzowanych, znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy.	X			

- lista grup defaworyzowanych wraz z uzasadnieniem ich wyboru.	- Braki i niewystarczające wykorzystanie istniejącej infrastruktury (sportowo-rekreacyjnej, turystycznej, kulturowej),						
- niska ocena oferty spędzania wolnego czasu w badaniu ankietowym, - lista grup defaworyzowanych wraz z uzasadnieniem ich wyboru.		Oddziaływanie operacji na grupy defaworyzowane	Kryterium rekomendowane w PROW. Wspiera operacje nakierowane na rozwiązywanie szczególnych potrzeb osób z grup defaworyzowanych.		X		
- malejąca liczba osób młodych i dynamiczny wzrost liczby seniorów	- Niewystarczający poziom integracji społecznej. - Zmniejszanie się liczby osób młodych i szybki wzrost liczby osób starszych - „starzenie się” społeczeństwa.	Charakter międzypokoleniowy	Wsparcie integracji i współpracy dwóch grup defaworyzowanych oraz dialogu międzypokoleniowego.				
Kryteria horyzontalne							
- liczne zasoby lokalne (w szczególności w kontekście funkcji turystycznych)	- Niski poziom wiedzy nt. zasobów lokalnych wśród mieszkańców. - Wykorzystanie potencjału unikatowych atrakcji (m.in. zabytkowe latarnie morskie) i potencjału turystycznego (w szczególności zasobów wodnych).	Wykorzystanie lokalnych zasobów i walorów turystycznych	Preferencja dla operacji wykorzystujących lokalne zasoby, pozwalająca na zintegrowane wykorzystanie potencjału turystycznego obszaru.	X	X	X	X
- umiarkowana ocena obszaru ochrona środowiska naturalnego w badaniu ankietowym, niewielka poprawa odnotowana w tym zakresie przez mieszkańców w ostatnich latach	- Zanieczyszczenie środowiska naturalnego i zmiany klimatyczne	Wykorzystanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska i klimatu	Kryterium rekomendowane w PROW. Kryterium realizuje cele przekrojowe PROW – ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatycznym. Jego stosowanie powinno wzmocnić postawy proekologiczne wśród mieszkańców.	X	X	X	
- niski poziom wykształcenia mieszkańców,	- Rozbudowana biurokracja i skomplikowane przepisy prawne zniechęcające do podejmowania inwestycji.	Udział w szkoleniu/ i doradztwie zorganizowanym przez LGD	Zastosowanie kryterium wzmocni efektywność działań szkoleniowych i doradczych LGD oraz poprawi jakość wniosków składanych do LGD. Dodatkowo umożliwi integrację różnych podmiotów w trakcie prowadzonych szkoleń i doradztwa.	X	X	X	X
		Wysokość wkładu własnego wyższa niż minimalna określona w LSR	Zachęca do ograniczania wysokości pomocy ze środków LGD poprzez zwiększenie wkładu własnego wnioskodawcy, dzięki czemu możliwe będzie sfinansowanie większej liczby operacji w ramach LSR i osiągnięcie większych wartości wskaźników produktu i rezultatu lub wsparcie operacji o większej sile oddziaływania (większej łącznej wartości projektu).		X	X	X
		Wnioskowana kwota pomocy	Preferowane będą operacje, których wartość jest zgodna z założeniami przyjętymi przez LGD. Kryterium ma wpływ na przyjęte wskaźniki produktu i rezultatu.			X	X

Uwagi zgromadzone w procesie konsultacji społecznych: Proces ustalania zasad, sposobu oceny i wyboru operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru operacji był szeroko konsultowany ze społecznością lokalną, która zgodnie wskazywała na konieczność **premiowania operacji wspierających grupy defaworyzowane**. Opinie i uwagi zebrane w tym zakresie podczas spotkań znalazły swoje odzwierciedlenie w lokalnych kryteriach wyboru w przypadku przedsięwzięć 1.1.1 oraz 1.1.2. Również częste uwagi dotyczące **bezrobocia**, które stanowi duży problem na obszarze LGD uwzględnione zostały w kryteriach oceny przedsięwzięcia 1.1.1 zwiększając tym samym szanse na otrzymanie wsparcia osób zarejestrowanych w PUP jako bezrobotne. LGD ustaliła preferencje dla zakładania/rozwoju **firm świadczących między innymi usługi noclegowe, gastronomiczne, prowadzące działalność kulturalną, turystyczną i rękodzieła w przedsięwzięciach 1.1.1 i 1.1.2** w wyniku wniosków z badań ankietowych, w których respondenci (odpowiednio 285 osób oraz 216 osób) wskazywali na rozwój usług turystycznych oraz produktu lokalnego marki lokalnej jako na oczekiwane inicjatywy. Wszystkie planowane przedsięwzięcia premiuje **wykorzystanie lokalnych zasobów i walorów turystycznych** w wyniku analizy uwag mieszkańców pozyskanych podczas spotkań, w których wskazywali na konieczność lepszego i bardziej efektywnego wykorzystania potencjału unikatowych atrakcji, potencjału turystycznego (w szczególności zasobów wodnych) jako szansę na rozwój obszaru LGD.

Rozdział VII. PLAN DZIAŁANIA.

Cele i wskaźniki podane w rozdziale V osiągnane będą przez LGD od momentu zawarcia umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR do czasu zakończenia wdrażania LSR (2023 r.). LGD planuje, że większość namacalnych efektów poszczególnych operacji będzie możliwa do zmierzenia po 2018 r. (ze względu na opóźnienia w uruchamianiu środków LSR i konieczność oczekiwania z rozpoczęciem projektów do momentu podpisania umowy oraz długi czas niezbędny na rozliczenie projektu i otrzymanie ostatecznej refundacji). Wskazują na to przeprowadzone badania ewaluacyjne w okresie programowania 2007-2013. Ponieważ wskaźnik zostaje osiągnięty dopiero po wypłaceniu ostatecznej refundacji LGD zaplanowała możliwie szybkie ogłoszenie naborów na dużą pulę środków, a czas realizacji poszczególnych operacji (od momentu złożenia wniosku w LGD do momentu wypłacenia środków) oszacowała na 12 do 36 miesięcy (w zależności od zakresu wsparcia). Założenia te są racjonalne w kontekście doświadczeń we wdrażaniu LSR na lata 2007-2013.

Harmonogram osiągania wskaźników został sporządzony w sposób umożliwiający wywiązanie się LGD z obowiązków wynikających z paragrafu 8 projektu umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR.

Uwagi zgłoszone w procesie konsultacji społecznych:

Plan działania powstał z uwzględnieniem rekomendacji, uwag oraz opinii mieszkańców, opisanych szerzej w rozdziale V CELE I WSKAŹNIKI.

Rozdział VIII. BUDŻET LSR.

LSR na lata 2014-2020 jest finansowana ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (w ramach PROW 2014-2020).

Poniżej przedstawiono tabelaryczny opis powiązania budżetu LSR z poszczególnymi celami:

Cele ogólne	Kwota w EUR/PLN	Cele szczegółowe	Przedsięwzięcia	Kwota w EUR/PLN
I. Wsparcie rozwoju gospodarczego i konkurencyjności obszaru LSR do 2023 r	2 821 057,26 EUR 11 284 229,04 PLN	1.1 Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR do 2023 roku	1.1.1. Zakładanie działalności gospodarczej	916 724,82 EUR 3 666 899,28 PLN
			1.1.2. Rozwój przedsiębiorstw	1 904 332,44 EUR 7 617 329,76 PLN
II. Wzmocnienie atrakcyjności obszaru LSR do 2023 r.	2 774 442,74 EUR 11 097 770,96 PLN	2.1 Budowa, przebudowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR do 2023 roku	2.1.1 Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna	2 737 165,46 EUR 10 948 661,84 EUR
		2.2 Promocja zasobów lokalnych obszaru LSR do 2023 roku	2.2.1 Działania informacyjno-promocyjne	37 277,28 EUR 149 109,12 PLN
III. Aktywizacja mieszkańców obszaru LSR i wzmocnienie kapitału społecznego do 2023 r.	1 344 210,00 EUR 5 376 840,00 PLN	3.1 Aktywizacja i integracja mieszkańców obszaru LSR do 2023 roku	3.1.2 Funkcjonowanie LGD	784 660,00 EUR 3 138 640 PLN
			3.1.3 Projekty współpracy	2 238 200,00 PLN 559 550,00 EUR
RAZEM:				6 939 710,00 EUR 27 758 840,00 PLN

Źródło: opracowanie własne.

Budżet LSR jest w sposób bezpośredni powiązany z celami, przedsięwzięciami i planem działania. Zdiagnozowany w pierwszej części dokumentu główny obszar interwencji wyraża silną potrzebę wzmocnienia rozwoju przedsiębiorczości, aktywności zawodowej mieszkańców, stąd LGD w oparciu także o wymogi PROW 2014-2020 skierowało 50 % środków na operacje przyczyniające się do tworzenia lub utrzymania miejsc pracy. Kluczowym obszarem interwencji na poziomie strategii jest również poprawa stanu infrastruktury publicznej przyczyniającej się do realizacji celu II Wzmocnienie atrakcyjności obszaru LSR. LGD mając na uwadze zakres planowanych operacji (operacje inwestycyjne, pow. 50 tys. zł) skierowało do tego obszaru drugą w kolejności największą pulę środków. Do zmniejszenia skutków zdiagnozowanych obszarów problemowych przyczyni się również realizacja celu szczegółowego 2.2, do którego przypisano środki w wysokości 170 tys. zł (w oparciu o zasady realizacji projektów grantowych i kryteria horyzontalne LGD premiujące projekty o niższej wnioskowanej kwocie pomocy niż wynikająca z programu). Trzecim wyznaczonym obszarem interwencji jest zwiększenie aktywności oraz integracja mieszkańców, do którego poprawy przyczyni się realizacja celu III i przypisanych mu przedsięwzięć. Budżet przedsięwzięć 3.1.2 i 3.1.3 zaprojektowano w oparciu o wytyczne PROW 2014 – 2020.

Na poziomie LSR do grup defaworyzowanych skierowane zostanie 20 % środków finansowych, które będą wykazywane przez LGD w oparciu o szczegółowe wytyczne oraz wyniki oceny projektów. SŚGD na poziomie wyboru projektów do realizacji w ramach LSR wprowadziło kryteria horyzontalne, w których premiuje wnioskodawców należących do grup defaworyzowanych, a także projekty bezpośrednio skierowane do tych grup. Ponadto LGD określiło specjalne metody komunikacji z tymi grupami (szczegóły w Planie komunikacji).

W trosce o racjonalność i efektywność wydatkowania ograniczonych środków finansowych, składających się na budżet LSR, LGD przyjęła zasadę oszczędnościową, w przedsięwzięciu 1.1.1 oraz projektach realizowanych

w ramach środków PROW przez podmioty inne niż przedsiębiorcy i jednostki sektora finansów publicznych, przyjęto niższą intensywność pomocy niż wynikająca z programu. Dodatkowo wnioskodawcy, którzy zadeklarują wyższy udział wkładu własnego, niż minimalny określony w LSR, uzyskują dodatkowe punkty na etapie oceny (z wyjątkiem przedsięwzięcia 1.1.1). **Ponadto w ramach projektów własnych LGD planuje większy udział własny, niż wynikający z przepisów.**

Uwagi zgłoszone w procesie konsultacji społecznych:

Przedstawiony budżet, w którym ponad 50% przeznaczony jest na **rozwój przedsiębiorczości** na obszarze LSR **odzwierciedla oczekiwania mieszkańców dotyczące priorytetowych działań**, wyartykułowane podczas konsultacji społecznych. Zarówno w badaniach ankietowych, jak i podczas spotkań konsultacyjnych i warsztatów mieszkańcy wskazywali na niskie zarobki, wysokie bezrobocie oraz ograniczenia finansowe utrudniające podejmowanie działalności gospodarczej. Przytłaczająca większość respondentów (79%) wskazała na niezadowolenie z tego obszaru życia, przy czym co piąty badany wystawił w tym obszarze najniższą możliwą ocenę. Kwota 10 814 985,00 PLN została asygnowana **na budowę i przebudowę infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej** na obszarze LSR **zgodnie z wynikami analizy zgłoszonych fiszek projektów**, zawierających informację nt. potrzeb i oczekiwań mieszkańców, potencjalnych wnioskodawców. Oczekiwania w zakresie wzmocnienia atrakcyjności obszaru poprzez budowę nowej i przebudowę istniejącej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej zgłaszane były także podczas spotkań konsultacyjnych, warsztatów oraz w procesie e-konsultacji.

Rozdział IX. PLAN KOMUNIKACJI.

W celu podtrzymania wysokiego stopnia aktywności lokalnej i prawidłowego wdrożenia LSR na lata 2014-2020 LGD opracowała plan komunikacji ze społecznością lokalną. Grupy docelowe planu komunikacji zostały określone jako: społeczność lokalna; grupa defaworyzowana - osoby młode; grupa defaworyzowana - osoby starsze; grupa defaworyzowana – kobiety; grupa defaworyzowana - osoby niepełnosprawne; przedstawiciele sektora publicznego, w tym JST; organizacje pozarządowe; przedsiębiorcy; liderzy lokalni; członkowie LGD.

Cele planu to:

- Promocja działań konkursowych prowadzonych przez LGD, ze szczególnym uwzględnieniem zasad przyznawania środków, kryteriów oceny projektów oraz celów strategii.
- Promowanie idei rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność realizowanego przez LGD.
- Informowanie o statusie realizacji lokalnej strategii rozwoju.
- Promowanie dobrych praktyk poprzez informowanie o projektach zrealizowanych przy dofinansowaniu ze środków LGD.

LGD planuje zestaw różnorodnych środków i narzędzi komunikacyjnych, dopasowanych do specyficznych potrzeb i oczekiwań poszczególnych grup docelowych (w tym grup defaworyzowanych). Zaplanowane działania powinny pozwolić na osiągnięcie celów i wskaźników realizacji planu komunikacji, które zostały określone jako:

Szczegółowe wskaźniki produktu:

- liczba wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno – promocyjnych – 3 szt.
- liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców - 15 szt.,
- liczba wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR – 25 szt.,
- liczba stron internetowych – 1 szt.
- liczba szkoleń dla beneficjentów funduszy LGD – 24 szt.
- liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD - 271 osobodni,
- liczba szkoleń lokalnych liderów – 5 szt.,
- liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa - 516 szt.
- liczba ewaluacji i badań własnych LGD – 3 szt.

Szczegółowe wskaźniki rezultatu:

- liczba osób przeszkolonych – 1 025 osób,
- liczba osób przeszkolonych z grup defaworyzowanych – 489 osób,
- liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań – 621 osób,
- liczba osób/podmiotów, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu doradztwa indywidualnego w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonych w biurze – 126 osób/podmiotów,

- liczba utworzonych miejsc pracy w biurze LGD w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne – 4 miejsca pracy,
- liczba osób uczestniczących w spotkaniach / wydarzeniach adresowanych do mieszkańców – 287 osób,
- liczba odbiorców wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno – promocyjnych – 6 250 osób.
- liczba uczestników wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR – 20 901 osób.

Szczegółowy opis planu komunikacji znajduje się w załączniku nr 5 do LSR.

Uwagi zgłoszone w procesie konsultacji społecznych:

Na etapie tworzenia planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR wykorzystano uwagi mieszkańców zgromadzone podczas konsultacji społecznych. Podczas spotkań konsultacyjnych omawiano metody i sposoby informowania społeczności o działalności LGD w oparciu o dotychczasowe doświadczenia LGD. Wyniki spotkań konsultacyjnych omawiane były przez zespoły robocze podczas warsztatów. Istotnym elementem tych rozmów były dotychczasowe doświadczenia w zakresie promowania i informowania o działalności LGD. Kwestie związane z komunikacją poruszane były także w badaniach ankietowych oraz podczas wizyt w punkcie konsultacyjnym w biurze LGD. W wyniku analizy zgłoszonych rekomendacji i uwag zdefiniowano potrzebę rozszerzenia obecnej działalności informacyjnej LGD Środkowopomorska Grupa Działania w zakresie **większego udziału w wydarzeniach lokalnych**, umożliwiającego komunikację dwukierunkową. Analiza przeprowadzonych wyników badań ankietowych dotyczących sposobu pozyskiwania informacji o życiu społeczności lokalnej przez mieszkańców wskazała wykazała potrzebę zogniskowania działań promocyjnych w mediach lokalnych na Internet (69% respondentów), prasę (60% respondentów) oraz radio (36% respondentów).

Rozdział X. ZINTEGROWANIE.

Cele LSR zostały opracowane w oparciu o diagnozę obszaru, wyznaczone problemy oraz potrzeby lokalnej społeczności i są wobec siebie komplementarne (koncentrując się na 3 sferach działalności mieszkańców: gospodarczej, zawodowej i społecznej). Planowane przedsięwzięcia są adresowane do możliwie szerokiej grupy mieszkańców obszaru, reprezentujących różne sektory (przedsiębiorców, osób planujących podjąć działalność gospodarczą, instytucji publicznych, organizacji pozarządowych i lokalnych liderów). Dzięki podejściu Leader **cele te będą osiągnięte poprzez ścisłą współpracę z mieszkańcami obszaru LSR**. Równocześnie jednak dojdzie do **współdziałania z podmiotami różnych sektorów oraz instytucjami publicznymi**, realizującymi cele i założenia w ramach innych strategii i programów.

Każdy z celów realizowanych w podejściu Leader, będzie **komplementarny z celami wyznaczanymi w wieloletnich strategiach gminnych, regionalnych i ogólnopolskich**, realizowanych w ramach różnych programów. Dla każdego z celów szczegółowych LSR stwierdzono zgodność i komplementarność z następującymi dokumentami strategicznymi:

1.1 Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR do 2023 roku

- Strategia Rozwoju Gminy Manowo - Cel strategiczny I. Gmina atrakcyjna inwestycyjnie i turystycznie.
- Strategia Rozwoju Gminy Mielno - Cel szczegółowy 2.2 Rozwój przedsiębiorczości i rynku pracy.
- Strategia Rozwoju Gminy Świeszyno - Cel III.1 Rozwój i wzrost konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.
- Strategia Rozwoju Gminy Tychowo - Cel 2. Aktywizacja funkcji gospodarczych.
- Strategia Rozwoju Gminy Sławno - Cel 2. Rozwój przedsiębiorczości oraz inwestycji.
- Strategia Rozwoju Gminy Sianów – Cel szczegółowy 2.1 Wspieranie przedsiębiorczości i innowacyjności. (projekt)
- Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego - Cel Strategiczny 1. Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania, Cel Strategiczny 2. Wzmacnianie mechanizmów rynkowych i otoczenia gospodarczego.
- Strategia Rozwoju Kraju do 2020 r. - Cel II.2.4. Poprawa warunków ramowych dla prowadzenia działalności gospodarczej, Cel II.4.1. Zwiększanie aktywności zawodowej.
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012–2020 - Cel 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 - Cel główny: Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski, Cel szczegółowy 1. Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji.

2.1 Budowa, przebudowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR do 2023 roku

- Strategia Rozwoju Gminy Manowo - Cel strategiczny II. Tworzenie wysokiej jakości przestrzeni i infrastruktury.
- Strategia Rozwoju Gminy Mielno - Cel szczegółowy 1.3. Estetyzacja i rozwój miejscowości z wykorzystaniem zasobów i potencjałów, Cel szczegółowy 2.3 Stworzenie atrakcyjnej i konkurencyjnej, całorocznej oferty turystycznej.
- Strategia Rozwoju Gminy Świeszyno - Cel II.5 Rozwój i poszerzenie funkcji obiektów dydaktycznych, kulturalnych, oraz sportowo-rekreacyjnych, stworzenie profesjonalnej oferty.
- Strategia Rozwoju Gminy Tychowo - Cel 1. Dbłość o ład przestrzenny gminy.
- Strategia Rozwoju Gminy Biesiekierz - Priorytet 1. Poprawa stanu infrastruktury publicznej Działanie 1.1. Rozwój infrastruktury drogowej, Działanie 1.4. Rozwój infrastruktury sportowej (projekt).
- Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego - Cel Strategiczny 3. Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu.
- Strategia Rozwoju Kraju do 2020 r. - Cel III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich.
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012–2020 - Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej.
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 - Cel szczegółowy 4. Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego.

2.2 Promocja zasobów lokalnych obszaru LSR do 2023 roku

- Strategia Rozwoju Gminy Manowo - Cel strategiczny I. Gmina atrakcyjna inwestycyjnie i turystycznie.
- Strategia Rozwoju Gminy Mielno - Cel szczegółowy 2.1 Profesjonalizacja i poprawa efektywności zarządzania rozwojem turystyki w gminie Mielno
- Strategia Rozwoju Gminy Świeszyno - Cel III.5 Stworzenie atrakcyjnej oferty turystycznej. agroturystycznej i ekoturystycznej gminy w oparciu o zasoby przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz innowacyjne ich wykorzystanie.
- Strategia Rozwoju Gminy Tychowo - Cel operacyjny 4.1. Zwiększanie atrakcyjności turystycznej gminy oraz jej promocja.
- Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego - Cel Strategiczny 6. Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu.
- Strategia Rozwoju Kraju do 2020 r.: Cel III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich, Cel III.1.2. Zmniejszenie ubóstwa w grupach najbardziej nim zagrożonych.
- Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych - Cel szczegółowy 3.1. Tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości.
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012–2020: Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej.
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: Cel szczegółowy 3. Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy.

3.1 Aktywizacja i integracja mieszkańców obszaru LSR do 2023 roku

- Strategia Rozwoju Gminy Manowo - Cel strategiczny III. Stały wzrost jakości kapitału ludzkiego i społecznego.
- Strategia Rozwoju Gminy Mielno - Cel szczegółowy 2.3 Stworzenie atrakcyjnej i konkurencyjnej, całorocznej oferty turystycznej.
- Strategia Rozwoju Gminy Świeszyno - Cel strategiczny II. Otwarty, kreatywny i konkurencyjny kapitał ludzki.
- Strategia Rozwoju Gminy Tychowo - Cel 3. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego.
- Strategia Rozwoju Gminy Darłowo – Cel szczegółowy 1.4 Aktywizacja i integracja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym (projekt).
- Strategia Rozwoju Gminy Sławno - Cel 1. Poprawa jakości życia mieszkańców – Cel operacyjny 1.3 Rozwój bazy oraz usług kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych.

- Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego - Cel Strategiczny 5. Budowanie otwartej i konkurencyjnej społeczności.
- Strategia Rozwoju Gminy Biesiekierz - Priorytet 3. Rozwój KAPITAŁU SPOŁECZNEGO Działanie 3.6. Wzrost aktywności sportowej dzieci i młodzieży (projekt).
- Strategia Rozwoju Gminy Sianów – Cel szczegółowy 3.4 Rozwój aktywnych form turystyki oraz przestrzeni turystycznej (projekt).
- Strategia Rozwoju Kraju do 2020 r. - Cel II.4.2. Poprawa jakości kapitału ludzkiego, Cel III.1.1. Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012–2020 - Cel 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej.
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 - Cel szczegółowy 2. Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne.

Ponadto, oprócz zgodności na poziomie strategicznym, **realizacja przedsięwzięć** będzie odbywała się w sposób kompleksowy, zapewniający szeroki udział partnerów, przedstawicieli różnych sektorów, branż oraz wykorzystanie różnorodnych zasobów obszaru LSR.

Już na etapie formułowania strategii, założeniem było **zaangażowanie różnych grup i zapoczątkowanie procesu budowania partnerstwa międzysektorowego i międzybranżowego**. Wielokrotnie podczas spotkań rozwijała się dyskusja na temat problemów i potrzeb lokalnej społeczności. Aby umożliwić wymianę informacji między mieszkańcami również na etapie realizacji strategii, w trakcie naborów organizowane będą otwarte szkolenia, dotyczące prawidłowego przygotowania projektu i uzupełnienia wniosku. Podczas spotkań, przedstawiciele różnych grup będą współpracować nad przygotowaniem wspólnych, wzorcowych projektów, będą również zachęceni, aby pomysły wypracowane podczas spotkań wprowadzać w życie we współpracy z podmiotami współuczestniczącymi w tych spotkaniach. Dzięki wprowadzeniu dodatkowych narzędzi, spotkania staną się jeszcze bardziej efektywne w integrowaniu lokalnej społeczności i zachęcaniu do współdziałania. Zadaniem Lokalnej Grupy Działania w ramach realizacji każdego z celów niniejszej strategii będzie stałe podtrzymywanie aktywnego dialogu społecznego i wspieranie procesu budowania partnerstw na różnych szczeblach. **Współpraca międzysektorowa rozwijana będzie na forum LGD** w ramach codziennej działalności partnerstwa. Kolejnym narzędziem w tym zakresie będzie **premiowanie podczas naborów tych projektów, które będą realizowane w partnerstwie** (przedsięwzięcie 2.2.1). LGD planuje zaangażowanie lokalnych przedsiębiorców w działania na obszarze LSR prowadzone m.in. przez sektor społeczny, które będą stanowiły dodatkowe wzmocnienie lokalnego rynku. Również sami przedsiębiorcy, biorąc udział w przedsięwzięciach realizowanych ze środków przyznawanych przez LGD zyskują realną możliwość zbudowania sieci partnerów międzybranżowych, a w konsekwencji, w skali długoterminowej, skrócenia łańcucha dostaw na obszarze LSR. Działania te pozwolą na wzmocnienie współpracy i integracji między różnymi sektorami i partnerami na obszarze LSR.

W celu zapewnienia zintegrowanego wykorzystania zasobów ponownie wykorzystano narzędzie przekrojowe, tzn. preferencję punktową podczas naborów wniosków przez cały okres realizacji strategii. Pełniejsze wykorzystanie zasobów definiujących potencjał turystyczny zostało wsparte poprzez premiowanie działalności związanej z turystyką w celu ogólnym 1. Ponadto, **wybrano również branże, które będą szczególnie preferowane**: usługi noclegowe, usługi gastronomiczne, prowadzące działalność turystyczną i kulturalną, rehabilitacyjną, rękodzieła, m.in. również te które będą skierowane do osób starszych i w ramach opieki nad dziećmi (**obejmujące działalność co najmniej w następujących branżach/sekcjach PKD 2007: G, I, J, O, Q, R**). W tym zakresie prowadzone będą dodatkowe działania integrujące i sieciujące w ramach szkoleń w trakcie naborów, m.in. grupy fokusowe i aktywne wspieranie procesu poszukiwania partnerów projektów. **LSR integruje min. preferowane 3 branże działalności gospodarczej** rozumiane jako skuteczne doprowadzenie do nawiązania współpracy między tymi usługodawcami, które pozwoli na kompleksową interwencję w zakresie rozwoju lokalnego rynku w oparciu o posiadane zasoby i zdiagnozowane potrzeby na obszarze LSR. We wszystkich przedsięwzięciach premiowane będą operacje wykorzystujące zasoby lokalne: historyczne, kulturowe, przyrodnicze.

Dodatkowo, w ramach celu ogólnego III, celu szczegółowego 3.1 zdefiniowano przedsięwzięcia 3.1.2 i 3.1.3, realizacja których umożliwi **przeprowadzenie kompleksowej interwencji w zakresie problemów zdiagnozowanych w analizie SWOT** (niewystarczające kwalifikacje i kompetencje mieszkańców, niewystarczający poziom integracji społecznej, nierównomierny dostęp do kultury, niski poziom wiedzy mieszkańców nt. zasobów lokalnych), łącząc różne metody, sektory i partnerów. W celu poprawy sytuacji w tym zakresie, zaplanowano w formie przedsięwzięć określoną **sekwencję interwencji** w ramach realizacji LSR:

1. **Przeprowadzenie działań podnoszących kompetencje mieszkańców i zwiększających ich potencjał w realizacji działań na rzecz lokalnej społeczności oraz kampania informacyjno-promocyjna dotycząca zasad pozyskiwania środków (w ramach przedsięwzięcia 3.1.2), przygotowujące lokalne podmioty i animatorów lokalnych do realizacji projektów.** Lokalne organizacje pozarządowe, ale również liderzy i animatorzy społeczni zyskują wiedzę oraz doświadczenie niezbędne w podejmowaniu działań na rzecz swojej społeczności. Bardzo ważne będzie uruchomienie naborów w formie projektów grantowych, które dodatkowo zachęci do działania mniej doświadczonych wnioskodawców. Organizowane będą szkolenia podnoszące poziom wiedzy na temat prawidłowego przygotowania projektu i wypełnienia formularza wniosku o przyznanie pomocy/powierzenie grantu i wniosku o płatność. Szkolenia będą również formą integracji, a uczestnicy będą zachęceni do kontynuacji współpracy podjętej w ramach zajęć – podczas naborów **premiowane będą inicjatywy realizowane w partnerstwie.** Ostatnią formą podnoszenia kompetencji mieszkańców i jakości ich projektów będzie doradztwo indywidualne, w ramach którego wnioskodawca będzie mógł przedyskutować stworzoną już koncepcję swojej inicjatywy. Co ważne, za skorzystanie z tych form pomocy wnioskodawca będzie wysoko premiowany, aby zapewnić jak największą frekwencję podczas spotkań i doradztwa. Przedsięwzięcie adresowane jest między innymi do lokalnych organizacji pozarządowych, zwiększając ich szanse na pozyskanie niezbędnych środków finansowych na realizację ich pomysłów, w szczególności organizacji poszukujących pierwszych środków zewnętrznych.

2. Równie ważne co przeszkolenie będzie doświadczenie zdobyte w zakresie realizacji samych projektów. **Podniesienie kompetencji zarówno merytorycznych, jak i organizacyjnych w naturalny sposób będzie wpływało na wzrost aktywności w zakresie realizacji kolejnych wydarzeń i aktywności w różnych formach.** Szczególnie ważne będą również **projekty zawierające element innowacyjny**, organizacja wydarzenia całkowicie nowego na obszarze pod względem tematu lub narzędzi, w nowy sposób wykorzystującego zasoby lokalne. Kolejną premiowaną formą będą **działania skierowane do różnych grup defaworyzowanych**, zwiększające ich udział w działaniach społeczności i promujące dialog, w tym międzypokoleniowy. Nietypowe rozwiązania i metody realizacji działań staną się cenną bazą dobrych praktyk dla kolejnych podmiotów, a także samej LGD. W ten sposób realizowany będzie również trzeci cel przekrojowy PROW.

3. Informacje pozyskane od wnioskodawców/grantobiorców w ramach LSR zostaną wykorzystane przez LGD do promocji dobrych praktyk, która jest **ostatnim etapem w sekwencji interwencji. Transfer wiedzy i promocja tych praktyk na obszarze LGD (w ramach przedsięwzięcia 3.1.2) oraz poza nim (w ramach przedsięwzięcia 3.1.3)** pozwoli na dalszą aktywizację kolejnych grup mieszkańców, którzy mogą korzystać z wypracowanych do tej pory rozwiązań lub wykorzystać je jako inspirację do stworzenia własnych projektów.

4. **Oprócz kampanii promocyjnej i aktywizującej społeczność, będą odbywały się także działania wspierające i wzmacniające współpracę na obszarze LSR.** Grantobiorcy realizujący swoje będą mogli stale aktualizować swoją wiedzę związaną z zasadami przyznania i wypłaty pomocy w ramach projektu grantowego, dzięki szkoleniom i doradztwu finansowanemu ze środków przedsięwzięcia 3.1.2. Spotkania będą okazją do wymiany informacji na temat występujących trudności, praktycznych rozwiązań i ciekawych pomysłów, w tym informacji na temat projektów innowacyjnych, realizowanych przez poszczególne podmioty. Dla LGD będzie to także szansa na stałe usprawnianie procesu komunikacji z mieszkańcami.

5. **Doświadczenie nabyte przez poszczególnych grantobiorców powinno ich zachęcić do dalszego ubiegania się o środki zewnętrzne (także poza LSR).** W konsekwencji wzrośnie liczba lokalnych inicjatyw, liczba osób w nie zaangażowanych i wartość projektów realizowanych przez lokalne organizacje pozarządowe.

Cele i przedsięwzięcia LSR są zgodne z **trzema celami przekrojowymi PROW 2014-2020, tj. ochrona środowiska, przeciwdziałanie zmianom klimatu oraz innowacyjność.** Także w strategii zostały one wprowadzone w sposób horyzontalny. Wnioskodawcy ubiegający się o dofinansowanie ze środków LSR zostaną ocenieni przez Radę Oceniającą pod kątem zastosowania **rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatu** (przedsięwzięcie 1.1.1, 1.1.2, 2.1.1). Ma to szczególne znaczenie dla LGD w kontekście ochrony cennych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych obszaru LSR. Także **innowacyjność**, została szeroko uwzględniona przez grupę na etapie opracowania LSR. We wszystkich celach ogólnych przewidziano preferencje punktowe dla wnioskodawców, którzy kierują swoje działania na rozwiązywanie problemów grup defaworyzowanych, wskazanych w LSR, wykazują pozytywne oddziaływanie na te grupy lub angażują w swoje działania ich przedstawicieli. W przypadku projektów z zakresu przedsiębiorczości (cel ogólny I) innowacją jest premia punktowa dla firm, których działalność koncentruje się w branżach/dziedzinach, które mają kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru. Innowacjom w zakresie celu ogólnego 3

będą sprzyjały zaproponowane kryteria wyboru – preferujące projekty realizowane w partnerstwie, wykorzystujące lokalne zasoby i oparte o transfer dobrych praktyk prowadzony przez LGD.

Cele i przedsięwzięcia określone w LSR realizują cele RLKS, w LSR ujęto wszystkie obowiązkowe wskaźniki z poszczególnych programów, a wskazane kryteria wyboru oraz wskaźniki realizacji LSR (opisane w rozdziale V) zapewniają bezpośrednie osiągnięcie wskaźników określonych dla tych celów.

Rozdział XI. MONITORING I EWALUACJA.

Ewaluacja wewnętrzna on – going (bieżąca realizowana samodzielnie). LGD w trakcie wdrażania strategii prowadzi będzie działania monitoringowe i ewaluacyjne. Monitoring prowadzony będzie w sposób ciągły od dnia zawarcia umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR do dnia zakończenia wdrażania strategii przez biuro i Zarząd LGD. Elementami podlegającymi monitorowaniu będą dane dotyczące m.in.:

- ogłoszonych naborów wniosków,
- działań informacyjnych i edukacyjnych określonych w Planie komunikacji,
- stopnia zainteresowania potencjalnych beneficjentów poszczególnymi naborami wniosków,
- stopnia wykorzystania budżetu LSR,
- stopnia osiągnięcia założonych w strategii wskaźników realizacji celów.

Ewaluacja wewnętrzna będzie realizowana w oparciu o dane własne LGD, dane UM i ARiMR, spotkania wykorzystujące narzędzia o charakterze refleksyjno – analitycznym zgodnie z aktualnymi wytycznymi Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Ewaluacja zewnętrzna (zlecona zewnętrznym ewaluatorom). LGD planuje w latach 2020 - 2022 jednokrotne przeprowadzenie **ewaluacji** zewnętrznej (ex-post). Podsumowanie ustaleń i rekomendacji w ramach badania ewaluacyjnego zostanie zawarte w raporcie ewaluacyjnym, który zostanie opracowany zgodnie z aktualną strukturą wymaganą przez MRiRM. Ewaluacja zostanie przeprowadzona przez podmiot zewnętrzny – niezależnego ewaluatora wybranego zgodnie z procedurą określoną przez MRiRW. Ewaluacji podlegać będą co najmniej obszary: ocena wpływu na główny cel LSR, ocena wpływu na kapitał społeczny, przedsiębiorczość, turystyka i dziedzictwo kulturowe, grupy defaworyzowane, innowacyjność, projekty współpracy, ocena funkcjonowania LGD, ocena procesu wdrażania, wartość dodana podejścia LEADER. Raport z badania LSR zostanie zamieszczony na stronie internetowej LGD oraz przesłany do MRiRW.

Uwagi zgłoszone w procesie konsultacji społecznych:

Podczas konsultacji społecznych projektu procedury dokonywania monitorowania i ewaluacji wspólnie z mieszkańcami obszaru LSR ustalony został zakres podlegający monitorowaniu i ewaluacji oraz harmonogram planowanej ewaluacji. Ustalono również, iż wyniki przeprowadzonych ewaluacji i analiz danych monitoringowych pozyskanych również od lokalnej społeczności będą służyły, w razie konieczności, do wprowadzenia działań/planów naprawczych, zmiany kryteriów wyboru, aktualizacji harmonogramu ogłaszanych konkursów, modyfikacji budżetu czy sformułowania nowych celów i kryteriów wyboru.

Rozdział XII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO.

W związku z planowanymi w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 przedsięwzięciami **przeprowadzona została analiza LSR pod kątem spełnienia kryteriów kwalifikujących LSR do strategicznej oceny oddziaływania na środowisko**. Wynik dokonanej analizy wskazał na brak konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 przygotowanej przez Stowarzyszenie Środkowopomorska Grupa Działania.

Za brakiem konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko przemawiały następujące fakty:

1. Spójność LSR ze Strategią Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego 2020, która została poddana procedurze strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, z opinią RDOŚ.
2. Spójność LSR z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, który został poddany strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko z opinią RDOŚ.
3. Przygotowywana Lokalna Strategia Rozwoju stanowi uszczegółowienie powyższych dokumentów dla określonych obszarów oraz nie wyznacza ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco

oddziaływać na środowisko.

4. Wśród operacji planowanych do realizacji ramach LSR brak przedsięwzięć bądź innych działań, których realizacja stwarzałaby ryzyko wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000 (w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko (Dz. U. Nr 213, poz. 1397, ze zm.).

Niezależnie od przeprowadzonej analizy, SŚGD zwróciło się z prośbą o wydanie opinii w przedmiotowej sprawie do organów właściwych w sprawach opiniowania w ramach strategicznych ocen oddziaływania na środowisko: Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Szczecinie, Zachodniopomorskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Szczecinie i do Urzędu Morskiego w Słupsku, w odpowiedzi uzyskując potwierdzenie braku konieczności przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla niniejszego dokumentu.

Wykaz wykorzystanej literatury:

1. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020;
2. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020;
3. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 października 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalną grupą działania” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020;
4. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 23 października 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020.

Załącznik nr 1 do LSR – Procedura aktualizacji LSR

Ze względu na długi okres obowiązywania LSR (do 2023 r.), w trakcie realizacji strategii może zaistnieć konieczność jej aktualizacji. Może to być spowodowane:

1. zmianą przepisów programowych określających zasady realizacji instrumentu RLKS,
2. wydaniem nowych wiążących wytycznych,
3. zmianami w podziale środków finansowych na poszczególne lata i harmonogramie konkursów w wyniku występujących oszczędności na etapie oceny, realizacji i rozliczania operacji/grantów,
4. niewystarczającej efektywności procesu wdrażania LSR (w kontekście wymogów umowy ramowej lub stwierdzonej w wyniku monitoringu, ewaluacji lub kontroli prowadzonych w LGD),
5. niewystarczającym zainteresowaniem wnioskodawców poszczególnymi zakresami wsparcia, przewidzianymi w ramach LSR,
6. istotnymi zmianami w sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru itd.

W przypadku dokonywania istotnych zmian w LSR m.in. w zakresie celów, przedsięwzięć, wskaźników, podziału środków budżetowych na cele i przedsięwzięcia, intensywności pomocy, LGD dokona konsultacji ze społecznością lokalną poprzez każdorazowe umieszczenie na stronie internetowej informacji o rozpoczęciu prac nad aktualizacją strategii wraz z projektem zaktualizowanej treści LSR, a także z informacją o przyczynach i możliwych skutkach zmian, z możliwością zgłaszania uwag przez lokalną społeczność. W przypadku konieczności dokonania istotnych zmian każdorazowo przeprowadzone zostaną też konsultacje w gronie członków LGD z wykorzystaniem metod partycypacyjnych.

Zmiany i poprawki o charakterze niezależnym od LGD, w szczególności wynikające z wezwań Samorządu Województwa, dostosowania LSR do zapisów dokumentów wyższego szczebla, w tym do obowiązujących zasad realizacji programów, przepisów prawa lub pod wpływem zmian tych przepisów, otrzymanych przez LGD do stosowania dodatkowych procedur i zaleceń z Samorządu Województwa Zachodniopomorskiego lub od innych uprawnionych instytucji, usunięcia oczywistych omyłek pisarskich wprowadzane będą niezwłocznie, a zaktualizowana LSR będzie każdorazowo publikowana na stronie internetowej LGD.

Zmiana LSR jest przyjmowana w formie uchwały zgodnie z zapisami Statutu i uchwał Walnego Zebrania Członków.

Załącznik nr 2 do LSR – Procedura dokonywania ewaluacji i monitoringu

Ewaluacja wewnętrzna on – going (bieżąca realizowana samodzielnie). LGD w trakcie wdrażania strategii prowadzi będzie działania monitoringowe i ewaluacyjne. Monitoring prowadzony będzie w sposób ciągły od dnia zawarcia umowy o warunkach i sposobie realizacji LSR do dnia zakończenia wdrażania strategii przez biuro i Zarząd LGD. Elementami podlegającymi monitorowaniu będą dane dotyczące m.in.:

- ogłoszonych naborów wniosków,
- działań informacyjnych i edukacyjnych określonych w Planie komunikacyjnym,
- stopnia zainteresowania potencjalnych beneficjentów poszczególnymi naborami wniosków,
- stopnia wykorzystania budżetu LSR,
- stopnia osiągnięcia założonych w strategii wskaźników realizacji celów.

Bieżący monitoring zostanie usystematyzowany przez określenie czasu i okresów pomiaru – biuro będzie przygotowywać sprawozdania z realizacji strategii za rok poprzedni niezwłocznie po uzyskaniu kompletnych danych za zakończony rok kalendarzowy i przedkładać będzie Samorządowi Województwa w terminie do końca lutego każdego roku. Ewaluacja wewnętrzna będzie realizowana w oparciu o dane własne LGD, dane UM i ARiMR, spotkania wykorzystujące narzędzia o charakterze refleksyjno – analitycznym zgodnie z aktualnymi wytycznymi Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Bieżąca działalność LGD będzie nastawiona na zbieranie informacji zwrotnej o odbiorze realizacji LSR i działań LGD, poprzez np. dokumentowanie spotkań z mieszkańcami, wnioskodawcami pod kątem zgłaszanych uwag i problemów, np. poprzez przeprowadzanie ankiet.

Dodatkowo przed każdym posiedzeniem Rady, dotyczącym wyboru operacji, biuro opracuje zestawienie dotyczące niewykorzystanych kwot finansowych oraz prognozowanego i/lub osiągniętego poziomu realizacji wskaźników w ramach danego przedsięwzięcia i celu strategii.

Dane monitoringowe, zawarte w poszczególnych sprawozdaniach będą stanowiły podstawę przygotowania propozycji zmian w procesie wdrażania strategii (w tym Planu komunikacyjnego), mających na celu poprawę efektywności. W przypadku gdy w procesie ewaluacji wewnętrznej wskazane zostaną problemy w realizacji LSR zostaną wdrożone działania naprawcze polegające na poprawie efektywności ale także możliwość zmiany LSR w zakresie budżetu, wskaźników, kryteriów oceny i innych elementów.

Ewaluacja zewnętrzna (zlecona zewnętrznym ewaluatorom). LGD planuje w latach 2020 - 2022 jednokrotne przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej (ex-post). Okres pomiaru: od momentu rozpoczęcia wdrażania strategii do dnia rozpoczęcia ewaluacji. Podsumowanie ustaleń i rekomendacji w ramach badania ewaluacyjnego zostanie zawarte w raporcie ewaluacyjnym, który zostanie opracowany zgodnie z aktualną strukturą wymaganą przez MRiRM. Ewaluacja zostanie przeprowadzona przez podmiot zewnętrzny – niezależnego ewaluatora wybranego zgodnie z procedurą określoną przez MRiRW. Ewaluacji podlegać będą co najmniej obszary: ocena wpływu na główny cel LSR, ocena wpływu na kapitał społeczny, przedsiębiorczość, turystyka i dziedzictwo kulturowe, grupy defaworyzowane, innowacyjność, projekty współpracy, ocena funkcjonowania LGD, ocena procesu wdrażania, wartość dodana podejścia LEADER.

Podsumowanie ustaleń i rekomendacji w ramach badania ewaluacyjnego zostanie zawarte w raporcie ewaluacyjnym. Ewaluacja zostanie przeprowadzona przez podmiot zewnętrzny – niezależnego ewaluatora, posiadającego odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie. Ewaluacji podlegać będą elementy określone w wytycznych MRiRW.

Raport ewaluacyjny, zawierający wnioski i rekomendacje dotyczące poprawy efektywności wdrażania strategii, zostanie przekazany wszystkim organom LGD, a główne wnioski zostaną zaprezentowane na Walnym Zebraniu Członków. Raport z badania LSR zostanie zamieszczony na stronie internetowej LGD oraz przesłany do MRiRW.

W przypadku stwierdzenia w trakcie ewaluacji własnej niewystarczającej, jakości podejmowanych działań, w celu ich zapewnienia LGD zobowiązuje się do realizacji **operacji własnych**, które przyczynią się do osiągnięcia założonych celów oraz innych działań zmierzających do realizacji założonych celów (wzmożenie promocji, zwiększenie ilości spotkań informacyjnych, itp.).

Źródłem danych do monitoringu i ewaluacji będą informacje będące w posiadaniu LGD (np. rejestry złożonych wniosków, udzielonego doradztwa), informacje przekazane przez Samorząd Województwa i/lub Agencję Płatniczą (dotyczące stopnia wykorzystania środków) oraz dane pochodzące z ankiet monitorujących, opracowanych przez LGD, a składanych przez beneficjentów pomocy w ramach strategii i grantobiorców (określające m.in. wartość wykorzystanych środków, osiągnięte wartości wskaźników, uzyskaną w projekcie wartość dodaną, trwałość projektu, napotkane trudności w trakcie realizacji operacji oraz ocenę jakości usług doradczych świadczonych przez LGD) a także dane z wizji lokalnych, opinii dyrektor biura, opinii Zarządu, wywiadów od wnioskodawców, na podstawie rozmów telefonicznych i innych technik.

Zakres badania	Podmiot odpowiedzialny	Sposób realizacji	Czas i okres pomiaru	Zakres analizy i oceny
Monitoring				
- kryteria ewaluacyjne (trafność i terminowość), -harmonogram naborów wniosków, - działania informacyjne i edukacyjne określone w Planie komunikacji, - budżet LSR	- biuro LGD, - Zarząd LGD. (ewaluacja wewnętrzna on going)	Źródła i zakres danych: - informacje będące w posiadaniu LGD, - informacje przekazane przez Samorząd Województwa i/lub Agencję Płatniczą, - dane pochodzące z ankiet monitorujących opracowanych przez LGD, a składanych przez beneficjentów pomocy w ramach	Ewaluacja on going, w sposób ciągły. Biuro będzie przygotowywać sprawozdania monitoringowe za zakończony rok kalendarzowy i w terminie do końca lutego każdego roku LGD przedkładać Samorządowi Województwa sprawozdanie z realizacji strategii. Dodatkowo przed każdym posiedzeniem Rady, dotyczącym wyboru operacji biuro opracuje zestawienie dotyczące niewykorzystanych	- dane z postępu rzeczowego i finansowego, - dane ze spotkań wykorzystujących narzędzia o charakterze refleksyjno – analitycznym, -dane z cyklicznego badania ankietowego

- wskaźniki realizacji LSR.		strategii i grantobiorców, - informacje uzyskane w trakcie wizji lokalnych	kwot finansowych oraz prognozowanego i/lub osiągniętego poziomu realizacji wskaźników w ramach danego przedsięwzięcia i celu strategii.	
Elementy funkcjonowania LGD podlegające ewaluacji				
Wypełnianie obowiązków przez pracowników biura	- Zarząd LGD (ewaluacja wewnętrzna on going)	- ankiety dotyczące satysfakcji z udzielonego doradztwa, - opinia Zarządu.	Ewaluacja on going, w sposób ciągły: od momentu rozpoczęcia wdrażania strategii do dnia zakończenia jej wdrażania.	- dane dotyczące funkcjonowania biura LGD
Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji				
- kryteria ewaluacyjne zgodnie z wytycznymi MRiRW	- zewnętrzny ewaluator	Źródła i zakres danych: - informacje będące w posiadaniu LGD, - informacje przekazane przez Samorząd Województwa i/lub Agencję Płatniczą, - dane pochodzące z ankiet monitorujących opracowanych przez LGD, a składanych przez beneficjentów pomocy w ramach strategii i grantobiorców, - ankiety dotyczące satysfakcji z udzielonego doradztwa, - dla ewaluacji ex – post.	Ewaluacja zewnętrzna (ewaluacja ex-post) w latach 2020-2022. Okres pomiaru wyniesie odpowiednio: - od momentu rozpoczęcia wdrażania strategii do dnia rozpoczęcia ewaluacji	- ocena wpływu na główny cel LSR, -ocena wpływu na kapitał społeczny, -przedsiębiorczość, -turystyka i dziedzictwo kulturowe, -grupy - defaworyzowane, -innowacyjność, -projekty współpracy, -ocena funkcjonowania LGD - ocena procesu wdrażania, -wartość dodana podejścia LEADER

Źródło: opracowanie własne.

Załącznik nr 3 do LSR- Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu

CEL OGÓLNY	Lata	2016-2018			2019-2021			2022 -2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie/zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w EUR*	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w EUR*	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w EUR*	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w EUR*		
Cel szczegółowy 1.1 Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR do 2023 roku													PROW/ RPO	
Przedsięwzięcie 1.1.1	liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	5 szt.	10%	75000,00	22 szt.	46%	330000,00	48 szt.	100%	916724,82	54 szt.	916724,82	PROW	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.1.2	liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	5 szt.	15%	300000,00	22 szt.	65%	1320000,00	34 szt.	100%	1904332,44	34 szt.	1904332,44	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1.1				375000,00			1650000,00			2821057,26		2821057,26		
Razem cel ogólny 1				375000,00			1650000,00			2821057,26		2821057,26		
Cel ogólny 2														
Cel szczegółowy 2.1 Budowa, przebudowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR do 2023 roku														
Przedsięwzięcie 2.1.1	Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	9 szt.	15%	295604,04	37 szt.	60%	1256317,18	62 szt.	100%	2211817,99	62 szt.	2211817,99	PROW	Realizacja LSR
	Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	2 szt.	11%	62395,96	4 szt.	22%	265182,82	18 szt.	100%	525347,47	18 szt.	525347,47	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 2.1				358000,00			1521500,00			2737165,46		2737165,46		
Cel szczegółowy 2.2 Promocja zasobów lokalnych obszaru LSR do 2023 roku														

Przedsięwzięcie 2.2.1	Liczba wspartych operacji dotyczących działań informacyjno-promocyjnych	17 szt.	100%	37277,28	17 szt.	100%	37277,28	17 szt.	100%	37277,28	17 szt.	37277,28	PROW	Realizacja LSR	
Razem cel szczegółowy 2.2				37 277,28					37 277,28					37 277,28	
Razem cel ogólny 2				395277,28					1558777,28					2774442,74	
Cel ogólny 3															
Cel szczegółowy 3.1. Aktywizacja i integracja mieszkańców obszaru LSR do 2023 roku															
Przedsięwzięcie 3.1.2	Liczba wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno-promocyjnych	3 szt.	38%	298125,00	3 szt.	72%	563125,00	3 szt.	100%	784660,00	3 szt.	784660,00	PROW	Koszty bieżące i aktywizacja	
	Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	15 szt.			15 szt.			15 szt.			15 szt.				
	Liczba wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR	19 szt.			22 szt.			25 szt.			25 szt.				
	Liczba stron internetowych LGD	1 szt.			1 szt.			1 szt.			1 szt.				
	Liczba szkoleń dla beneficjentów funduszy LGD	7 szt.			13 szt.			24 szt.			24 szt.				
	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	54 osobodni			102 osobodni			271 osobodni			271 osobodni				
	Liczba szkoleń lokalnych liderów	3 szt.			5 szt.			5 szt.			5 szt.				
	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	126 szt.			238 szt.			516 szt.			516 szt.				
	Liczba badań własnych i ewaluacji LSR	1 szt.			2 szt.			3 szt.			3 szt.				

Przedsięwzięcie 3.1.3	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	2 szt.	13,40%	75000,00	2 szt.	13,00%	75000,00	4 szt.	100%	559550,00	4 szt.	559550,00	PROW	Projekty współpracy
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy międzynarodowej	1 szt.			1 szt.			2 szt.			2 szt.			
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy, finansowanych w ramach LSR	8 szt.			8 szt.			11 szt.			11 szt.			
Razem cel szczegółowy 3.1				373 125,00		638 125,00		1 344 210,00		1 344 210,00				
Razem cel ogólny 3				373125,00		688125,00		1344210,00		1344210,00				
Razem LSR				1143402,28		3896902,28		6939710,00		6939710,00				
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW													% budżetu poddziałania 19.2 Realizacja LSR	
													51,01378733	

Załącznik nr 4 do LSR- Budżet LSR w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia tj. realizację operacji w ramach LSR, wdrażanie projektów współpracy, koszty bieżące i aktywizację, a w przypadku LSR współfinansowanych z EFRROW dodatkowo „Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020”

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (PLN)					Razem EFSI
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	22 382 000,00	0	0	0		22 382 000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	2 238 200,00			0		2 238 200,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	3 138 640,00	0	0	0	0	3 138 640,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)		0	0	0	0	
Razem	27 758 840,00	0	0	0	0	27 758 840,00

	Wkład EFRROW	Budżet państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	9 890 837,00	5 653 462,00		15 544 299,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	4 350 829,00		2 486 872,00	6 837 701,00
Razem	14 241 666,00	5 653 462,00	2 486 872,00	22 382 000,00

Załącznik nr 5 do LSR – Plan komunikacji

Podczas procesu opracowania LSR, ważnym elementem projektowania działań była analiza efektywności i wyników działań komunikacyjnych realizowanych w latach poprzednich. Skuteczność w dotarciu do potencjalnych beneficjentów uznano za wysoką, analizując liczbę składanych wniosków. Największym problemem w komunikacji było docieranie z komunikatem do wybranych grup docelowych. W oparciu o nabyte doświadczenia i przeprowadzoną analizę zaplanowano szereg działań komunikacyjnych, które mają podnieść efektywność prowadzonych działań i zapewnić skuteczną realizację założonej Lokalnej Strategii Rozwoju. By jasno wytyczyć ścieżkę prowadzonych działań wyznaczono cele realizacji planu komunikacji, wyszczególniono działania, narzędzia, efekty oraz wskaźniki będące wynikiem skuteczności planu.

Głównym celem planu komunikacji jest podniesienie aktywności w aplikowaniu o środki oraz jakości projektów zgłaszanych do LGD oraz zapewnienie współuczestnictwa mieszkańców w procesie realizacji LSR. Plan komunikacji stworzony został w trosce o efektywność zaplanowanych działań i narzędzi komunikacyjnych, jak również z uwzględnieniem dotychczasowych problemów zdiagnozowanych w tym zakresie.

Tłem komunikacji, jaka prowadzona jest przez LGD, jest otoczenie lokalnej społeczności wiejskiej, duże zaangażowanie jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych. W związku z faktem, iż LGD już od lat prowadzi aktywną działalność na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, wcześniej jako Fundacja „Środkowopomorska Grupa Działania”, teraz jako stowarzyszenie pod tą samą nazwą, ma już rzeszę wiernych obserwatorów swoich działań, dlatego liczy na wzrost zainteresowania podejmowanymi działaniami.

Plan zakłada realizację czterech celów, z których jeden uznany został za główny. Do realizacji celów przyczynią się bezpośrednio działania i wykorzystywane w ramach nich narzędzia komunikacji. Wszystkie dopasowane będą odpowiednio do charakterystyki i potrzeb zdefiniowanych w dalszej części grup docelowych, przy zachowaniu narzędzi umożliwiających komunikację dwustronną.

Cele:

Cel główny: Promocja działań konkursowych prowadzonych przez LGD, ze szczególnym uwzględnieniem zasad przyznawania środków, kryteriów oceny projektów oraz celów strategii.

Promowanie idei rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność realizowanego przez LGD.

Informowanie o statusie realizacji lokalnej strategii rozwoju.

Promowanie dobrych praktyk poprzez informowanie o projektach zrealizowanych przy dofinansowaniu ze środków LGD.

Grupy docelowe komunikacji:

By komunikacja w odpowiedniej formie docierała do grup, które LGD wskazało jako swoich odbiorców, wyszczególniono 10 grup docelowych komunikacji wraz z opisem dedykowanych im środków przekazu.

- **społeczność lokalna** (ogół mieszkańców) informowana poprzez: środki o szerokim zasięgu (media lokalne, prasa, radio, telewizja), poprzez JST,
- **przedstawiciele sektora publicznego, w tym JST** (pracownicy sektora publicznego, gmin, powiatów) komunikacja poprzez okresowe informacje podczas szkoleń, spotkań członków stowarzyszenia, za pośrednictwem strony www,
- **organizacje pozarządowe** (stowarzyszenia, fundacje, związki stowarzyszeń), dedykowane kanały to informacje przekazywane poprzez centra wsparcia organizacji pozarządowych, instytucje sieciujące podmioty ekonomii społecznej, przekazywanie informacji pracownikom urzędów gmin członkowskich zajmujących się organizacjami pozarządowymi,
- **przedsiębiorcy** (w rozumieniu ustawy o swobodzie prowadzenia działalności gospodarczej, organizacje zrzeszające przedsiębiorców), zrealizowane zostaną dedykowane przedsiębiorcom spotkania, wysyłka informacji za pośrednictwem poczty elektronicznej,
- **liderzy lokalni** (wójtowie, burmistrzowie, starości, sołtysi, członkowie rad sołeckich, członkowie grup nieformalnych, zrzeszeń, lokalni aktywiści), dedykowany środek przekazu to przekazywanie informacji pracownikom urzędów gmin członkowskich, zajmujących się organizacjami pozarządowymi i obsługującymi fundusz sołecki,

- **członkowie stowarzyszenia** (wszyscy będący na liście członków LGD), informowani poprzez cykliczne zebrania członków stowarzyszenia i aktywnie działającą listę mailingową.

GRUPY DEFAWORYZOWANE:

- **osoby młode do 35. roku życia** - informowane poprzez: Internet, informacja do młodzieżowych rad miasta lub gminy i samorządów uczniowskich,
- **osoby starsze osoby, które ukończyły 50. rok życia** - dostosowana komunikacja poprzez informacje w formie plakatów i ulotek, przekazywanych do organizacji skupiających osoby starsze, informacje umieszczane w sieci,
- **kobiety** - dostosowana komunikacja poprzez informacje przekazywane do organizacji skupiających kobiety na obszarze, informacje w szkołach i przedszkolach,
- **osoby niepełnosprawne zamieszkujące obszar LSR** - informacje umieszczane w sieci (dzięki temu nie ma konieczności dojazdu na spotkania), miejsca spotkań informacyjnych w miarę możliwości będą dobierane pod kątem dostosowania do użytku dla osób niepełnoprawnych.

Komunikacja z grupami defaworyzowanymi i zagrożonymi wykluczeniem społecznym:

Komunikacja dla wskazanych grup będzie dostosowana do ich potrzeb i oczekiwań, a środki przekazu dopasowane do ich preferencji. Osoby młode otrzymywać będą komunikaty poprzez sferę online. Informacja dla osób starszych zostanie zaś specjalnie przygotowana, by pokonać wszystkie techniczne bariery, w tym w języku przystępnym i zrozumiałym. Dzięki bieżącej aktualizacji strony internetowej zarówno seniorzy, jak i osoby niepełnosprawne będą miały swobodny dostęp do informacji bez konieczności wychodzenia z domu. Zadbamy również by te materiały znalazły swoje miejsce w przestrzeniach, gdzie seniorzy oraz kobiety przebywają najczęściej, tj. miejsca spotkań kół, stowarzyszeń, materiały informacyjne będą w dyspozycji sołtysów, na tablicach ogłoszeniowych gmin oraz parafii.

Dwustronność komunikacji:

Aby zapewnić jak największą ilość informacji zwrotnych od adresatów swoich działań komunikacyjnych LGD zwróci szczególną uwagę by zastosować możliwie jak największą ilość narzędzi zapewniających dwustronność komunikacji. Będą to między innymi:

- optymalizacja www w kierunku umożliwienia odbiorcom wysyłania i odbierania wiadomości, dzięki którym biuro LGD będzie na bieżąco korespondowało z zainteresowanymi,
- organizacja spotkań, szkoleń i sesji doradczych z mieszkańcami, podczas których pracownicy i członkowie LGD będą mogli rozmawiać z odbiorcami wraz z podsumowaniem wszystkich spotkań ankietą satysfakcji.

Wnioski, opinie, postulaty, komentarze pochodzące od społeczności lokalnej dotyczące działalności LGD i wdrażania LSR w wyniku podjętych działań komunikacyjnych zostaną zachowane w formie:

- notatek z uwag przekazanych przy użyciu strony internetowej LGD,
- notatek pracowników biura z przeprowadzonych spotkań, szkoleń, rejestru udzielonego doradztwa etc.,
- raportów z analizy ankiet dotyczących satysfakcji uczestników spotkań, szkoleń, doradztwa etc.

Dane zebrane w wyniku dwustronnej komunikacji będą przekazywane przez dyrektora biura w formie raportu członkom Zarządu. Pozyskane w ten sposób informacje będą wykorzystane m.in. do aktualizacji LSR, procedur czy też zmiany sposobu funkcjonowania poszczególnych organów lub biura. W przypadku zaistnienia problemów w realizacji planu komunikacji, które mogą zagrozić realizacji LSR lub pojawienia się sytuacji niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej np. metod wdrażania LSR albo konkretnych działań powołany zostanie specjalny zespół roboczy do rozwiązania zaistniałych problemów. W razie wystąpienia takiej sytuacji zostanie dokonana rewizja zamierzeń i planów LGD, których realizacja będzie dawała szanse przywrócenia społecznego poparcia. Raporty będą też brane pod uwagę w ramach ewaluacji działań LGD (kryterium trafności).

TYP DZIAŁAŃ	OPIS DZIAŁAŃ	GRUPA DOCELOWA/ADRESACI	ŚRODKI PRZEKAŻU	OPIS EFEKTÓW DZIAŁAŃ w latach 2016-2023	INNOWACYJNOŚĆ DZIAŁAŃ
KAMPANIE INFORMACYJNE	-Organizacja spotkań informacyjnych w każdej gminie członkowskiej -przekazywanie informacji za pomocą www, mailing, - szkolenia, spotkania	- potencjalni wnioskodawcy, - społeczność lokalna, - wszystkie grupy defaworyzowane	- spotkania informacyjne, szkolenia -informacje na stronie www LGD i gmin członkowskich, przekazywane podczas spotkań i szkoleń	- spotkania w ramach kampanii informacyjnych zgromadzą min. 250 osób uczestniczących (rozliczanie według list obecności). - uczestnicy działania zostaną poinformowani o założeniach LSR i zasadach udzielania wsparcia w ramach funduszy LGD	Spotkania informacyjne w każdej gminie członkowskiej pozwolą na przeprowadzenie najskuteczniejszej komunikacji dwukierunkowej, pozwolą na nawiązanie relacji i wesprą budowanie zaufania oraz skuteczne dotarcie do grup defaworyzowanych
PUBLIKACJA	Stworzenie publikacji promującej LGD	- potencjalni wnioskodawcy, - społeczność lokalna, - wszystkie grupy defaworyzowane	- kolportaż w instytucjach publicznych, poprzez stowarzyszenia, fundacje, grupy nieformalne	Dystrybucja materiałów drukowanych, która osiągnie zasięg min. 1.000 osób	Przygotowanie publikacji, wypromuje działalność LGD i podniesie wiedzę społeczności lokalnej na temat LGD i jej działalności
MATERIAŁY DRUKOWANE	Przygotowanie ulotek informacyjnych nt. działalności LGD, realizowanych projektów, naborów itp.	- potencjalni wnioskodawcy, - społeczność lokalna, - wszystkie grupy defaworyzowane	- dystrybucja podczas spotkań, szkoleń i wydarzeń promocyjnych, w instytucjach powiązanych z LGD	Dystrybucja materiałów drukowanych, która osiągnie zasięg min. 3.000 osób	Przygotowanie materiałów zagwarantuje przekaz informacji „w pigułce” w miejscach spotkań, szkoleń i wydarzeń promocyjnych odwiedzanych przez społeczność lokalną (wszystkie grupy docelowe)
INTERNET	Bieżąca aktualizacja treści na stronie www, newsletter	- potencjalni wnioskodawcy, - społeczność lokalna, - wszystkie grupy defaworyzowane	- strona internetowa LGD, - strony internetowe urzędów lokalnych	Strona osiągnie zasięg min. 300 wejść na stronę rocznie.	Wykorzystanie zapewni przystępny dostęp do informacji osobom młodym oraz umożliwi dotarcie do informacji wszystkim nie mogącym opuścić miejsca zamieszkania, m.in. grupom seniorów i niepełnosprawnych
SZKOLENIA WEWNĘTRZNE lub/i ZEWNĘTRZNE	Organizacja szkoleń dla beneficjentów funduszy LGD	- potencjalni wnioskodawcy - wszystkie grupy defaworyzowane - społeczność lokalna	- informacje dostępne w gminach, miejscach spotkań, w biurze LGD, na stronie www	LGD zorganizuje i przeprowadzi min. 15 szkoleń dla beneficjentów funduszy LGD.	Szkolenia pozwalają na przeprowadzenie najskuteczniejszej komunikacji dwukierunkowej, ich przeprowadzenie bezpośrednio wpłynie na jakość i ilość składanych projektów

TYP DZIAŁAŃ	OPIS DZIAŁAŃ	GRUPA DOCELOWA/ADRESACI	ŚRODKI PRZEKAZU	OPIS EFEKTÓW DZIAŁAŃ w latach 2016-2023	INNOWACYJNOŚĆ DZIAŁAŃ
SZKOLENIA WEWNĘTRZNE	Organizacja szkoleń z założeń LSR i procedury oceny wniosków	- członkowie Rady Oceniającej i pracownicy biura	- mailing z zaproszeniem na szkolenie	Przeszkoleni zostaną co najmniej 3 razy członkowie Rady LGD i pracownicy biura	Szkolenia zagwarantują równy poziom wiedzy na temat oceny wniosków wszystkim członkom Rady, ułatwią weryfikację wniosków
SZKOLENIA LOKALNYCH LIDERÓW	Organizacja szkoleń podnoszących kompetencje lokalnych liderów	- lokalni liderzy, - członkowie /partnerzy LGD	- mailing z zaproszeniem na szkolenie	Przeszkoleni zostaną co najmniej 3 razy lokalni liderzy, członkowie i partnerzy działający na obszarze LSR	Szkolenia zagwarantują podniesienie wiedzy i kompetencji osób kierujących rozwojem lokalnym na obszarze LSR i pobudzających lokalne inicjatywy
PROMOCJA LGD PODCZAS WYDARZEŃ LOKALNYCH I PONADLOKALNYCH	Promocja LGD podczas wydarzeń lokalnych i ponadlokalnych, targach, dożynkach	- potencjalni wnioskodawcy, - społeczność lokalna, - lokalni liderzy - wszystkie grupy defaworyzowane	- strona internetowa LGD	Wydarzenia o charakterze lokalnym i ponadlokalnym promujące działalność LGD i obszar LSR zgromadzą min. 2000 uczestników	Promocja LGD podczas wydarzeń skupiających społeczność lokalną pozwoli na przeprowadzenie najskuteczniejszej komunikacji dwukierunkowej, pozwolą na nawiązanie relacji i wesprą budowanie zaufania, informowania oraz skuteczne dotarcie do grup defaworyzowanych
PROMOCJA W MEDIACH LOKALNYCH	Umieszczenie artykułów i ogłoszeń w lokalnych mediach	- potencjalni wnioskodawcy, - społeczność lokalna, - wszystkie grupy defaworyzowane	- prasa lokalna - lokalne radio - lokalne portale informacyjne	Emisja/druk materiału, który osiągnie zasięg min. 35.000 osób, w wyniku emisji/druku min. 10 informacji.	Informacje w prasie lokalnej zapewnią szeroki zasięg oraz dotarcie do praktycznie wszystkich grup docelowych

Źródło: opracowanie własne.

Orientacyjny budżet planu komunikacji:

rok 2016 – 42500,00 PLN	kumulatorywnie – 42500,00 PLN
rok 2017 – 39500,00 PLN	kumulatorywnie – 82000,00 PLN
rok 2018 – 32500,00 PLN	kumulatorywnie – 114500,00 PLN
rok 2019 – 28000,00 PLN	kumulatorywnie – 142500,00 PLN
rok 2020 – 24125,00 PLN	kumulatorywnie – 166625,00 PLN
rok 2021 – 15875,00 PLN	kumulatorywnie – 182500,00 PLN
rok 2022 - 12500,00 PLN	SUMA – 195 000,00 PLN

Cele, działania i narzędzia komunikacyjne:**Działanie: Kampanie informacyjne dotyczące głównych założeń LSR i przeprowadzanych naborów.**

CEL GŁÓWNY 1: Promocja działań konkursowych prowadzonych przez LGD, ze szczególnym uwzględnieniem zasad przyznawania środków, kryteriów oceny projektów oraz celów strategii.

Narzędzia:

Strona internetowa - umieszczenie informacji o każdym kolejnym naborze z uwzględnieniem wszelkich informacji na temat sposobów, harmonogramu składania wniosków, informowanie zainteresowanych za pomocą maili oraz bazy mailingowej.

Materiały drukowane - stworzenie ulotek informacyjnych na temat możliwości uzyskania wsparcia w ramach LSR i ich kolportaż w biurze LGD, podczas szkoleń, spotkań informacyjnych, wydarzeń promocyjnych, w urzędach gmin i instytucji współpracujących.

Lokalne media – w miarę możliwości LGD informowanie o naborach w lokalnych mediach na obszarze LSR.

Spotkania informacyjne i szkolenia - zorganizowanie kampanii informacyjnej inaugurującej rozpoczęcie wdrażania funduszy w ramach LSR w każdej gminie członkowskiej (na zakończenie spotkania informacyjnego przeprowadzana będzie ankieta mierząca stopień satysfakcji uczestników), każdorazowo w trakcie danego naboru organizacja jednego na cały obszar LGD szkolenia z zasad pisania projektów, ich realizacji oraz rozliczania, które prowadzone będą przez pracowników LGD lub przez podmiot zewnętrzny dla wszystkich zainteresowanych. LGD prowadzić będzie ponadto szkolenia dla lokalnych liderów w celu podniesienia wiedzy i kompetencji osób kierujących rozwojem lokalnym na obszarze LSR i pobudzenia lokalnych inicjatyw.

Doradztwo - prowadzenie ciągłego doradztwa dla wszystkich zainteresowanych w biurze LGD.

Działanie: Kampania promocyjna działalności stowarzyszenia.

CEL 2: Promowanie idei rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność realizowanego przez LGD.

Narzędzia:

Publikacja i materiały promocyjne - folder promocyjny promujący stowarzyszenie i jego działalność zostanie przekazany m.in. do Urzędów Gmin, gdzie będzie kolportowany poprzez organizacje pozarządowe w miejscach spotkań lokalnej społeczności. Zostanie stworzona spójna wizualizacja materiałów na temat stowarzyszenia i jego funkcjonowania, które znajdą swoje miejsce na tablicach informacyjnych gmin, parafii, lokalnych urzędów, jak również i ośrodkach, w których gromadzi się społeczność lokalna. Ekspozycja roll-up lub banerów promocyjnych na szkoleniach, spotkaniach, doradztwie oraz innych lokalnych wydarzeniach na obszarze LGD, przygotowanie drobnych materiałów promocyjnych, które kolportowane będą na spotkaniach organizowanych przez LGD oraz wszelkiego rodzaju innych wydarzeniach na obszarze LGD (np. dożynki, szkolenia, wydarzenia gminne).

Strona internetowa – bieżąca aktualizacja strony www stowarzyszenia jako źródła informacji o stowarzyszeniu, realizowanych projektach, konkursach. To narzędzie komunikacji jest skierowane zwłaszcza do grupy defaworyzowanej wskazanej w diagnozie, tj. do osób poniżej 35 roku życia i osób nie mogących opuścić swojego miejsca zamieszkania (osób niepełnosprawnych).

Spotkania informacyjne i szkolenia - zorganizowanie kampanii informacyjnej inaugurującej rozpoczęcie wdrażania funduszy w ramach LSR oraz działalności LGD w każdej gminie członkowskiej (na zakończenie spotkania informacyjnego przeprowadzana będzie ankieta mierząca stopień satysfakcji uczestników), podczas spotkań informacyjnych LGD będzie odpowiadać na wszelkie pytania z zakresu działania LGD, spotkanie zostanie ogłoszone za pomocą wszelkich dostępnych dla LGD narzędzi komunikacji (www, mailing, poprzez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe). Dzięki temu rozwiązaniu eliminujemy bariery dystansu dotarcia do informacji, ułatwimy dostęp do informacji grupom defaworyzowanym (nie będą musiały ponosić kosztów transportu do biura LGD) oraz grupom docelowym – młodzieży, która będzie mogła wybrać się na takie spotkanie. W miarę możliwości LGD jako miejsce spotkań wybierze miejsce dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych. Ponadto promocja działalności LGD odbywać się będzie podczas organizowanych szkoleń.

Udział pracowników stowarzyszenia w wydarzeniach z życia społeczności organizowanych na obszarze LGD i gromadzenie informacji zwrotnej od mieszkańców lub/i dystrybucja informacji na temat LGD podczas tych wydarzeń.

Lokalne media - stowarzyszenie w miarę możliwości będzie umieszczało w mediach lokalnych informację na temat swojej działalności wraz z danymi do kontaktu i adresem biura. To działanie pozwoli na dotarcie do dużej grupy odbiorców.

Działanie: Działalność informacyjna dla członków stowarzyszenia.**CEL 3: Informowanie o statusie realizacji lokalnej strategii rozwoju.**

Narzędzia:

- mailowe informowanie członków stowarzyszenia o najistotniejszych kwestiach związanych z realizacją LSR,
- organizacja regularnych spotkań dla członków stowarzyszenia.

Działanie: Kampania promocyjna nt. efektów działalności LGD.**CEL 4: Promowanie dobrych praktyk poprzez informowanie o projektach zrealizowanych przy dofinansowaniu ze środków LGD.**

Narzędzia:

- prezentacja na stronie www stowarzyszenia projektów zrealizowanych przy dofinansowaniu z LGD,
- zaproszenie mieszkańców obszaru LGD na spotkania prezentujące zrealizowane projekty w ramach LSR, ze szczególnym uwzględnieniem prezentacji projektów skierowanych do nich, w tym zrealizowane wskaźniki (na zakończenie spotkania przeprowadzana będzie ankieta mierząca stopień satysfakcji uczestników spotkania),
- po zakończeniu realizacji strategii stowarzyszenie przygotowuje raport podsumowujący swoją działalność i zadba o dostarczenie go do wszystkich adresatów działań komunikacyjnych oraz jako materiał promocyjny obszaru.

Orientacyjny harmonogram realizacji planu komunikacji:

DZIAŁANIA	ŚRODKI PRZEKAZU	HARMONOGRAM													
		I poł. 2016	II poł. 2016	I poł. 2017	II poł. 2017	I poł. 2018	II poł. 2018	I poł. 2019	II poł. 2019	I poł. 2020	II poł. 2020	I poł. 2021	II poł. 2021	I poł. 2022	II poł. 2022
DRUKOWANE MATERIAŁY PROMOCYJNE	ulotki														
	publikacja														
	plakaty														
	drobne gadżety promocyjne														
	banery/roll-up promocyjne														
DZIAŁANIA	ŚRODKI PRZEKAZU	I poł. 2016	II poł. 2016	I poł. 2017	II poł. 2017	I poł. 2018	II poł. 2018	I poł. 2019	II poł. 2019	I poł. 2020	II poł. 2020	I poł. 2021	II poł. 2021	I poł. 2022	II poł. 2022
INTERNET	aktualizowanie www														
	mailing														
DZIAŁANIA	ŚRODKI PRZEKAZU	I poł. 2016	II poł. 2016	I poł. 2017	II poł. 2017	I poł. 2018	II poł. 2018	I poł. 2019	II poł. 2019	I poł. 2020	II poł. 2020	I poł. 2021	II poł. 2021	I poł. 2022	II poł. 2022
SPOTKANIA I SZKOLENIA	doradztwo w biurze LGD														
	ankietowanie uczestników														
	spotkania informacyjno - konsultacyjne														
	spotkania członków stowarzyszenia														
	wydarzenia, na których promowano działalność LGD i obszar LSR														
	szkolenia dla beneficjentów funduszy LGD														
	szkolenia z założeń LSR i procedury oceny wniosków														
	szkolenia lokalnych liderów														
DZIAŁANIA	ŚRODKI PRZEKAZU	I poł. 2016	II poł. 2016	I poł. 2017	II poł. 2017	I poł. 2018	II poł. 2018	I poł. 2019	II poł. 2019	I poł. 2020	II poł. 2020	I poł. 2021	II poł. 2021	I poł. 2022	II poł. 2022
MEDIA LOKALNE	prasa/radio/lokalne portale informacyjne/telewizja														

Plan komunikacji wcielony w życie ma na celu realizację założonych celów, które zaś mierzone będą poprzez realizację założonych wskaźników. Za wskaźniki realizacji efektywności planu komunikacyjnego LDG założono:

Szczegółowe wskaźniki produktu:

- liczba wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno – promocyjnych – 3 szt.
- liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców - 15 szt.,
- liczba wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR – 25 szt.,
- liczba stron internetowych – 1 szt.
- liczba szkoleń dla beneficjentów funduszy LGD – 24 szt.
- liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD - 271 osobodni,
- liczba szkoleń lokalnych liderów – 5 szt.,
- liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa - 516 szt.

liczba ewaluacji i badań własnych LGD – 3 szt.

Szczegółowe wskaźniki rezultatu:

- liczba osób przeszkolonych – 1025 osób,
- liczba osób przeszkolonych z grup defaworyzowanych – 489 osób,
- liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań – 621 osób,
- liczba osób/podmiotów, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu doradztwa indywidualnego w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze – 126 osób/podmiotów,
- liczba utworzonych miejsc pracy w biurze LGD w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne – 4 miejsca pracy,
- liczba osób uczestniczących w spotkaniach / wydarzeniach adresowanych do mieszkańców – 287 osób,
- liczba odbiorców wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno – promocyjnych – 6 250 osób.
- liczba uczestników wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR – 20 901 osób.

Monitorowanie i analiza efektywności planu komunikacji:

W ramach realizacji planu komunikacji zaplanowano działania z zakresu kontroli realizacji i jej efektywności. Działalność LGD zostanie upubliczniana co najmniej na stronie internetowej stowarzyszenia. Grupa będzie przez cały okres programowania poprzez swoje działania chciała utrzymywać mobilizację społeczną. Zachęcając do obecności na spotkaniach, do udziału w szkoleniach, zapraszać na spotkania indywidualne w biurze.

Monitorowanie efektywności planu komunikacji przeprowadzane będzie na bieżąco przez pracowników biura LGD na podstawie posiadanych informacji (m.in. liczba wejść na stronę www, zasięg mediów lokalnych, listy obecności na spotkaniach, ankiety). W sytuacji, gdy wskaźniki realizacji planu komunikacji (określone dla danego roku realizacji LSR) nie zostaną osiągnięte grupa przygotuje i wdroży plan naprawczy w celu zwiększenia efektywności działań komunikacyjnych.

Przykładowe działania naprawcze, które mogą zostać wdrożone:

- zmiana narzędzi i środków przekazu (wykorzystanie nowych technologii, nowych możliwości i rozwiązań),
- zmiana budżetu w kierunku zwiększenia nakładu środków na komunikację.

Projekt skorygowanego planu zostanie poddany konsultacjom w gronie członków LGD.